د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو
د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

تفسیر شریف- دولسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پاميريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ايماق، هم پشه يان
دا هيواد به تل ځليږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سينه کې د آسيا به
لکه زړه وي جاويدان
نوم د حق مو دی رهبر
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د
ښوونکو د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوالان

– دکتور فضل الهادی وزين

– فضل الله نيازی

علمي او مسلکي ايډيټ

– محمد عارف لودين

– محمدآصف کوچي

د ژبې ايډيټ

– محمد قاسم هيله من

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

– مولوی قيام الدين کشاف

– دکتور عبدالصبور فخري

د څارنې کميټه

– دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکو د روزنې معين

– دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې رئيس

– دکتور محمد يوسف نيازی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست سرپرست

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

د لوی خدای ﷻ ډیر شکر دی چې انسان یې په احسن تقویم کې پیدا او هغه ته یې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګاڼه یې سمبال کړ. ډیر درود دې وي د اسلام پر ګران پیغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنایی پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تالیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هیواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي.

د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړیږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هیواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښښنه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښایي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوې موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هیواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهۍ په وړاندې یې جګړه خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هیواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هیواد د زده کړې د نظام برۍ د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او ویش کې یې زیار ایستلی او مرسته یې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدای ﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهربانۍ له موږ سره د پوهنې د سپیڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزیر

دوکتور اسدالله حنیف بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیکونه

لومړی لوست: قرآن کریم د رڼا په لور هدایت ۱
دویم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۷
دریم لوست: د شورا ارزښت ۱۱
څلورم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۱۵
پنځم لوست: د انبیاوو مقام ۱۹
شپږم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۲۲
اووم لوست: اسلام غوره دین دی ۲۸
اتم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۳۲
نهم لوست: په آخرت ایمان او پر ژوند یې اغیز ۳۸
لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ٤۱
یوولسم لوست: په دین کې اعتدال (منځلاریتوب) ٤٦
دولسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۵۰
دیارلسم لوست: ګټوره سوداګري ۵۸
څوارلسم لوست: د دیني زده کړې ارزښت ٦٤
پنځلسم لوست: د دیني شعائرو تعظیم او درناوی ٦۹
شپاړسم لوست: دتېر لوست پاتې برخه ۷۳
اوولسم لوست: ټولنیز عدالت د قرآن په رڼا کې ۷۷
اته لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۸۲
نولسم لوست: د انسان د وینو تویولو حرمت ۸۸
شلم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۹۲
یو ویشتم لوست: د خلکو په شتمنیو د تیري حرمت ۹٦
دوه ویشتم لوست: ګډ ژوندون او خواخوږي ۱۰۲
درویشتم لوست: په قرآن کریم کې نمونه ځوانان ۱۰۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

قرآن کریم د رڼا په لور هدایت

قال الله تعالی: ﴿الر كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۞ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۞﴾ [ابراهيم:۱-۲]

د کلمو معنا

الر: الف، لام، را- په دې آیت کې د مقطعه تورو له جملې څخه دي چې په معنا او تفسیر یې پرته له الله تعالی او د هغه له پیغمبرﷺ څخه بل هیڅوک نه پو هیږي.

كِتَابٌ:	قرآن.
لِتُخْرِجَ:	چې وباسې ته.
الظُّلُمَاتِ:	د ظلمة جمع ده، تیارې.
النُّورِ:	رڼا.
الْعَزِيزِ:	غالب، د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.
الْحَمِيدِ:	ستایل شوی،د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.
وَيْلٌ:	هلاکت، افسوس، د دوزخ په ښخ کې یوه کنده ده.

ژباړه

(ا ـ ل ـ ر) ای پیغمبره! دا یو کتاب دی چې موږ ستا لورې ته نازل کړی دی چې ته پرې خلک د هغوی د رب په مرسته له تیارو څخه د رڼا په لور چې د برلاسي او ستایل شوي رب لیار ده راوباسې.

الله هغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې د ټولو هستیو څښتن دی. او سخت عذاب او هلاکت د کافرانو په برخه دی.

تفسیر

د آیتونو شرح او څېړنه

د دې لوست مبارک آیتونه د (ابراهیم) سورت لومړني آیتونه دي چې مدینې منورې ته له هجرت د مخه په مکه معظمه کې نازل شوي دي. د دې سورت لومړنی آیت په (الر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعني درې تورو (الف، لام، را) پیل شوی دی. دا ډول توري په قرآن عظیم الشان کې د مقطعه، یعني له یو بل نه بیل او جلا تورو په نامه یادیږي. د قرآن عظیم الشان نهه ویشت سورتونه په دغو تورو پیل شوي دي.

مفسرین د دغو تورو د معنا په هکله بیل، بیل او متفاوت نظرونه لري،[1] خو د دغو تورو حقیقي معنا او په دغو تورو د قرآن عظیم الشان د ځینو سورتونو د پیلېدو اسرار یوازې الله تعالی او د هغه رسول علیه السلام ته معلوم دي او موږ نشو کولای په یقین سره د دې تورو د معنا او مفهوم په اړه څه ووایو.

په مبارک آیت کې له کتاب څخه مراد قرآن مجید دی. (کتاب) د قرآن عظیم الشان له نومونو څخه دی چې په ګڼ شمیرآیتونو کې په دې معنا یاد شوی دی. په نکره صیغې سره د (کتاب) لفظ کارول د دې مبارک کتاب په اوچت مقام او لوړې مرتبې دلالت کوي.

د کتاب د نازلېدو معنا دا ده چې قرآن عظیم الشان د الله له لوري د جبرایل ﷷ په واسطه د دنیا د اسمان له (بیت العزة) نه په پیغمبر ﷺ باندې نازل شو.

له تیارو نه د رڼا په لور د خلکو را ایستل د پیغمبر ﷺ د رسالت او بعثت ستر هدف دی . د تیارې لفظ له کفر، جهل، شرک، بدعت او نورو ټولو اعتقادي او عملي مفاسدو او انحرافاتو څخه استعاره ده. د **(ناس):** کلمه په عربي ژبه کې د خلکو په معنا ده. د (ال) راتلل د دغې کلمې په سر کې د انسان په مطلق جنس دلالت کوي، د هرې زماني او هر ځای انسانانو ته شاملیږي چې د خدای ﷻ د وروستني پیغمبر په حیث د رسول الله ﷺ په عالمیت، او د هغه مبارک د رسالت په تل پاتې کېدو او د وروستني کتاب په حیث د قرآن عظیم الشان په عالمیت، عمومیت او همېشه والي دلالت کوي.

د (نور) کلمه له ایمان، توحید، اسلام، د پیغمبر ﷺ له سنتو او ټولو اعتقادي او عملي فضایلو او ښېګڼو څخه استعاره ده. دلته د تیارو او ظلمونو لپاره د جمعي لفظ (الظلمات) تیارې، او د رڼا لپاره مفرد لفظ (النور) کارول شوی دی؛ ځکه کفر ډېر انواع او طریقې لري، خو د ایمان لاره یعني د الله تعالی او اسلام لاره یوه ده.

---

[1]– د امام بیضاوي انوار التنزیل تفسیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ عبارت په دې دلالت کوي چې له تیارو، شرک او اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ایستل د قرآن او د پیغمبرﷺ د لارښوونو په وسیله، د الله تعالی په امر او ارادې سره ترسره کیږي. لکه څرنګه چې د ﴿إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ له مبارکې جملې څخه څرګندیږي. د الله ﷻ له لارې نه مقصد د الله تعالی دین، شریعت او الهي سنن دي. د آیت پای په دوو صفتونو(العزیز) یعني غالب، او(الحمید) یعني د ټولو مخلوقاتو په ژبه ستایل شوي، سره شوې ده، چې په دې کې د کفارو لپاره یو ډول ډار (انذار) او یادونه (تذکیر) ده ترڅو کفار پرکفر او عملي مفاسدو باندې له اصرار څخه لاس واخلي.

د لوست د دویم آیت لومړنی برخه پر ټوله هستی او کایناتو یعنې اسمانونو او ځمکې باندې د الله تعالی د مالکیت او مطلق قدرت څرګندونه کوي. د آیت په دویمه برخه کې د کافرانو لپاره تهدید او سخت وعید دی، چې پر کفر باندې د استمرار په حالت کې به سخت عذاب د دوی په انتظار کې وي. د نکرې صیغې کارول د (ویل)، (عذاب) او (شدید) په کلماتو کې د عربي ژبې د اسلوب او دستور له نظره د عذاب په شدت او سختۍ دلالت کوي چې د کفارو لپاره تیار شوی دی.

دآیتونو لنډ مفهوم

د پورتنیو مبارکو آیتونو اجمالي مفهوم دا دی چې الله تعالی په دغو دوو مبارکو آیتونوکې د قرآن عظمت ته په اشارې سره په روان او څرګند اسلوب سره د قرآن کریم د نازلېدو او د پیغمبرﷺ د بعثت موخه، د کفرله تیارو نه د خلکو را ایستل او له اعتقادي انحرافاتو او عملي مفاسدو نه د ایمان او اسلام د رڼا په لور راتلل ښودلي دي او پر هستی اوکایناتو باندې د عزیز او حمید ذات بشپړې غلبې ته په اشارې سره یې کافران پرکفر د اصرار اوسرغړونې له خطرناکو پایلو څخه ویرولي دي.

د قرآنکریم ځانګړتیاوې

۱ - قرآن د هدایت او لارښوونې کتاب

څرنګه چې په پورتنیو آیتونو کې یادونه وشوه چې الله تعالی قرآن نازل کړ، ترڅو پیغمبرﷺ خلک له تورو تیارو نه راوباسي او د رڼا په لور ورته لارښوونه وکړي. دا د دې څرګندونه کوي چې قرآن د هدایت او لارښوونې کتاب دی. په قرآن عظیم الشان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې داسې ډېر آیتونه شته چې په هغو کې قرآن ته هدایت ویل شوی دی. نوموړي آیتونه د پورتني آیت شرح او تفسیرکوي؛ ځکه چې د قرآن بنه او غوره تفسیرونکی پخپله قرآن دی. مثلاً: په لاندینیو مبارکو آیتونو کې غور او دقت وکړئ:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ [البقرة:۲] **ژباړه**: دا د الله کتاب دی، هیڅ شك پکې نشته، پرهیزګارانو ته لارښوونکی دی. ﴿هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران:۱۳۸] **ژباړه**:دا قرآن د عامو خلکو لپاره بیان او د پرهیزګارانو لپاره هدایت او پند دی. ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل:۸۹] **ژباړه**: او موږ داسې کتاب پرتا نازل کړی دی چې هر څه یې پوره بیان کړي او د مسلمانانو لپاره هدایت، رحمت او د خوښۍ زیری دی.

د پام وړ ده چې د هدایت لفظ په قرآن کریم کې کله د ارشاد او لارښوونې په معنا او کله هم د توفیق په معنا کارول کیږي.

۲ – قرآن نړیوال او تلپاتې کتاب

قرآن کریم کې د (هدایت) د کلمې معنا کارولو ته په پام او په مختلفو مواضعوکې د قرآن مجید د آیتونو سیاق او مفهوم ته په کتلو سره، پرته له شکه دا څرګندیږي چې قرآن کریم د هغو کسانو لپاره د هدایت او لارښوونې کتاب دی چې ایمان یې پرې راوړی دی او د هغه د تعلیماتو او ژغورونکو قوانینو له خوږې سرچینې څخه یې ګټه پورته کړې ده، خو په دې کې هم شك نشته چې د قرآن دعوت او خطاب عام او نړیوال دی؛ ټول بشریت ته په هرځای او هروخت کې متوجه دی او په یوې ځانګړې ډلې او یا خاصو خلکو پورې اړه نه لري.

د مثال په توګه: په لاندینیو آیتونو کې قرآن کریم د ټولو خلکو لپاره هدایت بلل شوی دی:

الف: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾[البقرة: ۱۸۵].

ژباړه: روژه هغه میاشت ده چې په دې کې هغه قرآن نازل شوی دی چې د خلکو لپاره له سره تر پایه هدایت دی او داسې څرګندې لارښوونې په کې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل یوله بله په ډاګه بیلوونکې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ [الفرقان:۱] **ژباړه:** ډېر لوړ او برکتناک دی هغه ذات چې پرېکړه کوونکی قرآن يې پر خپل بنده (محمد) نازل کړی تر څو د ټولو خلکو لپاره ډاروونکی وي.

ج: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾[ص:۸۷] **ژباړه:** قرآن پرته له دې، چې د ټول عالم لپاره پند وي، بل څه نه دی.

د قرآن عظيم الشان د عالميت بل دليل د خاتم الانبيا حضرت محمدﷺ نړيوال او تلپاتې رسالت دی چې دا کتاب پرې نازل شوی دی، ځکه نبوت اوقرآن دوه نه بېليدونکي شيان دي او يو له بل څخه نه جدا کيږي. الله تعالی فرمايي:﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبيا: ۱۰۷]. **ژباړه:** موږ ته نه يې رالېږلی، مگر رحمت د ټولو عالميانو لپاره.

د قرآن عظيم الشان آيتونه پردې ناطق او گواه دي چې قرآن يو نړيوال، عالمي او تلپاتې کتاب دی. دا کتاب په خپلو تعليماتو، احکامو او ارزښتونوسره د تل لپاره نوی دی، هيڅکله هم نه زړيږي او په هر وخت او زمان کې د بشر د هدايت او لارښوونې لپاره واضح او څرگند پيغام لري.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د قرآن کريم د نړېوالتوب، عالميت او هميشه والي په هکله په خپلوکې سره مباحثه وکړي.

۳ - قرآن کريم له لاس وهنې (تحريف او تبديل) نه ساتل شوی کتاب

د بشر د هدايت لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حېث د قرآن د عالميت او همېشه والي غوښتنه دا ده چې دا کتاب له تحريف او لاس وهنو څخه پاک وي؛ ځکه که چېرې په قرآن کې هم د پخوانيو کتابونو، لکه د تورات او انجيل په څير تحريف او بدلون راغلی وای، نو په دې صورت کې قرآن نه شوای کولی د هرځای او هرې زمانې د خلکو لپاره د هدايت کتاب وای. له دې امله الله تعالی په ډېر ټينگار سره د قرآنکريم د ساتنې په اړه داسې فرمايي:﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر:۹] **ژباړه:** بېشکه چې موږ ذِکر (قرآن) رالېږلی دی او موږ يې خامخا ساتونکي يو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی د دغې ژمنې تحقق موندل او ترسره کېدل د قرآن عظیم الشان له معجزو څخه یوه څرګنده معجزه ده. قرآن کریم د مسلمانانو په اجماع او د مخالفینو په ګواهۍ سره د تورات او انجیل پر خلاف، چې د یوې ځانګړې زمانې او خلکو لپاره نازل شوي وو، له تحریف او تبدیل څخه محفوظ او مصئون پاتې دی، په دې معنا چې د قرآن په نصوصو یعنې آیتونو، سورتونو او الفاظو کې په لږه اندازه کمی، زیاتی او یا تغیر او تبدیل هم نه دی رامنځته شوی. کوم قرآن چې دا مهال زموږ سره دی، په بشپړه توګه هماغه الهي وحي ده چې جبرئیل عليه السلام د الله له لوري پر محمد ﷺ باندې نازله کړې ده. بیا قرآن کریم د رسول علیه السلام په واسطه په لیکلې بڼه په صحیفو او د اصحابوکرامو په سینو کې وساتل شو. وروسته بیا دغه قرآن پرته له دې چې یوه کلمه او یا توری له هغه نه کم او یا پرې ورزیات شي، له یوه نسل نه بل نسل ته په نقلیدو ترموږ راورسید. دا لړۍ به تر قیامته پورې دوام ولري او قرآن به د الهي ژمنې پر اساس له لاس وهنې څخه خوندي پاتې وي.

قرآن د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی کتاب دی چې هیڅ ډول نسخ، تحریف او تبدیل هغه ته لاره نشي موندلی. د قرآن کریم له نزول وروسته د وحي لړۍ بنده شوې ده. د الله تعالی له لوري بل کتاب نه راځي. همدارنګه بل پیغمبرهم نه رالیږل کیږي. لکه څرنګه چې دا مطلب په لاندینې آیت کې په څرګند ډول بیان شوی دی، الله تعالی فرمايي: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ [فصلت:٤٢] **ژباړه:** نه ورته د مخ له لورې باطل راتلای شي او نه د شا له لورې، دا د حکیم او ستایلي شوي ذات رالیږل شوی کتاب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم د رڼا په لور هدایت

۴ - قرآن کریم شامل او کامل کتاب دی

ځرنګه چې قرآن د بشر د هدایت لپاره په هرعصر او زمان کې تلپاتې کتاب دی، نو په کار ده چې دغه کتاب شامل او کامل کتاب وي او د ژوند ټولو برخو ته شامل وي. له دې امله د قرآن سپېڅلي تعلیمات، احکام او ارزښتونه داسې هراړخیز دي چې د ژوند ټولې خواوې رانغاړي.

قرآن عظیم الشان د قضایاو په مطرحولو او څېړلو کې داسې بلیغ او څرګند اسلوب لري چې په هر وخت اوځای کې د تطبیق قابلیت او وړتیا لري. د مثال په ډول لاندینی آیت تر غور لاندې نیسو. الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف:۵۲] **ژباړه:** موږ هغوی ته د علم په رڼا کې پوره او بشپړ کتاب راوړی و چې د ایمان راوړونکي قوم لپاره هدایت او رحمت و. همدارنګه فرمایي: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل: ۸۹] **ژباړه:** او موږ پر تا داسې کتاب (قرآن) نازل کړی دی چې هر څه یې پوره بیان کړي دي او د مسلمانانو لپاره هدایت، رحمت او د خوښۍ زیری دی.

۵ - قرآنکریم او پخواني آسماني کتابونه

قرآن کریم د بشریت د لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی او تر ټولو بشپړ کتاب دی. د قرآن کریم په نزول سره ټول پخواني اسماني کتابونه منسوخ شوي دي، ځکه قرآن د بشر د لارښوونې لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حیث د پخوانیو کتابونو ټول هغه احکام چې د بقا وړتیا یې درلودله په خپل ځان کې لري او د دغو کتابونو تصدیق کوونکی دی. الله تعالی فرمایي: ﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ [آل عمران: ۳] **ژباړه:** (الله تعالی) په حقه پر تا هغه کتاب (قرآن) نازل کړی چې پخواني آسماني کتابونه ریښتیني ګڼي او هم یې تورات او انجیل نازل کړی دی.

له دې امله پر ټول بشریت فرض دي چې پر قرآن اوخاتم النبیین حضرت محمدﷺ باندې ایمان راوړي. رسول اللهﷺ په دې اړه داسې فرمایلي دي: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ أَوْ نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَا يُؤْمِنُ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

أَصْحَابِ النَّارِ» [١] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی هرڅوك له دې امت څخه كه هغه يهودي وي يا نصراني او زما له بعثت څخه خبر شي، بيا په داسې حال وفات شي چې ايمان رانه وړي پر هغه څه چې زه پرې رالیږلی شوی یم، مګر دا چې هغه به د دوزخيانو له جملې څخه وي.

څرنګه چې په پخوانيو کتابونو کې ډېر زيات تحريف او بدلون راغلی دی او نسخې يې يو تر بله ډېر توپير لري نو موږ نشو کولای چې پر دغو نسخو د الهي کتاب په حيث اعتماد وکړو. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا...﴾ [البقرة: ٧٩] **ژباړه:** هغه خلک دې هلاک وي چې يوشی په خپل لاس وليکي او بيا وايي دا د الله ﷻ راليږلي ليکنه ده، ترڅو ډېرې لږې پيسې پرې ترلاسه کړي.

قرآن د تورات او انجيل د هغو کتابونو (کوم چې اوس مهال اهل کتاب ورته لاس رسي لري) د محتوياتو د حقيقت او بطلان تشخيصوونکی او څيړونکی دی. له دې امله قرآن عظيم الشان ته د نورو اسماني کتابونو ساتونکی(مهيمن) او ناظر ويل شوی دی. الله تعالی فرمايي:﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ..﴾ [المائده: ٤٨] **ژباړه:** ای محمده، موږ تا ته دا کتاب (قرآن) په حقه درليږلی دی چې له ده وړاندې کتابونه ريښتيني ګڼي او ساتونکی يې دی.

- د قرآن په وړاندې د مسلمان مسؤوليت

پر قرآن باندې د ايمان لرلو او د الله تعالی د وروستني کتاب په حېث د هغه د تعظيم او درناوي برسيره، مسلمان د قرآن په وړاندې نور وجايب او مکلفيتونه هم لري چې د قرآن د نصوصو په رڼا کې به له دغو مسؤليتونو نه ځينې په لنډ ډول بيان کړو:

١- پر قرآن باندې د پوهېدو او ګټو ترلاسه کولو په منظور په ډير دقت سره د قرآن کريم د آيتونو استماع او اوريدل. الله تعالی فرمايي: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الأعراف:٢٠٤] **ژباړه:** او کله چې ستاسې په وړاندې قرآن لوستل کيږي نو هغه په غور سره واورئ او چپ اوسئ، بنايي چې پر تاسې رحم وشي.

---

١ - رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د قرآن له آیتونو څخه پند او ګټه اخیستل او د هغو په احکامو او حکمتونو ځان پوهول. الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ﴾ [القمر: ۱۷] **ژباړه:** او په یقین سره موږ قرآن د پند اخیستلو لپاره اسان کړی، آیا شته کوم پند اخیستونکی؟.

۳- د قرآن په آیتونو کې تفکر او تدبر او د هغه په احکامو، اوامرو، نواهیو او ارزښتونو پوهیدل. الله تعالی فرمايي:﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [ص:۲۹] **ژباړه:** دا یو برکتناک کتاب دی چې موږ پرتا نازل کړی تر څو یې هغوی په آیتونو کې فکر وکړي او د عقل څښتنان ترې پند واخلي.

۴- د قرآن تلاوت، یعنې په سمه توګه د قرآن تلاوت او لوستل، په تلفظ او معنا کې له غلطۍ او خطا نه د مخنیوي په خاطر د تجوید د قواعدو او احکامو د مراعاتولو پر اساس د تورو ادا کول. د قرآن تلاوت په سمه توګه پرهر نارینه او ښځینه مسلمان لازم دي، الله تعالی فرمايي:﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ [المزمل: ٤] **ژباړه:** او قرآن په ترتیل او تجوید سره ولوله.

۵- د قرآن کریم تبلیغ او نورو ته د هغه د احکامو، تعلیماتو، ارزښتونو او پیغام رسول. دا خبره د پام وړ ده چې د قرآن تبلیغول او په مختلفو سطحو کې د هغه د مفاهیمو، علومو او ارزښتونو خپرول د ټولو مسلمانانو (که هغه نارینه وي یا ښځینه، ټولنه وي او یا حکومت) دنده او مکلفیت دی. الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ [المائدة: ٦٧] **ژباړه:** ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل شوي دي.

۶- د قرآن د احکامو او تعلیماتو پلي کول، د الله تعالی د کتاب په وړاندې د مسلمان په فردي او ټولنیز ژوند کې ترټولو مهم مسؤولیت او مکلفیت د قرآن کریم د اوامرو د تطبیق اوپلي کولو لپاره مخلصانه هڅه او هاند دی، ځکه قرآن کریم د تطبیق او عملي کولو په خاطر نازل شوی دی. الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۵] **ژباړه:** موږ تا (محمدﷺ) ته قرآن په حقه نازل کړی دی تر څو د الله ﷻ د لارښوونو په رڼا کې د خلکو ترمنځ پریکړې وکړې او هېڅکله د خاینانو لپاره جګړه کوونکی مه کیږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی دې ټولو مسلمانانو ته د قرآن کريم د سم تلاوت، ژورې پوهې، په احکامو او تعليماتو د عمل کولو او د قرآن تر سيورې لاندې د نيکمرغه ژوند کولوتوفيق ورکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

۱- قرآن په هر وخت او هر ځای کې د ټول بشريت هادي او لارښود دی.
۲- قرآن يو نړيوال کتاب دی او د کومو ځانګړو خلکو او يا ځانګړې ډلې لپاره نه دی رالېږل شوی.
۳- قرآن کريم له تغير او تبديل نه محفوظ او مصئون دی او هيڅوک نشي کولی په هغه کې تحريف او بدلون راولي.
۴ـ د قرآن کريم خدمت، د هغه حفظ کول، په هغه پوهيدل، د هغه تبليغ او تطبيق د ټولو مسلمانانو دنده او رسالت دی.
۵ـ د قرآن کريم د نزول او د نبي کريمﷺ د بعثت مقصد د کفر له تيارو، شرک، جهل او له اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ايستل دي.

پوښتنې

۱- مقطعه توري يعنې څه؟ د تفسير علماء د دې تورو د معنا په اړه څه نظر لري؟
۲- ولې په دغه مبارک آيت کې د تيارې لپاره د جمعې صيغه او د رڼا لپاره د مفرد صيغه کارول شوې ده؟
۳ـ په دې مبارک آيت کې د الله جَلَّ جَلَالُهُ له لارې نه مقصد څه شی دی؟
۴ـ د دې مبارک آيت کومه برخه د قرآن کريم په نړيوالتوب او هميشه والي باندې دلالت کوي؟
۵ـ د دی مبارکو آيتونو لنډ او اجمالي تفسير بيان کړئ.
۶ـ په دې لوست کې په قرآن سره د قرآن د تفسير دوه نمونې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن په وړاندې د مسلمانانو د مسئوولت په هکله يوه مقاله وليکي. بيا دې په ټولګي کې د ښوونکي په مرسته او لارښوونه د دې موضوع په اړه خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم لوست

د شورا ارزښت

قال الله تعالى: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ [آل عمران: ۱۵۹]

د کلمو معنا

{لِنْتَ}: نرم شوې.

{فَظًّا}: بد خويه.

{غَلِيظَ الْقَلْبِ}: د سخت زړه خاوند.

{لَانْفَضُّوا}: هرو مرو به خواره شوي وو.

{شَاوِرْهُمْ}: مشوره وکړه له هغوی سره.

{عَزَمْتَ}: هوډ(قصد) دې وکړ.

{فَتَوَكَّلْ}: نو توکل وکړه.

{يُحِبُّ}: خوښوي.

ژباړه

نو د الله ﷻ د مهربانۍ له امله نرم شوې ته د هغوی(صحابه وو) لپاره او که وای ته بد خويه سخت زړی، هرو مرو به دوی ستا له شاوخوا نه خپاره شوي وو. نو هغوی ته عفوه وکړه او د هغوی لپاره بښنه وغواړه او په کار کې له هغوی سره مشوره وکړه او کله چې هوډ وکړ تا، نو توکل وکړه په الله ﷻ بې شکه الله ﷻ خوښوي توکل کوونکي.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

پورتنی مبارک آيت د (آل عمران) د سورت له آيتونو څخه دی. د (آل عمران) سورت په مدينه منوره کې نازل شوی دی. دغه سورت د نورو مدني سورتونو په څير د اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې د چارو د تنظيم لپاره په ډېرو احکامو او تعليماتو مشتمل دی. يو له دغو احکامو څخه چې په دې سورت کې بيان شوی دی، د (شورا) حکم دی.

دغه مبارك آيت دهغو آيتونو په لړ کې نازل شوی دی چې د احد په غزوې پورې (چې د هجرت په دريم کال پيښه شوه) تړاو لري. په دې آيت کې پيغمبرﷺ ته خطاب شوی دی؛ خو د اطاعت او پيروی د اصل پر بنسټ د پيغمبرﷺ امت په هغه سره د خطاب وړ ګرځېدلي دي او د دی مبارك آيت د احکامو د مقتضا په عملي کولو مکلف دي.

د (ب) توری د {فَبِمَا} په کلمه کې د سبب د بيان، يعنې د پيغمبرﷺ د اصحابو او يارانو په وړاندې د هغه د نرمی د سبب د بيان لپاره، چې د الله ﷻله رحمت او مهربانۍ څخه عبارت دی، راغلی دی.

د [ما] توری دلته د الله تعالی د رحمت او مهربانۍ د تأکيد افاده کوي.

غلظت د رقت او نرمی ضد دی او د زړه غلظت د سختۍ او نه متأثره کېدلو په معنی دی.

د آيت لومړنی برخه يعنې د ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ جملې د رسول اللهﷺ په يارانو د هغهﷺ د نرمی سبب د الله تعالی رحمت او مهرباني بيان کړې ده او د سخت خويه او سخت زړي صفتونه يې له هغه څخه نفي کړې دي.

د (عزم) کلمه د هوډ او ارادې په معنا ده. الله ﷻ خپل ګران پيغمبرﷺ ته امر کوي وروسته له دې چې دې له خپلو يارانو سره د يو کار په تر سره کولو کې مشوره وکړه او بيا دې تصميم ونيو، نو پرته له کوم شك او تردد څخه پر الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او کار دې ترسره کړه.

د آيت لنډ مفهوم

د آيت لومړنی برخه چې د احد د غزا د آيتونو د سياق په لړ کې نازل شوې ده په دې کې الله تعالی خپل پيغمبرﷺ د هغه ﷺ له يارانو سره په نرمی او شفقت کولو ستايلی دی او له هغه نه د ناوړو صفاتو، بدو خويونو او سخت زړه والي نفي کوي؛ ځکه که چېرې په هغه کې ناوړو صفاتو شتون درلودای، نو دا به له پيغمبرﷺ نه د خلکو د کرکې او لرېوالي لامل شوی وی، له شك پرته دا کار د رسالت د سترې موخې، چې خلکوته د رښتيني بلنې رسول او په ښې طريقې سره د دغې بلنې د قبلولو لپاره د خلکو هڅول دي، مطابقت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت په دویمه برخه کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د خپلو یارانو له تېروتنو څخه تېر شي. دغه تېروتنې د احد د غزا پر مهال رامنځته شوې چې په پایله کې یې مسلمانان ډېر زیات زیانمن شول او ګڼلې جګړه یې ظاهراً له لاسه ورکړ. همدارنګه الله ﷻ خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي د خپلو یارانو تېروتنې او خطاګانې، چې د احد په غزا کې له هغوی نه شوي دي، وبښي.

په دې آیت کې پیغمبرﷺ ته د الله تعالی له لوري درېیم امر مشوره کول دي. الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د کارونو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري. دا حکم یعنې په شورا امر کول د اسلامي ټولنې، حکومت او چارواکی د نظام بنسټ جوړوي.

د آیت په پای کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته خطاب کوي اوداسې فرمایي، وروسته له دې چې د کارونو په ترسره کولو کې دې مشوره وکړه، نو په الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او پرته له تردد څخه کار ترسره کړه، ځکه الله ﷻ هغه کسان خوښوي چې پر الله تعالی توکل کوي.

د حکیم او پوه لارښود ځینې صفات

په دغه مبارك آیت کې د پیغمبرﷺ اووه صفتونه بیان شوي دي، درې صفتونه یې د وصف او اخبار صیغه لري او څلور نور صفتونه یې د امر په صیغې راغلي. دغه صفتونه په لاندې ډول دي:

- له نورو سره په شفقت او نرمۍ کړنه اوتعامل.
- له خلکو سره له بد خویۍ او بد چلن څخه ځان ساتل.
- له پیغمبرﷺ نه د سخت زړه توب د او صافو نفې کول.
- عفوه او بښنه.
- د عفوې او بښنې غوښتل.
- په چارو کې مشوره کول.
- د چارو په ترسره کولو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

د قرآن کریم د پورتني آیت د احکامو پر بنسټ مسلمانان د الله تعالی د رسول په پیروی مکلف دي. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ..﴾ [الأنفال:۲۰].

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: ای مؤمنانو، د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ متابعت او فرمانبرداري وکړئ. ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب:٢١]. **ژباړه**: په يقين سره چې د الله رسول ستاسې د هغو خلکو لپاره ښه او غوره نمونه ده، چې د الله او آخرت د ورځې هیله لري او الله ډېر يادوي.

پیغمبرﷺ د مسلمانانو لپاره یوه ښه اوغوره نمونه ده او هغوی مکلف دي په خپلو اخلاقو، صفاتو او کړنو کې د پیغمبرﷺ پیروي وکړي. سره د دې چې په آیت کې د ذکر شویو صفاتو خپلول پرهر مسلمان لازم دي، خو پر دغو صفاتو باندې د هغو کسانو سمبالیدل ډیر مهم او اړین دي چې د قیادت او لارښوونې په مناصبو کې ځای لري.

د آیت له الفاظو نه څرګندیږي، که چیرې قائد او لارښود، نرم خویه او مهربانه وي او له بدو او ناوړو اخلاقو څخه، چې د خلکو دکرکې لامل ګرځي، ځان وژغوري، نو یقیناً د خلکو زړونه خپلوي، رعیت یې د اوامرو اطاعت کوي او چارې یې په سمه توګه پرمخ ځي. همدارنګه د ملګرو، دوستانو او د ولس له تېروتنو څخه تیریدل، هغوی ته عفوه کول، هغوی ته د برکت، بښنې او مغفرت دعا کول او د چارو په ترسره کولو کې د هغوی د نظریاتو او مشورو اخیستل د چارو په سمون کې ډیره زیاته اغیزه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شورا ارزښت

شورا یو قرآني بنسټ (اصل) دی

شورا د اسلام په دین کې یو ثابت اصل دی. مسلمانان مکلف دي د الله تعالی د امر د تعمیل او له پیغمبر ﷺ څخه د پیروی په خاطر دغه مهم اصل په خپل فردي او ټولنیز ژوند کې مراعات او پلی کړي.

د چارو په ترسره کولو کې مشوره کول، رایه ورکول او د نورو نظریاتو ته غوږ نیول او د هغو شریکولو ته شورا ویل کیږي. د شورا د اهمیت په هکله دا بسنه کوي چې په قرآن عظیم الشان کې یو ځانګړی سورت د (الشوری) په نامه نومول شوی دی. په پورتني مبارك آیت کې الله تعالی خپل محبوب پیغمبرﷺ ته، سره له دې چې وحی هم پرې نازلېدله په شورا امر کړی دی، ترڅو د چارو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي.

ستر تابعي امام حسن بصري د دې آیت په تفسیر کې داسې وایي: "د الله تعالی امر خپل پیغمبرﷺ ته په مشوره کولو د دې لپاره نه دی چې ګواکې د یارانو نظر ته یې اړتیا لیدل کیده، بلکې دا امر د دې لپاره دی تر څو مسلمانان د شورې په فضیلت او ارزښت پوه شي، د رسول علیه السلام پسې اقتدا وکړي او د چارو په ترسره کولو کې د هغه پیروي وکړي".

امام قرطبي د پورتني آیت په تفسیر کې داسې وایي: "شورا د شریعت له قواعدو او ثابتو او ارزښتناکو احکامو څخه ده. که چیرې مسؤولین او د حکومت چارواکي له دیني علماوو او تجربه لرونکو کسانو سره مشوره ونه کړي، نو له دندې څخه ګوښه کول یې واجب دي".

شورا د اسلامي ټولنې یوه ځانګړتیا ده

په چارو کې مشوره کول نه یوازې د اسلام یو شرعي حکم دی بلکې د مسلمانانو او اسلامي ټولنې له صفاتو او ځانګړ تیاوو څخه بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی د مسلمانانو د اساسي اوصافو په اړه داسي فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [الشورى: ٣٨]. **ژباړه:** او مؤمنان هغه کسان دي چې د خپل رب بلنه يې منلې ده او لمونځ يې اداء کړی (قايم کړی) دی او خپل منځي کارونه يې په مشورې سره دي او له هغه څه نه چې موږ دوی ته ور روزي کړې د الله په لار کې يې مصرفوي.

له دې مبارك آيت نه دا څرګنديږي چې شورا نه يوازې د اسلام د سياسي نظام يو اصل دی، بلکې د هغې ريښې د مسلمانانو په ژوندانه کې ډيرې زياتې ژورې دي. د قرآن کريم له نظره شورا د اسلامي ټولنې له ارزښتناکو مشخصاتو څخه ګڼل کيږي چې په پراخه توګه په مختلفو برخو کې د هغې پلي کول د اسلامي امت فردي او ټولنيز ژوند جوړوي.

رسول الله ﷺ به د چارو په ترسره کولو کې د تجربې او راپې له خاوندانو سره مشوره کوله او شورا ته به ډير لوی ارزښت قايل وو. د شورا د فضيلت او ارزښت په هکله له رسول الله ﷺ نه ډير زيات احاديث روايت شوي دي. د مثال په ډول په يو حديث کې له رسول الله ﷺ نه روايت شوی دی، چې فرمايي : «ما خاب من استخار ولاندم من استشار»[1]

ژباړه: څوك چې د کارونو په ترسره کولو کې مشوره وکړي هغه به هيڅکله پښيمانه نشي او څوك چې استخاره وکړي هغه به هيڅکله زيانمن او نا اميده نشي. په بل حديث کې رسول الله فرمايلي دي: «ما شقى قط عبد بمشورة وما سعد باستغناء برأى»[2] **ژباړه:** چا چې په کارونو کې مشوره وکړه هغه به هيڅکله بدمرغه نشي او چا چې د نظر او راپې له اخيستلو نه استغنا وکړه هغه به هيڅکله هم نيکمرغه نشي.

امام بخاري رحمه الله په دې هکله، چې شورا په اسلامي ټولنه کې يو رايج او دوديز عمل دی، داسې فرمايي:" د پيغمبرﷺ له مړينې وروسته به اسلامي امت په ټولو مباحو او مشروعو امورو کې د امينو عالمانو او پوهانو سره مشوره کوله ترڅو له ټولو نه په آسان شي عمل وشي."

---

[1] – الطبرانى فى المعجم الصغير و الأسط.

[2] – مسند شهاب باب ماشقى عبد قط بمشورة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د مضمون د ښوونکي په مرسته د ټولګي او ښوونځي د ځینو مسائلو په اړه مشوره وکړي.

شورا د اسلامي نظام یو ارزښتناك اصل دی

پرته له شکه شورا په اسلام کې د حکومتي نظام یو ارزښتناك اصل او پیاوړی ستن (رکن) بلل کیږي. پیغمبرﷺ د اسلامي نظام او دولت د لومړني رئیس په توګه په مختلفو حالاتو لکه د بدر، احد، احزاب، حدیبیې او نورو غزواتو کې له خپلو اصحابو، یارانو او پاکو بیبیانو یعنې امهات المؤمنین سره د هغو چارو په هکله، چې په هغو کې د مسلمانانو ښېګڼې نغښتې وې، مشوره کړې ده.

د دې امت سلف صالح یعنې د امت مخکیني مشران لکه خلفای راشدین، صحابه او تابعینو د رسول اللهﷺ په طریقو عمل کړی او د مسلمانانو ارزښتناك او مهم کارونه یې په مشوره ترسره کړي دي.

پرته له شکه د شورا د کمزورۍ او نشتوالي په صورت کې پر ټولنې، حکومتي نظام او د خلکو پر برخلیك ظلم اواستبداد برلاسی کیږي چې په دې سره د چارواکو لپاره د طغیان او زورواکۍ زمینه برابریږي او ټولنه د بد مرغۍ، تېرې او بې عدالتۍ کندې ته پریوزي.

د یومفسر په وینا " په کومه ټولنه کې چې د شورا دروازه وتړلې شي په هغې کې د ظلم او تیرې دروازه پرانستل کیږي".

یو بل مفسر د دې آیت په تفسیر کې داسې وایي: " د شورۍ له اصل سره دوه ډوله چارواکي مخالفت کوي: یو هغه چارواکي چې متکبر او مغرور وي، ځان پر نورو لوړ ګڼي او ګومان کوي چې د هیچا مشورې ته اړتیا نه لري، د ده هرنظر او خبره سمه ده او د نورو نظر ناسم دی. بل هغه چارواکي چې ظالم، مستبد او د حق مخالفت کوي او څه یې چې زړه وغواړي هغه تر سره کوي، ځکه هغه پوهیږي که چیرې له چا سره مشوره وکړي نو خلك به د ده په ظلم، تیري او ناوړو چارو خبر شي. "

سوکاله او نیکمرغه ژوند ته د رسیدلو لپاره که هغه د کورنۍ، ټولنې او یا حکومت په کچه وي د شورا د مهم او حیاتي اصل پلي کول او پر هغې پابندي کول ډیر اړین بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. د عدالت پلي کېدل، د خلکو د برخلیك په مسائلو کې د هغوی مشارکت او ونډه اخیستل، په کورنی او ټولنه کې د مرستې او ورورګلوی د فضا رامنځته کېدل او د ظلم، تیري او اختناق له منګولو نه خلاصیدل او داسې نورې ستونزې پرته له شورا څخه نشي هواریدلی.

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ د پیغمبرﷺ اخلاقی کمال.
- ❖ دصحابه وو رضی الله تعالی عنهم فضیلت.
- ❖ د مسلمانانو په فردي، ټولنیز او سیاسي ژوند کې د یومهم اصل په توګه د شورا تثبیت.
- ❖ وروسته له مشورې او تصمیم څخه له تردد نه ځان ساتل.
- ❖ په ټولو چارو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

پوښتنې

١- ولې د قرآن کریم په مدني سورتونو کې شرعي احکام زیات دي؟

٢- که چیرې د شورا اصل په ټولنه کې شتون ونه لري، د ټولنې خلك به په کوم ډول ستونزو اخته شي؟

٣- آیا د شورا اصل یوازې په سیاسي نظام پورې تړاو لري او که د ژوندانه په نورو برخو کې هم پلې کیدای شي؟

٤- کوم ډول چارواکي د شورا له اصل سره مخالفت کوي او ولې؟

٥- د نیك اوصالح لارښود او چارواکي لپاره د څینو اړینو صفاتو نومونه واخلئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې له آیت او حدیث نه په استفادې سره د شورا د ارزښت او په ټولنه کې د هغې د تطبیق کیدو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د انبیاوو مقام

قال الله تعالی: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [الحدید: ۲۵]

د کلماتو معنا

{رُسُلَنَا}: زموږ رسولان.

{بالْبَيِّنَات}: په ښکاره او څرګندو نښانو (دلایلو او معجزاتو).

{الْمِيزَانَ}: تله.

{بالْقِسْطِ}: په انصاف او عدل.

{الْحَدِيد}: اوسپنه.

{بَأْسٌ}: جنګ، ډېر زور او طاقت.

{عَزِيز}: برلاسی، غالب.

ژباړه

موږ په رښتيا خپل رسولان له روښانه او څرګندو نښو (دلایلو) سره ولیږل، له هغو سره مو کتاب او تله نازل کړل، ترڅو خلك په انصاف ولاړ وي، او راښکته کړې (پیدا کړې) ده موږ اوسپنه چې په هغې کې ډېر زور دی او جنګ پرې کېدای شي او خلکو ته پکې ډېرې ګټې پرتې دي، ترڅو معلومه کړي، الله، چې څوك د هغه له لیدلو پرته د هغه او د هغه د رسولانو مرسته او ملاتړ کوي. بې شکه الله ډېر ځواکمن او برلاسی دی.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

پورتنی مبارك آیت د سورة (الحدید) له مبارکو آیتونو څخه دی چې په مدینه منوره کې نازل شوی دی. د (بینات) کلمه د (بینة) جمع ده. دلته د هغو دلایلو او نښانو په معنا ده چې د پیغمبرانو (کوم چې د الله تعالی له خوا موږ ته رالیږل شوي) په رښتینولی دلالت کوي، چې د هغو له جملې څخه د پیغمبرانو حسي معجزې هم دي.

په مبارك آیت کې له کتاب څخه موخه ټول اسماني کتابونه دي چې پر پیغمبرانوعلیهم السلام باندې نازل شوي لکه تورات، انجیل، زبور او قرآن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(میزان) عبارت له تلې څخه دی چې د یو شي د تللو لپاره کارول کیږي، دلته ترې موخه د خلکو ترمنځ په احکامو او معاملاتو کې عدالت کول دي. تله له عدل او انصاف څخه استعاره ده چې د معقول تشبیه په محسوس سره شوې ده یعنې د عدل او انصاف تعبیر په تلې شوی دی. د تلې رالیږل د خلکو په منځ کې د عدالت او انصاف د تبلیغ او خپرولو په معنا دی.

د {قسط} لفظ د عدل معنا ورکوي او ټولو چارو ته شاملیږي. د اوسپنې له رالیږلو څخه مراد د هغې پیدا کول او د خلکو د ګټې لپاره د هغې چمتو کول دي.

له ﴿بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ څخه د اوسپنې قوت او ځواک مراد دی چې ګټه او تاوان دواړه په هغې کې نغښتي دي. د اوسپنې له منفعت څخه مراد له هغې نه د ژوند په مختلفو اړخونو لکه د سامان آلاتو د جوړولو او داسې نورو برخو کې ګټه اخیستل دي.

له ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ څخه مطلب د اثارو د څرګندیدلو له لارې د الله تعالی د علم ظاهریدل دي چې د پیغمبرانو او اسمانی کتابونو د رالیږلو او په خلکو کې د عدالت د حاکمولو او له اوسپنې نه د ګټې په اخیستلو سره تحقق مومي.

دغه مبارک آیت د الله تعالی د دوو صفتونو "قوی" او"عزیز" په یادولو سره پای ته رسیږي، یعنې الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم ماتې نه خوري او نه هم مغلوبیږي.

د آیت لنډ مفهوم

په دی مبارک آیت کې الله تعالی د دې لاربښوونه کوي، موږ رسولان د څرګندو او روښانو دلایلو، معجزاتو سره ولیږل او پر هغوی مو هغه کتابونه نازل کړل چې د شریعت پر احکامو مشتمل دي او تله مو د عدالت لپاره نښه و ګرځوله، تر څو خلک په خپلو چارو او معاملاتو کې د انصاف خیال وساتي.

همداراز د دی یادونه کوي موږ اوسپنه پیدا کړې ده چې په هغې کې ډېر زور او طاقت دی او د خلکو لپاره په هغې کې ډېرې ګټې دي، ترڅو الله تعالی خپل علم هغوخلکو ته ظاهر کړي چې په غیب سره د الله او د هغه د رسول مرسته او ملا تړ کوي. پرته له شکه الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم نه مغلوبیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېغمبرانو رالېږلو ته د بشر اړتیا

د دې لوست مبارک آیت د قرآن عظیم الشان د هغو آیتونو له جملې څخه دی چې د انبیاوو علیهم السلام د بعثت او د بعثت د ځینو موخو په اړوند راغلي دي. بندګانو ته د پېغمبرانو رالېږل پر هغوی باندې د الله تعالی ستر نعمت دی ځکه چې پېغمبرانو علیهم الصلاة السلام د هدایت د بلو ډیو په څېر د تاریخ په مختلفو پړاوونو کې خلکو ته د کفر او جهل له تیارو څخه د علم او ایمان د رڼا په لور د وتلو لاربښوونه کړې ده.

لکه څرنګه چې انسان د خپل پایښت او روغتیا لپاره هوا او خوړو ته اړتیا لري همدارنګه د الله تعالی هدایت، چې د پېغمبرانو له لارې انسانانو ته رسیږي، په دنیا کې د هغوی د نېکمرغۍ اساس او په آخرت کې له اور نه د خلاصون لپاره اړین بلل کیږي. ځکه د سمې او نا سمې لارې توپیر کول، حق له باطل نه بېلول، د ایمان او الحاد ترمنځ توپیر کول او اسلام له کفر نه جلاکول یوازې او یوازې د الهي وحې د لارښوونو له لارې چې د پېغمبرانو په واسطه انسانانو ته وړاندې کیږي، ممکن دی.

الله تعالی د پېغمبرانو د رالېږلو سبب داسې بیان کړی دی:﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ..﴾ [البقرة: ۲۱۳]. **ژباړه:** ټول خلک یو امت و، نو پاک الله زیري ورکوونکي او ډاروونکي پېغمبران واستول او نازل یې کړ له هغوی سره کتاب په حقه ترڅو پریکړه وکړي د خلکو په مینځ کې په هغه څه کې چې اختلاف یې پکې کړی و.

د دې مبارک آیت پر اساس د ځمکې لومړني کسان د حق او ربښتیني دین پیروان وو، خو د وخت په تیریدلو سره د دوی ترمنځ شخړې او خپلمنځي اختلافات زیات شول او د سمې لارې په پرېښودلو یې په ځمکه کې د تېرې او فساد لاره اختیاره کړه. الله تعالی د دوی د اصلاح او هدایت لپاره پېغمبران رالولېږل چې په دې سره د پېغمبرۍ لړۍ پیل شوه.

له عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې فرمایي: «كان بين آدم و نوح عشرة قرون، كانوا على الحق حتى اختلفوا فبعث الله إليهم نوحا و النبيين من بعده»[۱]

ژباړه: د آدم او نوح علیهما السلام ترمنځ د زماني واټن (فاصله) لس پېړۍ وه. د دې مودې په لړ کې خلکو په سمې او ربښتیني لارې ژوند تیراوه. وروسته د خلکو تر منځ اختلافات او شخړې پیدا شوې، نو له دې امله الله ﷻ نوح او نور پېغمبران علیهم الصلاة و السلام د دوی د هدایت او لار ښوونې لپاره رالولېږل.

---

۱ – المستدرک علی الصحیحین تفسیر سورة حم عسق

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انبیاوو مقام

نبوت الهي ورکړه ده

د قرآن کریم د آیتونو او مبارکو احادیثو له نصوصو نه دا څرګندیږي چې نبوت د الله تعالی ورکړه ده او د هیچا په هڅه او هاند سره دا مقام چاته نه حاصلیږي. دې ستر مقام ته د رسیدلو لپاره دنیوي اسباب او عوامل لکه د انسان غوښتنه، وراثت، ځانګړې هڅه او هاند، بشري ذکاوت او نبوغ، مال او عزت، کورنی مقام، ټولنیز مقام او داسې نور لاملونه کوم تاثیر نه لري. الله تعالی په دې اړه فرمايي: ﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ٧٥]. **ژباړه:** الله له ملایکو او انسانانو نه استازي غوره کوي، بې شکه الله ښه اورېدونکی او د هر څه لیدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په بل آیت کې د ځینو پیغمبرانو علیهم الصلاة و السلام ستاینه کوي او داسې فرمايي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧] **ژباړه:** او بې شکه هغوی زموږ په وړاندې له غوره کړو شوو ښو خلکو څخه وو.

پیغمبران د الله تعالی غوره بنده ګان دي

انبیاء علیهم السلام د ځمکې پر سر د الله تعالی غوره بنده ګان دي. د پیغمبرانو علیهم السلام ژوند د انساني ژوندانه په ټولو اړخونو کې د لوړو پوړیو د کمال یو څرګند عیني مثال دی. د دغو کمالاتو موجودیت د انبیاوو علیهم السلام د رسالت له درندې او ارزښتناکې دندې سره مطا بقت لري، ځکه چې پیغمبران علیهم السلام د خلکو او ټولنې د لارښوونې دنده پر غاړه لري او د بشري ټولنې د غوره کسانو په توګه باید دوی د هغو بشپړو صفاتو خاوندان وي چې هغه په نورو انسانانو کې موندل کیدای نشي.

الله تعالی د ځینو پیغمبرانو په ستاینې او وصف کې داسې فرمايي:

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبياء: ٧٣]. **ژباړه:** او ګرځولي وو موږ هغوی (په مخکښې آیت کې یاد شوي پیغمبران) امامان چې زموږ په امر به يې (خلکو ته) لار ښوونه کوله او وحې کړې وه موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لور د هغوی د نیکو کارونو ترسره کول او اداء کول د لمانځه او ورکړه د زکات او هغوی زموږ عبادت کوونکي وو.

د پیغمبرانو علیهم السلام مهم صفات، چې په څرګند ډول په قرآن کریم کې راغلي دي، په لاندې ډول دي:

- صدق او رښتینولي.
- تبلیغ او بلنه.
- امانت.
- ذکاوت.
- له هغو نیمګړتیاوو نه لرل چې د خلکو د کرکې لامل ګرځي.
- د پیغمبرانو علیهم السلام پاکي او عصمت له ګناه نه او د وحې په رسولو کې له تېروتنې څخه.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته، پیغمبرانو ته د بشر اړتیا او د پیغمبرانو د اوصافو په اړه علمي خبرې اترې وکړي.

د پیغمبرانو دندې

د قرآن عظیم الشان د نصوصو په رڼاکې د انبیاوو علیهم السلام سترې او مهمې دندې په لاندې ډول دي:

۱. د الله تعالی د پېژندنې، توحید او عبادت په لور د خلکو دعوت، الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمایي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبیاء: ۲۵]. **ژباړه**:اونه دی لیږلی موږ (ای پیغمبره) له تا نه وړاندې هېڅ استازی مګر وحې کړې موږ د هغه په لور چې پرته له ما نه بل معبود نشته نو یوازې زما عبادت وکړئ.

۲. خلکو ته د الله تعالی د اوامرو او نواهیو رسول او تبلیغ کول، الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ..﴾ [المائده: ٦٧]. **ژباړه**: ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د سمې او نېغې لارې په لور خلکو ته لارښوونه کول، الله تعالی په دې اړه داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ [الأحزاب: ٤٦]. **ژباړه:** اې پېغمبره، موږ ته شاهد، زيری ورکوونکی، ډاروونکی او د الله په حکم د هغه لوري ته بلونکی لیږلی يې او روښانه څراغ مو ګرځولی يې.

٤. د بشر لپاره غوره نمونه: الله تعالى فرمايي: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ..﴾ [الأحزاب: ۲۱]. **ژباړه:** په يقين سره ده ستاسې لپاره په (کړنو) د رسول الله کې ښه او غوره نمونه (اقتدا) ده.

٥. خلکو ته د هغوی د خلقت او پیدایښت او وروستني برخليك يادونه او دا چې وروسته له مرګ نه انسان ته څه پيښيږي، الله تعالى فرمايي: ﴿يَا مَعْشَرَالْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَيَوْمِكُمْ هَذَا...﴾ [الأنعام:۱۳۰]. **ژباړه:** اې ډلې د پيريانو او انسانانو، ايا نه وو راغلي تاسې ته رسولان له تاسې نه چې بيانول به يې پر تاسې آيتونه زما او تاسې يې ډارولئ د دې ورځې له ملاقات څخه.

٦. د آخرت د ژوندانه په لور د بشر پام اړول او د فاني دنيا د ژوندانه په خوندونو کې له ډوبيدو نه د هغوی ژغورل، چې د سترګو په رپ سره تيريږي او له منځه ځي. الله تعالى د دنيايي ژوند او د هغه د زوال په هکله داسې فرمايي: ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [الأنعام: ۳۲]. **ژباړه:** او نه دی ژوند د دنيا، مګر لوبه او عبث او بې شکه. د آخرت کور غوره دی لپاره د هغو کسانو چې پرهيزګاري کوي، ايا تاسې عقل په کار نه اچوئ ؟

۷. پر خلکو د اتمام حجت او دليل قائمولو لپاره، الله تعالى فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ١٦٥]. **ژباړه:** رسولان زيري ورکونکي او ډارونکي (لیږل شوي)دي ترڅو د هغو له ليږلو وروسته د خلکو سره د الله په مقابل کې کوم حجت او دليل پاتې نشي او الله په هر حال غالب او حکيم دی.

د پېغمبرانو علیهم السلام شمیر او د ځینو نومونه

د یو حدیث پر اساس د پیغمبرانو علیهم الصلاة و السلام شمیر زیات او کم یو لک او څلرویشت زرو ته رسیږي. د الله تعالی دغه غوره بنده ګان په مختلفو زمانو کې د خلکو د هدایت او لارښوونې لپاره رالېږل شوي وو.

د قرآن عظیم الشان د نصوصو له مخې هېڅ داسې امت او ډله نشته چې هغوی ته پېغمبر نه وي لېږل شوی. الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمايي: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ [فاطر: ٢٤]. **ژباړه:** او هېڅ داسې کوم امت نه شته چې په هغوی کې ډاروونکی(پېغمبر) نه وي راغلی. په قرآن عظیم الشان کې د (٢٥) پېغمبرانو نومونه یاد شوي چې عبارت، دي له: آدم، نوح، ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، داود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی، هارون، زکریا، یحیی، ادریس، یونس، هود، شعیب، صالح، لوط، الیاس، الیسع، ذوالکفل، عیسی او محمد صلوات الله علیهم اجمعین.

په قرآن عظیم الشان کې الله تعالی مسلمانانو ته امر کوي چې پر ټولو پیغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړي چې نومونه یې په قرآن کریم کې ذکر شوي او که نه. پیغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړل د عقیدې او ایمان له ارکانو څخه یو رکن دی او هیڅوک هم پر ټولو انبیاوو علیهم السلام باندې له ایمان راوړلو پرته مسلمان بلل کېدای نشي. الله تعالی فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ...﴾ [البقره: ٢٨٥]. رسول او مؤمنانو پر هغه څه ایمان راوړی دی چې رسول ته د هغه د رب له لوري رالېږل شوي دي. دوی ټولو په الله او د هغه په ملایکو، کتابونو او رسولانو ایمان راوړی دی.(او وایي) موږ د الله په پیغمبرانو کې یو تر بله هیڅ توپیر نه کوو. یعنې داسې نه کوو چې پرځینو پیغمبرانو ایمان راوړو او د ځینو نورو له نبوت نه منکرشو.

محمد ﷺ خاتم النبیین

محمد بن عبدالله ﷺ خاتم النبیین دی او د ده ﷺ په بعثت سره د نبوت لړۍ ختمه او بشپړه شوه او وروسته له هغه څخه د الله تعالی له لوري نه کوم پیغمبر او نه کوم کتاب رالېږل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيږي. د پېغمبرﷺ له رحلت وروسته د وحي نازلېدل هم بند شو.که چېرې څوک د نبوت دعوه وکړي نو هغه کس دروغجن دی.

قرآن عظيم الشان د ختم نبوت په اړه او دا چې حضرت محمد ﷺ خاتم النبيين دی داسې فرمايلي دي:﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ [الأحزاب: ٤٠]. **ژباړه:** محمد ستاسې د سړيو د هېڅ يوه پلار نه دی، بلکې د الله رسول او اخرنی پيغمبر دی او الله پر هر څه ښه پوه او عالم دی.

د قرآن کريم د آيتونو او نبوي احاديثو پر اساس ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پر حضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې د وروستني پيغمبر په حيث ايمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي. څوک چې د محمد ﷺ په نبوت او رسالت ايمان نه را وړي هغه کس کافر دی او په آخرت کې به د دوزخ په اور کې سوځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله ﷻ د زماني په هر پړاو کې د بندګانو د هدايت او لارښوونې لپاره انبياء عليهم السلام را لېږلي دي.

❖ د انبياوو عليهم السلام بعثت د الله تعالی له لوري پر انسانانو د هغه د رحمت او مهرباني نښه ده.

❖ لکه څرنګه چې انسان د خپل پايښت او روغتيا لپاره هوا او خوړو ته اړتيا لري په همدې توګه د پېغمبرانو وجود هم د بشر د لارښوونې لپاره اړين بلل کيږي.

❖ انبياء عليهم السلام ټول د بشر له جنس څخه وو. دوی ټول نيک او غوره انسانان وو. نور انسانان که هر څومره غوره او نيک اعمال ترسره کړي بيا هم د انبياوو مرتبې او مقام ته نشي رسېدای.

❖ پېغمبران عليهم السلام له ګناه نه معصوم او پاک دي او د دين او رسالت په تبليغ کې هيڅکله نه سهوه کيږي او نه هم تېروځي.

❖ پر پېغمبرانو عليهم السلام باندې ايمان راوړل د عقيدې او ايمان له ارکانو څخه يو رکن دی. که څوک د يو پېغمبر له نبوت نه منکر شي. هغه کافر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ حضرت محمد ﷺ آخري پېغمبر دی. وروسته له هغه څخه بل کوم پېغمبر نه راځي. ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پرحضرت محمدﷺ باندې د وروستني پېغمبر په حيث ايمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي.

❖ له پېغمبرﷺ سره مينه اومحبت لرل، د هغه اطاعت کول، د هغه عزت او درناوی، د هغه ﷺ په سيرت او سنتو پوهېدل، د هغهﷺ له عظيم الشأن لوړمقام، مرتبې او شخصيت نه دفاع کول او ټولو نړيوالو ته د اسلام د سپېڅلي دين تبليغ د هر مسلمان سړي او مسلمانې ښځې اسلامي او شرعي وجيبه ده.

❖ د مسلمانانو مکلفيت د پيغمبرﷺ په وړاندې چې له هغه سره د مينې او دوستۍ د اظهار علامت دی او د مسلمانانو لپاره د اجر او ثواب حاصلولو لامل ګرځي. هغه پر پيغمبرﷺ باندې د زيات درود ويل دی. کله چې د پيغمبرﷺ مبارک نوم ياد شي مستحب دی چې پر هغه ﷺ باندې درود وويل شي.

پوښتنې

١.ولې د پيغمبرانو عليهم السلام رالېږل د بشريت لپاره اړين بلل کېږي؟ څرګند يې کړئ.
٢.د پيغمبرانو عليهم السلام مهمې دندې کومې دي؟ ځينې يې بيان کړئ.
٣.دا څه حکمت دی چې پيغمبران عليهم السلام د بشر له جنس څخه دي؟
٤.که څوک پر ځينو پيغمبرانو عليهم السلام ايمان راوړي او د ځينو نورو له نبوت نه منکر شي، د هغه حکم څه شی دی ؟
٥.د پيغمبرﷺ په وړاندې د مسلمان دنده او مسئووليت څه شی دی؟ څرګند يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آيتونو او حاديثو په رڼا کې د پيغمبرانو د اوصافو او دندو په اړه يوه مقاله وليکي چې له (٢٠) کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

اسلام غوره دین دی

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ۞ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران:۱۹-۲۰].

د کلمو معنا

{الدِّين}: شریعت او ملت.

{الْإِسْلَامُ}: تسلیمېدل، غاړه ایښودل، د اسلام دین.

{بَغْيًا}: د کینې او رخې له مخې.

{حَاجُّوكَ}: شخړه کوي له تا سره، دلایل وړاندې کوي.

{أَسْلَمْتُ}: ما سپارلی دی، تسلیم او منقاد یم.

{اهْتَدَوْا}: لیار یې ومونډله، هدایت یې وموند.

{تَوَلَّوْا}: وګرځېدل هغوی، سر غړونه یې وکړه.

{الْبَلَاغُ}: رسونه، تبلیغ.

ژباړه

بې شکه د الله په وړاندې (ترټولو غوره) دین اسلام دی او اختلاف نه دی کړی(د اسلام د قبلولو په اړه) هغو کسانو چې کتاب ورکړ شوی دی(اهل کتابو) مګر وروسته له هغه چې علم او پوهه ورته راغله (یعني په حقیقت پوه شول) خو د خپل منځي کینې او حسد له کبله یې اختلاف ته ملا وتړله. څوک چې د الله تعالی له آیتونو نه منکر شي (نو پوه دې شي چې) الله پاک ډېر ژر حساب کوونکی دی. که (د کبر له مخې) دوی له تا سره(ای محمده) جګړه کوي نو ووایه سپارلی دی ما خپل مخ خاص لپاره د الله تعالی(د الله حکم ته تسلیم اومنقاد یم) او زما ملګري (متابعت کوونکي)هم هغه ته تسلیم دي او ووایه هغو کسانو ته چې ورکړل شوی دی کتاب او نالوستو ته آیا اسلام مو راوړی دی؟ که اسلام یې راوړ نوپه تحقیق سره سمه او نېغه لاره یې ومونډله او که وګرځېدل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرغړونه يې وكړه، نو بې شكه پرتا(يوازې د حق) رسونه ده. او الله پاك خپل بند ګان ښه ويني.

تفسير

د مباركو آيتونو شرح او څېړنه

د(**دين**) كلمه په لغت كې د جزا او بدل په معنا ده او دلته له (دين) نه مطلب عقايد او هغه احكام دي چې د الله تعالى له لوري پرحضرت محمد ﷺ نازل شوي دي نو دين په دې مبارك آيت كې د ملت او شريعت په معنا دى.

(**اسلام**) د تسليمېدلو او انقياد په معنا دى او دلته له (**اسلام**) نه مراد هماغه حنيف دين دى چې محمد ﷺ د ټول بشريت لپاره راوړى دى.

د (**عند الله**) جمله د عربي ژبې د قانون او دستور له مخې حذف شوې كلمې لكه (ثابت) يا (مقبول) پورې تړاو لري، يعنى د الله په وړاندې ثابت او مقبول دين. د(**عند الله**) په جمله كې د اسلام د دين نسبت الله ﷻ ته، د دغه دين په شرف او غوره والي دلالت كوي اومعنا يې داسې ده چې اسلام د الله ﷻ هغه دين دى چې د خپلو بندګانولپاره يې غوره كړى دى. د دې وينا پر بنسټ د ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ **ژباړه**: يوازينى غوره او معتبر دين د الله تعالى پر وړاندې د اسلام دين دى، يعنى هغه شريعت چې محمد ﷺ له ځان سره راوړى دى.

د﴿الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ **په** جمله كې مراد له (**كتاب**) څخه هغه آسماني كتابونه دي چې مخكې له قرآن كريم څخه نازل شوي وو لكه د تورات او انجيل كتابونه. د دغو كتابونو پيروانو ته اهل كتاب (يهود او نصارى) ويل كيږي. د ﴿إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ په جمله **كې** له (**علم**) نه مراد د وروستني پيغمبر په حيث د حضرت محمد ﷺ د پيغمبرى پرحقانيت د اهل كتابو د علم او پوهې حاصلېدل دي. د(**بغيا**) كلمه دلته د كينې اوحسد په معنا ده. د ﴿وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ **د** جملې مفهوم دا دى چې: د اهل كتابو مخالفت د اسلام له دين يعنې له هغه څه سره چې حضرت محمد ﷺ راوړى دى، د پيغمبر د رښتينولۍ او د اسلامي دين له حقانيت نه د جهل او بې علمۍ له مخې نه دى، بلكې دغه مخالفت د علم له حاصلېدلو نه وروسته د حسد له امله دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (**كفر**) كلمه په لغت كې د انكار په معنا ده او دلته ترې مراد د حضرت محمد ﷺ له نبوت نه انكار كول او د اسلام نه منل دي.

د ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ په جمله كې د هغو كسانو لپاره چې د اسلام او خاتم النبيين له پيغمبرۍ نه انكار كوي يو ډول وعيد او تهديد وجود لري، يعنې هغه كسان چې كفر او سرغړونه كوي، الله تعالى له هغوى سره محاسبه كوي او د الله تعالى محاسبه ډېر ژر ده چې دلته د حسا ب سرعت د عذاب په سختۍ دلالت كوي.

له﴿حَاجُّوكَ﴾ څخه مراد د پيغمبر ﷺ سره د اهل كتابو عناد، سرغړونې، جګړې او د اسلام د سپېڅلي دين پر ضد د هغوی غليمانه ناسم تعبيرونه دي.

د ﴿أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ﴾ **د** جملې معنا د الله تعالى احكامو او اوامرو ته غاړه ايښودل اوتسليمېدل دي او دلته (**وجه**) د ذات اوځان په معنا ده، يعنې ما خپل ځان د الله حكم ته تسليم او منقاد كړ. د ﴿فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ﴾ جملې مفهوم دا دی چې كه چېرې كفار او اهل كتاب او د دوی په څېر نور خلك له تا سره د عناد، تكبر او غرض په مقصد شخړې او جګړې ته ملا وتړي نو د هغوی د دروغو او تكبر پروا مه ساته او هغوی ته ووايه چې زه او زما پيروان د الله تعالى اوامرو او احكامو ته تسليم يو.

له ﴿الْأُمِّيِّينَ﴾ نه مراد هغه كسان دي چې د هېڅ كوم كتاب پيروان نه دي يعنې د عربو مشركان. د﴿فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا﴾ جمله هغه ګټه او فايده بيانوي چې اهل كتاب او مشركين يې د اسلام د سپېڅلي دين د قبلولو په صورت كې ترلاسه كوي، ځكه چې هغوی د الله تعالى د اوامرو په عملي كولو او د اسلام د سپېڅلي دين په قبلولو سره سمه او نېغه لاره مومي او د كفر او شرك له تيارو نه بهر راووځي.

د﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ﴾ په جمله كې د پيغمبرعليه الصلاة و السلام د زړه لپاره تسليت دی او معنا يې داسې ده: كه چېرې كفار د اسلام د سپېڅلي دين له منلو نه منكر شي او سر غړونه وكړي، نو ای محمده، په دې سره تاته هېڅ ضرر او تاوان نشته، ځكه تا خپله دنده، چې خلكو ته د سپېڅلي دين تبليغ و، په سمه توګه تر سره كړې دی.

دغه مبارك آيتونه د﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ په جملې سره پای ته رسيږي چې دغه جمله پر وعده او وعيد دواړه مشتمله ده، يعنې نيك عملو مؤمنانو ته د اجر او ثواب وركولو وعده او كافرانو ته د سخت عذاب تهديد، ځكه چې الله تعالى د بندګانو پر كړنو او زړونو خبر دی او هر چا ته د هغه د كړنې او عمل سره سم جزا وركوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دآیتونو لنډ مفهوم

یوازینی دین چې الله تعالی یې خوښوي او پر ټولو پیغمبرانو یې نازل کړی دی او پرته له هغه بل دین نه قبلوي هغه د اسلام سپېڅلی دین دی. د اسلام دین د الله تعالی اوامرو او احکاموته د غاړه ایښودلو یعنې د الله تعالی بندګی، فرمان برداری او د هر عصر د پیغمبرانو د بعثت پر مهال د هغوی اطاعت کولو ته ویل کېږي. د پیغمبرانو د لړۍ وروستنی پیغمبر حضرت محمد ﷺ دی چې ټول انسانان باید د ده د سپېڅلي دین اسلام چې د ټولو انبیاوو د ادیانو بشپړ شکل دی پیروي وکړي. الله تعالی د پیغمبر ﷺ له بعثت وروسته پرته له اسلام نه بل هیڅ دین نه قبلوي. د اسلام د منلو په هکله د اهل کتابو یعنې یهودو او نصاراؤ اختلاف او په مختلفو ډلو د هغوی ویشل کېدل، دا د هغوی د حسد، په دنیا پورې د هغوی د زړه تړلو او مقام حاصلولو له امله دی چې وروسته د دلایلو له وړاندې کولو او د پیغمبرانو او کتابونو له رالېږلو، یعنې د اسلام د دین پر حقانیت او د وروستني پیغمبرﷺ پر رښتینولۍ له علم او پوهې حاصلېدلو وروسته، پېښ شوی دی. هغه کسان چې د الله تعالی له آیتونو انکار کوي د حق له منلو او د الله تعالی له احکامو او اوامرو نه چې د اسلام سپېڅلي دین منل دي، سرغړونه وکړي، الله تعالی ورسره محاسبه کوي او د الله تعالی محاسبه ډېر ژر او سخته ده چې هر چا ته د هغه د کړنې او عمل سره سم جزا ورکول کیږي.

ای پیغمبره، که چېرې اهل کتاب او مشرکان د دلایلو له راوړلو نه وروسته د حق دین یعنې د اسلام له منلو نه منکرشي او د تکبر په غرض له تا سره شخړه وکړي، نوهغوی ته ووایه چې زه او زما مؤمن پیروان د الله تعالی اوامرو او احکامو ته تسلیم او تابع یو. اهل کتابو او مشرکینو ته ووایه که چېرې تاسې د اسلام سپېڅلی دین ومنئ، نو سمه او نېغه لاره مومئ او که چېرې د اسلام د سپېڅلي دین له منلو انکار او سر غړونه وکړئ، نو الله تعالی به له تاسې سره محاسبه وکړي او زه خلکو ته د حق له رسولوپرته بل کوم مسؤولیت نه لرم چې هغه مې په ښه او سمه توګه تر سره کړی دی. الله تعالی د بندګانو پر ټولو شیانو یعنې زړونو او کړنو خبر دی او هر چا ته د هغه د عمل مطابق جزا ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

اسلام غوره دين دی

د اسلام د دين معنا او مفهوم

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو د اسلام لغوي معنا انقياد او تسليمېدل دي او اسلام د الله تعالی اوامرو ته د غاړې ايښودلو په معنا دی، خو دا انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي، ځکه په کائناتو کې ټول مخلوقات د انسان په شمول په خپل خلقت کې د الله تعالی تکويني قوانينو ته جبراً تسليم او منقاد دي او له هغو نه د مخالفت توان نه لري. له دې امله په دې ډول انقياد باندې کوم ډول ثواب او يا عقاب نه مرتبېږي. د قرآن کريم په ځينو آيتونو کې اسلام په همدې معنا سره ذکر شوی دی.﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ [آل عمران: ۸۳]. **ژباړه:** آيا کافران د الله له دين څخه پرته بل دين غواړي؟ (حال دا چې) ټولو موجوداتو په اسمانونو او ځمکه کې هغه ته په خوښه او نا خوښه غاړه ايښې ده او ټول هغه ته ورګرځول کيږي.

د اسلام د دين جوهر او اساس په خپل اختيار سره د الله تعالی اوامرو او احکامو ته د انسان غاړه ايښودل دي چې د اجر، ثواب اوعذاب د ورکولو لپاره اړين بلل کيږي. دغه انقياد او تسليمېدل بايد په بشپړه توګه وي او انسان بايد د الله تعالی شريعت او قانون په عام او تام شکل سره په خپل فردي، ټولنيز ژوند کې پلی کړي او دا هماغه دين دی چې ټولو انبياؤ عليهم السلام خلک د دې لورې ته دعوت کړي دي او په خپله يې هم په همدې مفهوم د اسلام د سپېڅلي دين پيروي کړې ده. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [لقمان:۲۲]. **ژباړه:** او هرڅوک چې خپل مخ (ځان) الله تعالی ته وسپاري او نېکوکار وي نو منګوله يې ولګوله هغه په رسۍ (کړۍ)کلکې او د ټولو کارونو پای يوازې د الله تعالی په لور دی.

قرآن کريم د ابراهيم اويعقوب عليهما السلام په هکله داسې فرمايي:﴿وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ۱۳۲]. **ژباړه:** او وصيت کړی و په دې دين ابراهيم او يعقوب هم خپلو زامنو ته، ای زما زامنو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېشکه الله غوره کړی دی ستاسې لپاره همدا دین، نو باید مړه نه شئ خو چې یاستئ تاسې مسلمانان.

د اسلام اطلاق

د نبوت د لړی له بشپړېدلو او د وروستني پیغمبر په توګه د حضرت محمد ﷺ له بعثت څخه وروسته، د اسلام اطلاق پر هغه دین کیږي چې د الله تعالی له لوري حضرت محمدﷺ ته وحي شوی دی، نو ټول انسانان مکلف دي او له هغوی نه دا غوښتنه شوې ده چې دغه دین ومني او احکامو ته يې غاړه کيږدي. دا هماغه دین دی چې د دې لوست په مبارکو آیتونو کې په بشپړ صراحت سره د الله تعالی یوازینی غوره او منل شوی دین بلل شوی دی.

د یادو شوو مبارکو آیتونو په رڼا کې علماوو د اسلام دین داسې تعریف کړی دی: "اسلام په خپل اختیار سره الله تعالی ته له خضوع او انقیاد څخه عبارت دی او خرګندونه يې هغه شریعت ته غاړه ایښودل دي چې الله تعالی خپل پیغمبر حضرت محمدﷺ ته وحی کړی دی او هغه علیه السلام يې د دغه شریعت په تبلیغ مکلف کړی دی." [1]

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په څو ډلو وویشل شي اوهره ډله دې د اسلام د دین د مفهوم په هکله له یو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي.

اسلام هراړخیز نظام دی

اسلام شامل او هر اړخیز دین دی چې د انسان د ژوندانه ټول اړخونه رانغاړي او د بشر د کړنو، سلوکو او اعمالو د ټولو برخو لپاره څرګند قوانین لري. الله تعالی خپل ګران پیغمبرﷺ ته د اسلام د سپیڅلي دین په اړوند او دا چې د انسان مرګ او ژوند باید د الله تعالی لپاره او د هغه د نظام په چوکاټ کې وي، داسې فرمايي:﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [الأنعام: ١٦٢] **ژباړه:** ووایه ای محمده، بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د الله لپاره دی چې د ټولو عالمیانو رب دی.

---

[1] – اصول الدعوة ، دکتور عبد الکریم زیدان، ۲مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن عظیم الشان په بل آیت کې الله ﷻ د اسلام د هر اړخیزوالي (شمول)په هکله داسې فرمایلي دي: ﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ..﴾ [سورۀالأنعام:٣٨] **ژباړه**: موږ په دې کتاب کې هېڅ شی نیمګړی نه دی پرېښی.

ځینو مفسرینو په دې آیت کې کتاب په لوح محفوظ سره تفسیر کړی دی یعنې ټول شیان په لوح محفوظ کې لیکل شوي او خوندي ساتل شوي دي.

ځینې نور مفسرین له کتاب نه قرآن کریم مطلب اخلي چې د دې تفسیر پر بنسټ د ټولو شیانو کلیات او اساسات په قرآن کریم کې موجود دي او هر هغه څه چې د انسان د لارښوونې او نیکمرغۍ لپاره اړین بلل کیږي. په قرآن کریم کې په تفصیلي او یا کلي بڼه بیان شوي دي تفصیلات او جزئیات یې د پیغمبرﷺ په سنتو کې، چې د قرآن کریم لپاره تفسیر، تشریح بلل کیږي، موجود دي چې دا پخپله د اسلام د سپېڅلي دین په شمولیت دلالت کوي.

اسلام وروستنی او بشپړ دین دی

مخکې له دې چې رسول الله ﷺ له دې فاني نړۍ څخه رحلت وکړي، الله تعالی د اسلام دین بشپړکړ او هغه یې منل شوی او غوره دین وباله او د ځمکې د سر ټول انسانان یې پر دې مکلف وګرځول چې د دې دین پیروي وکړي. الله تعالی په دې اړه داسې فرمایي:
﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدۀ: ٣]

ژباړه: نن ما پوره کړ د ستاسې لپاره ستاسې دین او ما پوره کړ پر تاسې خپله لورینه او غوره مې کړ ستاسې لپاره اسلام د دین په توګه.

د اسلام د دین دکمال معنا دا ده چې د دې دین تعلیمات او احکام د انسانانو د فردي او ټولنیز ژوند په هره برخه کې د هغوی د اړتیاوو د پوره کولو لپاره داسې دقیق او مطابق دي،که چېرې په سمه توګه تطبیق شي نو د بشریت نیکمرغي تضمینوي. د اسلام د سپېڅلي دین تعلیمات او د احکامو کمال هغه وخت په سمه توګه څرګندیږي چې په عملي او بې پلوه بڼه دغه دین له نورو ادیانو، نظامونو او قوانینو سره پرتله شي.

قرآن کریم په صراحت سره بیان کړی دی چې د الله تعالی پر وړاندې یوازینی منلی شوی دین د اسلام دین دی او پرته له اسلام نه بل هیڅ دین د قبول وړ نه دی. که څوك له اسلام نه پرته بل دین غوره کړي په آخرت کې به ضرور په زیان او تاوان کې وي:
﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ٨٥].

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او هر څوک چې پرته له اسلام نه بل دين غواړي (لټوي) نو وبه نه منل شي له هغه څخه او هغه به په آخرت کې له زيان کارانو څخه وي.

د اسلام د سپېڅلي دين د ټولو تعليماتو پلي کولو ته اړتيا

په پورتنيو مبارکو آيتونوکې د اسلام د سپېڅلي دين د شمول او کمال په اړه، چې بل ټکی ډېر مهم او ارزښتناک بربېښي، هغه د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړه توګه د اسلامي احکامو او لارښوونو پلي کول دي؛ ځکه په ځينو چارو کې د اسلام د احکامو او لارښوونو نيمګړی او ناقص تطبيقول او په ځينو نورو کې د هغو له پلي کولو نه ډډه کول، سره له دې چې مطلوبې پايلې نه ورکوي، د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کيږي او د دنيا او آخرت د تباهۍ او زيان لامل ګرځي. الله تعالی په قرآن کريم کې په دې اړه داسې فرمايي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ [البقره: ۲۰۸]. **ژباړه:** ای هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی په اسلام کې په بشپړ ډول ورننوځئ (د اسلام د سپېڅلي دين ټول احکام او تعليمات ومنئ) او د شيطان پر پلونو مه ځئ، بې شکه چې شيطان ستاسې ښکاره دښمن دی.

يو مفسر د دې آيت په شرحې او تفسير کې داسې وايي:

"د (سلم) دکلمې، د سين په زور او زير د اسلام پر دين او سلامتی (د امن په معنا) پر دواړو اطلاق کيږي. يعني ای مؤمنانو د اسلام په دين کې داخل شئ او د هغه د ټولو تعليماتو او لارښوونو التزام او پابندي وکړئ. د اسلام د سپېڅلي دين ټول احکام پلي کړئ او د هغو کسانو په څېر مه اوسئ چې د اسلام پر ځينو احکامو ايمان راوړي او ځينې نور احکام يې نه مني او ترې انکار کوي. نو مطلب دا دی چې د اسلام ټول احکام او اوامر ومنئ او پرې عمل وکړئ." (۱)

په بل آيت کې الله تعالي د بني اسرائيلو د بدو اوصافو د بيانولو په لړ کې د هغو کسانو، چې د کتاب ځينې برخې مني او د ځينو نورو له منلو نه انکار کوي، داسې غندنه کړې ده:﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [البقره: ۸۵]. **ژباړه:** آيا

---

۱ – تفسير الوسيط للطنطاوی، د بقرې د سورې ۲۰۸ آيت تفسير

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې د کتاب ځینې برخې منئ او ځینې نورې يې نه منئ او انکار ترې کوئ، نو نه ده جزا د هغه چا له تاسې څخه چې کوي دا کار، مګر رسوايي ده په ژوند د دنيا کې او په ورځ د قيامت به وګرځول (وروستل) شي هغوی په لور د سخت عذاب او الله پاک ناخبره نه دی له هغه څه نه چې تاسې يې کوئ.

د کتاب پر ځينو برخو د ايمان راوړلو او له ځينو نورو برخو نه د انکار کولو معنا دا ده چې د کتاب ځينې احکام او الهي اوامر ومني او د ځينو نورو له منلو څخه انکار وکړي چې پايلې يې ډېرې بدې او خطرناکې وي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- اسلام د بشر لپاره د الهي دين يو بشپړ او متکامل انځور او وروستنی اسماني دين دی چې له دې وروسته هيڅکله بل کوم دين راتلونکی نشي.
- قرآن کريم د انس او جن لپاره نازل شوی دی. د اسلام سپېڅلی دين په هر ځای او عصر کې د ټولو انسانانو لپاره الهي دين دی. د اسلام د دين احکام په هر وخت کې د تطبيقولو وړتيا لري او هېڅکله هم نه زړېږي.
- يوازينی غوره او معتبر دين د الله تعالی پر وړاندې د اسلام دين دی او څوک چې په دغه دين کې داخل نه وي هغه کافر دی او که چېرې له دنيا څخه کافر ولاړ شي نو د دوزخ د اور مستحق ګرځي.
- اسلام کامل شامل او هر اړخيز دين، نظام او قانون دی چې د انسان د ژوندانه ټول فردي او ټولنيز اړخونه رانغاړي.
- د اسلام دين الله تعالی ته د غاړې ايښودلو او تسليمېدلو په معنا دی، خو دا تسليمېدل او انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي نه جبراً، ځکه په کايناتو کې ټول مخلوقات جبراً د الله تعالی سننو او قوانينو ته تسليم او منقاد دي.
- اسلام بايد د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړ ډول پلی شي، ځکه د اسلام ناقص او نيمګړی پلي کول د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱.د اسلام دين په لغت او اصطلاح کې تعريف کړئ.

۲.د لوست د مبارکو آيتونو اجمالی مفهوم وليکئ او استدلال وکړئ چې د انسان انقياد او تسليمدل د اسلام دين ته بايد ولې اختياري وي ؟

۳.د اسلام د دين د کمال او هراړخيز والي (شمول)معنا څه ده؟ په تفصيل سره يې شرح کړئ.

٤.ولې د اسلام دين په هر زمان او مکان کې د پلي کولو او تطبيق وړتيا لري او تعليمات او احکام يې هېڅکله هم نه زړيږي؟

٥.آيا د اسلام د دين جزئي او ناقص تطبيق د قرآن له آيتونو او نبوي احاديثو سره مطابقت لري؟ ستاسې ځواب بايد مستدل او د قرآن او احاديثو له مخې وي.

٦.څوک چې د اسلام په دين مشرف نشي او مړ شي د قرآن او سنت له نظره يې حکم څرنګه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د مبارکو آيتونو په رڼا کې يوه مقاله وليکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او لانديني ټکي راونغاړي.

- د اسلام تعريف او مفهوم.
- د اسلام د سپېڅلي دين د کمال او شمول معنا.
- په فردي او ټولنيز ژوند کې د اسلام د پلي کولو ګټې او ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

په اخرت ایمان او پر ژوند يې اغيز

قال الله تعالی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ.فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ [المؤمنون: ۱۱۵ – ۱۱٦]

د کلمو معنا

أَفَحَسِبْتُمْ: آيا تاسې ګومان کاوه.

عَبَثًا: بې ګټې، عبث، بابېزه.

فَتَعَالَى: نو ډېر لوړ او پورته دی.

الْكَرِيمِ: قدرمن، ستر.

ژباړه

آيا تاسې انګيرلې وه (ګومان کړی وو) چې موږ تاسې بابېزه (عبث) پيدا کړي ياست او زموږ لوري ته ستاسې بېرته راګرځېدل نشته؟ نو ډېر لوړ او پورته دی الله، حقيقي پاچا، له هغه پرته بل هېڅ کوم بر حق خدای نشته، هغه ذات د ستر عزتناك عرش څښتن دی.

تفسير

د آيتونو لنډ مفهوم

په پورتنيو مبارکو آيتونو کې الله تعالی د هغو کسانو په هکله، چې د آخرت له ورځې او له مرګ نه وروسته له بيا راژوندي کېدلو نه منکر دي او ايمان پرې نه لري، توبيخاً داسې فرمايي: آيا تاسې داسې ګومان کوئ چې الله تعالی تاسې هسې عبث او بابېزه پيدا کړي ياست او ستاسې کار په دې دنياکې يوازې خوړل، څښل او د دنيا له خوندونو څخه ګټه اخيستل دي او تاسې وروسته له مرګ نه بيا نه راژوندي کيږئ ؟!

آيا ګومان کوئ چې حساب او کتاب او ستاسو د کړنو پوښتنې کولو ته کومه اړتيا نه ليدل کيږي، له تاسو سره محاسبه نه تر سره کيږي او نه هم کوم ثواب او عذاب شتون لري؟!

نه هېڅکله هم داسې نه ده لکه څرنګه چې تاسې ګومان کوئ. موږ تاسې هېڅکله هم عبث او بابېزه نه ياستئ پيدا کړي، بلکې ستاسې خلقت او پيدايښت د يو علم، حکمت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرګندو موخو پر اساس دی او ستاسو ټولو بېرته راګرځېدل د الله تعالی په لور دی او ستاسو د هغو کړنو او اعمالو پوښتنه به وشي چې تاسو تر سره کړې دي.
د لوست په دویم آیت کې الله تعالی له عبثو او بې ګټو کړنو نه د خپل سپېڅلي ذات پاکي بیانوي او داسې فرمایي، الله تعالی له دې څخه پاك او سپېڅلی دی چې تاسې بې فایدې او عبث پیداکړي، ځکه دا کار د الله تعالی له لوړ شان سره، چې مطلق حاکم، یوازینی حقیقي معبود او د لوی او ستر عرش څښتن دی، مطابقت نه لري.

د آیتونو شرح څېړنه

دغه دوه مبارك آیتونه د هغو آیتونو په سیاق کې قرار لري چې د آخرت په هکله دي او د هغه څه ځرګندونه کوي چې د دغې ورځې منکرینو او کفارو ته پېښیږي. لومړنی آیت یعني د ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ په پوښتنې سره پیل شوی دی. دې ډول پوښتنې ته په عربي ژبه کې انکاري استفهام ویل کیږي چې د پوښتنې د موضوع د نفی او انکار په معنا راځي او د هغې مخالف مفهوم ثابتوي، یعنې: داسې نه ده لکه ځرنګه چې تاسې ګومان کوئ، موږ تاسې بابېزه او بې ګټې نه یاستئ پیدا کړي. د عربي ژبې د بلاغت او دستور له مخې په دې پوښتنه کې د غندنې معنا نغښتې ده؛ په دې معنا الله تعالی د هغو کفارو معتقداتو او نظریو غندنه کوي چې له بعث نه منکر او په دې ناسم ګومان دي چې د دنیا ژوند یوازې د خوراك، څښاك او نورو خوندونو لپاره دی او دا چې له مرګ نه وروسته بیا راژوندي کېدل، حساب او کتاب او د اعمالو پوښتنه وجود نه لري.
د (عبث) کلمه د هغې بې ګټې کړنې او وینا په معنا ده چې کومه فایده پرې نه مرتبیږي.
د ﴿وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ مبارکه جمله پر مخکینۍ جملې عطف ده چې د آخرت د ورځې د منکرینو د ناسم او غلط ګومان نفې کوي او د بعثت پر حتمي واقع کېدلو او دا چې د ټولو رجوع د الله تعالی په لور ده، تأکید کوي.
د ﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ جمله له عبثو او بې ګټو کړنو نه د الله تعالی پاکي او سپېڅلتیا بیانوي او له هر هغه څه څخه چې د هغه له لوړ شان سره مناسبت او سمون نه لري، پاك او منزه دی او هر کار یې د علم او حکمت پر اساس دی.

د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو معنا

د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د ایمان د اووګونو ارکانو له جملې څخه یو رکن دی او له دې ورځې څخه انکار کول کفر دی. د قرآن کریم آیتونه او د پیغمبراکرمﷺ احادیث پر دې ګواه دي چې د آخرت پر ورځ له باور پرته د انسان ایمان نه صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. د آخرت پر ورځ ایمان ډیر اهمیت او ارزښت لري ځکه چې په قرآن کریم کې ډیر ځله پر الله تعالی له ایمان سره یو ځای ذکر شوی دی. الله تعالی په دې آیت کې فرمایلي دي: ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (المائده:٦٩). **ژباړه:** هرچا چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان راوړ او نیک کارونه یې وکړل، نو هغوی به نه ډاریږي او نه به غمجن کیږي.

پیغمبرﷺ په یو مشهور حدیث کې، چې د جبرئیل حدیث باندی یادیږي د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې شخه بللی او داسې یې فرمایلي دي: "أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره" [۱] **ژباړه:** ایمان په الله تعالی، د هغه پر ملایکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو، د آخرت پر ورځ او د خیر او شر په تقدیر چې د الله تعالی له لوري دی، باور او یقین لرل دي.

د قرآن کریم د آیتونو او د رسول اللهﷺ د احادیثو پر بنسټ د آخرت پر ورځ ایمان لرل په لاندینیو عناصرو مشتمل دي:

- د قیامت پیښیدل، په دې معنا چې دنیا پای ته رسیږي او ټول مخلوقات د خپل خالق په لور بېرته راګرځي.
- له مرګ نه وروسته بیا راژوندي کېدل، هغه ورځ چې الله تعالی په هغه کې ټول مخلوقات داسې بیا راژوندي کوي لکه څرنګه چې یې په لومړي ځل پیدا کړي وو.
- حشر یا په یو ځای کې د ټولو مخلوقاتو جمع کېدل.
- حساب.
- د اعمالو وزن.
- حوض.
- صراط (لاره).
- جنت.
- دوزخ (جهنم).
- د قبر عذاب او نعمت [۲]

---

[۱] –صحيح مسلم– كتاب الإيمان.

[۲] – د آخرت د ورځې د تفصیل د پوهېدلو لپاره دې د عقایدو کتابونه وکتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په آخرت ایمان او پر ژوند یې اغیز

پر آخرت ایمان لرل د مهمو پوښتنو لپاره ځواب دی

د انسان په ذهن کې تل درې ارزښتناکې او برخلیک جوړوونکې پوښتنې شتون لري:

۱- موږ له کوم ځای څخه راغلي یو؟

۲ - موږ په دې دنیا کې د کوم هدف لپاره ژوند کوو؟

۳- زموږ وروستنی برخلیک به څه وي او وروسته له مرګ څخه به چېرته ځو؟

دغو پوښتنو د تل لپاره؛ په پخوانیو زمانو او اوسني عصر کې د بشر ذهن ځان ته اړولی دی چې دغو پوښتنو ته د ځواب ځرنګوالی د افرادو او بشري ټولنو د برخلیك په ټاکلو کې ستره ونډه لري.

دغو دریو پوښتنو ته ځواب په حقیقت کې د انسان تصور، او نړۍ لید جوړوي (هغه له نړۍ سره اشنا کوي) او له نړۍ او کایناتو سره د هغه د زغم او کړنو بڼه ټاکي او د وګړي ژوند ته سم لوری وربښي.

د اسلام سپېڅلی دین دغو پوښتنو ته ځرګند ځوابونه لري.

د لومړۍ پوښتنې ځواب: موږ ټول انسانان د الله تعالی مخلوق یو او هغه زموږ خالق دی الله فرمایي:﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا.إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ [الانسان:۱-۲] **ژباړه**: آیا پر انسان داسې یو وخت یا داسې زمانه تېره شوې چې هغه د یاد وړ کوم شی نه و. بېشکه موږ انسان له ګډې شوې نطفې څخه پیدا کړ. موږ هغه ازمایو، نو(له همدې کبله) موږ و ګرځاو هغه اورېدونکی او لیدونکی.

د دویمې پوښتنې ځواب: زموږ د پیدایښت او ژوندانه اصلي موخه په سمه او هر اړخیزه توګه د الله تعالی عبادت او بنده ګي ده: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاریات:٥٦] **ژباړه**: او نه دي پیدا کړي ما پېریان او انسانان مګر لپاره د دې چې زما عبادت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریمې پوښتنې لنډ ځواب: د دنیا ژوند د کار پای او آخر نه دی. موږ انسانان پس له مرګه د الله تعالی حضور ته بیا راژوندي کیږو. زموږ د هغو اعمالو او اقوالو پوښتنه به وشي چې موږ تر سره کړي دي او له هغې سره سم به موږ ته جزا راکړل شي.

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [الروم:١١] **ژباړه:** الله تعالی هغه ذات دی چې لومړی (له نشت) نه خلک پیدا کوي، بیا یې راګرځوي، بیا تاسې د هغه په لور وروستل کیږئ.

﴿...ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ...﴾ [الزمر:٧] **ژباړه:** بیا ستاسو ټولو ورتګ په لور د رب ستاسې دی. هلته به مو له خپلو کړنو څخه خبر کړي.

دا د آخرت د ورځې او پر هغې باندې د باور لرلو معنا ده چې د انسانانو د برخلیك جوړوونکو دریو پوښتنو له جملې څخه دیوې پوښتنې ځواب دی.

د آخرت پر ژوند د ایمان لرلو اغیزه

د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان پر فردی او ټولنیز ژوند باندې ډېره زیاته اغیزه او تاثیر لري. د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو پایلې د انسان پر ژوند هغه مهال څرګندیږي چې موږ د یو مؤمن کړنې او سلوك د غیر مؤمن له کړنو او سلوك سره مقایسه کړو.

څوك چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري د ژوند په هکله د هغه لید او تصور توپیر لري، په دې معنا چې دغه شخص پرته له مادي ژوند نه د بل هیڅ شي په هکله سوچ نه کوي. د داسې انسان کړنې، پریکړې، د تفکر بڼه، دوستي، دښمني او هر څه پر مادیاتو څرخیږي او پرته له دې ورسره د ښه او بد، وړ او ناوړ، سم او ناسم د پرتلې او اندازه کولو لپاره بل کوم معیار وجود نه لري.

د داسې کړنو او تفکراتو پایلې دا دي چې انسان د انسانیت له ښو او لوړو درجو او اړخونو نه لېرې کوي او په هغه کې د حیوانیت اړخونو ته داسې وده ورکوي چې په پای کې حېواني ځانګړتیاوې د دغه انسان پر انساني صفاتو غلبه حاصلوي او ورو، ورو په هغه کې انساني فضایل او ښېګڼې وژني. قرآن کریم دغه ډول انسانان له څلوربولو څارویو سره تشبیه کړي دي او د هغوی د بدې پایلې په اړه داسې فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ﴾ [محمد: ١٢] **ژباړه:** او هغه کسان چې کافران دي ګټه او مزې اخلي له دنیا نه، د څارویو په شان خوراك څښاك کوي او د هغوی وروستنی استوګنځی اور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چې قرآن کريم فرمايلي دي، کافر انسان د آخرت پر ورځ ايمان نه لري. هغه يوازې په دې سوچ او فکر کې وي تر څو په دې دنيا کې د ورکړل شوي فرصت څخه زياته مادي ګټه پورته کړي او له لذايذو څخه يې خوند واخلي. د داسې انسان لپاره حلال او حرام کوم ارزښت نه لري او نه هم اخلاقی معيارونه او انسانی ښېګڼې او فضايل د هغه لپاره کوم مفهوم لري. دغه نفسي او روحي ناروغ انسانان د خپلو مادي غوښتنو د پوره کولو لپاره هېڅ کوم بريد او پوله نه پېژني. همدارنګه د دنيوي فاني مال او متاع خوندونو د حاصلولو لپاره د دوی حرص دومره زيات وي چې هيڅ خنډ او قيد نه مني.

په دغو پليتو او ناوړو غوښتنو کې د انسان د پرېوتلو اساسی لامل، کفر، د آخرت پر ورځ د ايمان نه لرل او د کړنو او سلوکو له حساب او کتاب نه انکار کول دي.

د يادونې وړ ده، د آخرت پر ورځ ايمان نه لرل په نړۍ کې د زياتو مفاسدو، بې عدالتيو، ظلمونو، دحق ترېښو لاندې کېدلو او حرص جرړې او ريښې ګڼل کيږي چې د افرادو او بشري ټولنو ژوند په تورو تيارو بدلوي او د نړۍ په مختلفو برخو کې د کور ورانوونکو او تباه کوونکو جګړو لامل ګرځي.

بل لوري ته هغه کسان چې پر الله تعالی او د آخرت پر ورځ ايمان لري په يقين سره پر دې پوهيږي چې د فاني دنيا خوندونه، مال او متاع د آخرت د ابدي ژوند په مقابل کې هيڅ کوم ارزښت نه لري او نه ښايي د له منځه تلونکو مادي لذايذو په خاطر توازن له لاسه ورکړو او د ښو او بدو، حلالو او حرامو له پولو تېری وشي.

مؤمن د آخرت پر ورځ کامل باور او ايمان لري او په دنيا کې د حرامو لذايذو، مال او متاع نه د ځان د ژغورلو په صورت کې به الله تعالی هغه ته د دې په بدل کې څو برابره زيات اجر او ثواب ورکړي. دغه باور مؤمن له ګناه څخه ژغوري او د هغه قول او عمل توازن برابروي.

قرآن کريم په دې اړه داسې فرمايي:

﴿قُلْ أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران: ۱۵-۱٦] **ژباړه:** ووايه ای محمده، آيا زه تاسې ته تر دې (مادي پانګو) نه ښه او غوره څيزونو وښايم؟ د هغو کسانو لپاره چې له الله څخه وډارشي. د تل لپاره داسې باغونه دي چې ويالې به پکې رواني وي او پاکې کړای شوې ښځې او د الله رضا (به د دوی په برخه وي) او الله تعالی د خپلو بندګانو ښه ليدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان په ژوند کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو اهمیت او اثر هغه مهال په روښانه توګه څرګندېږي چې مخ په زیاتېدونکې بشري ستونزې او د انسان پر روح، عقل او نفس باندې د ماده پرستی خطرناکې پایلې په علمي او هر اړخیز ډول تر بحث او څېړنې لاندې ونیول شي.

د نننۍ بشریت لپاره د بې جلبه مادي او شهواني ژوند له تباه کوونکو څپو څخه د ژغورنې یوازنۍ لار، پر اخرت ایمان لرل او د مرګ او وروستۍ ورځې لپاره تیاری کول دي. یقیناً د آخرت پر ورځ ایمان لرل د ماده پرستی له جاذبې او له محض مادي ژوند څخه د انسان د خلاصون تر ټولو غوره وسیله ده چې هغه ته د روحي او اخلاقي فضایلو او د ټولو انساني ښېګڼو د معنوي ژوند د پراخې فضا پر لور ختلو دروازې پرانیزي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د آخرت پر ورځ باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې څخه یو رکن دی، څوک چې پر دغې ورځ باندې ایمان و نه لري، مسلمان نه دی.
- د ټولو انسانانو ورتګ د الله تعالی په لور دی او هر چا چې په دنیا کې کوم عمل ترسره کړی وي د الله تعالی پر وړاندې به د خپلو کړنو مسؤول وي.
- د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د انسان پر سلوکو او اعمالو باندې ژور او ارزښتناک اثر لري او د هغه په ژوند کې د توازن او تعادل د رامنځته کېدلو لامل ګرځي.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان د ژوندانه اړخ څرګندوي او هغه د مادیاتو په ډنډ کې له ډوبیدلو او ورکېدلو نه ژغوري.
- څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، د هغه څاروي په څېر دی چې په ژوند کې د خوراک، څښاک او شهواني غرېزې له ترسره کولو پرته بل کوم مقصد نه لري.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل په انسان کې د انساني فضایلو او ښېګڼو د ویاړ لامل ګرځي او په هغه کې د خیر او برکت د ودې زمینه برابروي.

فعالیت

د ټولګي زده کوونکي دې په پنځه کسیزو وړو ډلو وویشل شي. هره ډله دې د انسان پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو د تاثیر په هکله خبرې اترې وکړي. په پای کې دې یوتن زده کوونکی د نورو ډلو په استازیتوب زده کوونکو ته د خبرو اترو پایلې ووایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني

- د لوست په رڼا کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو مفهوم شرح کړئ.
- په مبارك آیت کې استفهام او یا انکاری پوښتنه د کوم مفهوم افاده کوي؟
- د آخرت پر ورځ د ایمان د ځینو عناصرو نومونه واخلئ.
- هغه څوك چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، ولې مسلمان نه ګڼل کیږي؟
- د آخرت د ورځې د منکرینو پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان نه لرلوخو پایلې بیان کړئ.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل څرنګه د انسان په ژوند کې د توازن پیدا کولو لامل ګرځي؟ خپل ځواب د ژوند د حقیقي مثالونو په ترڅ کې بیان کړئ.
- څرنګه کولای شو د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو له لارې په مادیاتو کې د ورکېدلو او ماده پرستی مخه ونیسو؟
- د آخرت پر ورځ ایمان نه لرل او یا د هغه ضعف څرنګه کولای شي د انسان د ژوند توازن له منځه یوسي؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او احادیثو په رڼا کې د انسان په فردي او ټولنیز ژوند باندې د ایمان د اغېزې او تاثیر په هکله یوه مقاله ولیکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او په هغې کې دې له دلایلو او مثالونو نه استفاده وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دين کې اعتدال (منځلاريتوب)

قال الله تعالى: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...الآية ﴾ [البقرة: ١٤٣] و قال تعالى: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقّ...الآية﴾ [النساء: ١٧١]

د کلمو معنا

{جَعَلْنَاكُمْ} تاسې مو وګرځولئ.

{أُمَّةً} ډله (امت).

{وَسَطًا} منځنی، معتدل او غوره.

{شُهَدَاءَ} ګواهان، شاهدان.

{شَهِيدًا} ګواه، شاهد.

{لَا تَغْلُوا} مبالغه او تیری مه کوئ.

{عَلَى اللَّهِ} پر الله، د الله په شأن کې.

{إِلَّا الْحَقّ} پرته له حق شخه.

ژباړه

او په همدې توګه موږ تاسې يو وسط (غوره) امت ګرځولي ياست چې شئ تاسې پر خلکو شاهدان او پېغمبر پرتاسې شاهد اوسي. (البقره ١٤٣) – ای د کتاب خاوندانو، تاسې مبالغه مه کوئ، په خپل دين کې او مه وايئ پر الله پرته له حق نه بل څه.... (النساء ١٧١)

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

له بيت المقدس نه د کعبې شريفې په لور د مسلمانانو د قبلې له بدلون وروسته الله تعالی خپل پېغمبرﷺ ته خبر ورکړ، يهود او نور منافقين به ډېر ژر دا آوازې خپرې کړي چې محمد او اصحاب يې هره ورځ له يو لوري نه بل لوري ته مخ اړوي او پر خپل دين ثابت نه دي. د دوی د قبلې د بدلون يوازينی لامل له اهل کتابو سره د دوی کينه ده، خو ته ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمده! دغو ناپوهانو ته ووایه چې ختیځ او لویدیځ ټول د الله دي. د الله تعالی چې هر چا ته خوښه شي هغه ته سمه لاره ورښيي. څه چې له دې آسماني ځواب نه ځرګندیږي هغه دا دی چې د قبلې بدلون د الله تعالی له خوا پیغمبرﷺ او د هغه د امت لپاره یو ځانګړی فضیلت او غوره والی دی. ځکه کعبه شریفه د ځمکې پر سر هغه لومړنی خونه ده چې د الله تعالی د عبادت لپاره جوړه شوې ده. کعبه د اب الانبیاء (د پیغمبرانو پلار) ابراهیم خلیل الله قبله ده، چې اهل کتاب په دروغو ځانونه هغه ته منسوبوي. هر چاته چې الله تعالی د دې قبلې په لور د هغه د عبادت لارښوونه وکړه، هماغه کس به حقه سره د ابراهیم علیه السلام پیرو بلل کیږي. له دې مبارک آیت څخه وروسته الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او داسې فرمايي: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ یعنی لکه څرنګه چې مو تاسې ته درنښت او لوی عزت درپه برخه کړ همدارنګه مو تاسې ته دا ستر مقام هم درکړ چې ﴿جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ موږ تاسې یو وسط (غوره) امت ګرځولي یاست. په عربي ژبه کې وسط په څو معناګانو راغلی دی لکه: د غوره، عدل، وسطیت، درمیانه او ښېګڼې په معنا.

په دې توګه د دې مبارک آیت تفسیر داسې دی، الله تعالی فرمايي: ما تاسې ترټولو غوره امت وګرځولئ، ما تاسې د عدل او انصاف امت وګرځولئ، ما تاسې منځنی(درمیانه) او د افراط او تفریط تر منځ امت وګرځولئ او دا چې ما تاسې خیرخوښوونکی امت وګرځولئ او د دغه وسطیت پر مبنا ستاسې کتاب، ستاسې عقاید او ستاسې د دین احکام په ځانګړې اهتمام او پاملرنې سره ساتل شوي دي چې په هغو کې د هیڅ ډول تحریف او لاس وهنې امکان نشته.

﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ یو له هغو مهمو چارو څخه چې پر وسطیت باندې مرتبیږي دا دی چې اسلامی امت د الله تعالی په نزد درمیانه، د عدل، بلکې غوره او مختار امت دی، نو له دې امله پر نورو امتونو باندې د شاهد او ګواه په حیث پیژندل شوی دی ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾

شهداء: د شهید او شاهد جمع ده او د حاضر او ګواه په معنا راځي.

د ″ **النَّاسِ**: څخه مراد د هغه تفسیر پر مبنا چې په روایاتو کې راغلی دی، پخواني امتونه دي، نو اسلامي امت به د شاهد او ګواه په توګه پر نورو امتونو ګواهي ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل به يې وروسته ذکر شي. د دې امت د عدالت او صداقت معيار د همدې لوست د لومړي مبارك آيت په وروستنۍ جمله کې بيان شوی دی

﴿وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ يعنې پيغمبرﷺ به پرتاسې شاهد اوسي. د الله تعالی تر ټولو غوره پيغمبرحضرت محمدﷺ به د خپل امت پرصداقت، عدالت او انصاف شهادت ورکړي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾: د قرآن مجيد په آيتونو کې له اهل کتابوڅخه مراد يهود او نصارا دي، ځکه الله تعالی خپل آسماني کتابونه، چې له تورات او انجيل څخه عبارت دي، د قرآن کريم له نزول څخه مخکې دوی ته رالېږلي دي. الله تعالی دوی په اهل کتابو سره ځکه ستايلي دي، تر څو دوی لږ څه فکر وکړي او د الله تعالی هغه نعمتونه، لکه د الله تعالی له لوري د رسولانو او کتابونو ورلېږل ورپه ياد شي او سمه او نبغه لاره غوره کړي.﴿لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾ غُلُو د زيادت، مبالغې او له حد څخه د تېرېدلو په معنا ده. په دين کې غلو کول له دې څخه عبارت دي چې انسان خپل دين پر خپل ځان سخت او مشکل کړي او يا په دين کې داسې شيان ورزيات او د معتقداتو له جملې څخه وګرځوي کوم چې له دين څخه نه دي. له دې مبارك آيت څخه دا څرګندېږي چې د اسلامي امت پر خلاف يهودو او نصاراو په خپل دين کې د اعتدال او ميانه روۍ حد پرېښی دی او زيادت او يا تقصير ته يې مخه کړې ده چې يوه څرګنده نمونه او بېلګه يې د دې مبارك آيت په وروستۍ برخه کې بيانيږي: ﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقّ...﴾ او تاسې پر الله پرته له حق نه بل څه مه وايئ. تاسې ولې د عيسی عليه السلام په حق کې چې الله تعالی د (کن فيکون) په کلمې سره د معجزې په بڼه پيدا کړی دی، له غُلُوّ ډېر عزت او احترام څخه کار اخلئ او هغه د عبوديت له درجې نه د الوهيت لوړ مقام ته رسوئ؟ دا کار په دين او ايمان کې زيادت بلل کېږي.

د آيتونو لنډ مفهوم

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا...﴾ دا مبارك آيت د (بقرې) د سورت د ١٤٣ آيت يوه برخه ده. د دې آيت په دغه برخه کې دوو مهمو امورو ته اشاره شوې ده.

لومړی الله تعالی د خپل هغه ستر انعام يادونه کوي چې پر اسلامي امت يې کړی دی او داسې فرمايي، لکه څرنګه چې موږ تاسې ته د غورې قبلې يعنې د ابراهيمي قبلې په لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدایت وکړ همدا راز موږ تاسې منځنی او با انصافه امت کړئ چې پر دې اساس موږ تاسې له ټولو امتونو څخه غوره امت وګرځولئ.

دویم: هغه پایله ده چې پر دغه عدالت او وسطیت بنا کیږي او هغه د نورو امتونو لپاره د وسط امت په حېث د اسلامي امت معیارګرځول او پر نورو امتونو د دې امت شاهد ګرځول دي، په دې معنا چې د قیامت په ورځ به د نورو امتونو د دعواګانو د رښتینولی او دروغولۍ په اړه به له اسلامي امت نه پوښتنه کیږي او هغوی ته به په الهي محکمه کې د رښتینو شاهدانو حیثیت ورکړل شي.

﴿یَا أَهْلَ الْکِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِینِکُمْ...﴾ دا مبارك آیت د (نساء) د سورت د ۱۷۱ آیت یوه برخه ده. دلته اهل کتابو ته، چې مراد ترې نصارا دي، خطاب شوی دی ترڅو هغوی په دین کې له زیاتې غُلُوّ څخه لاس واخلي. دا په دې معنا چې په دین کې له تکلف، رهبانیت، واده نه کولو او پر ځان د حلالو نعمتونو له حرامولو څخه ډډه وکړي او دا چې دغه بدعتونه د دین برخه ونه ګڼي. همدارنګه له دوی څخه غوښتنه شوې ده چې د الله تعالی په اړه له خپل ځان نه هغه څه و نه وایي چې د هغه جل جلاله له شان سره سمون ونه لري او نه هم داسې عقاید رامنځته کړي چې په دین کې کوم اصل او اساس ونه لري، لکه دا چې له الله تعالی سره د هغه په ذات او یا صفاتو کې سیال او شریك ونیول شي او عیسی بن مریم علیه السلام چې د الله رسول دی، هغه ته د الوهیت لوړ مقام ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

په دين کې اعتدال (منځلاريتوب)

په اسلام کې د اعتدال ورانګې

د الله تعالی اراده پر دې وه چې د اسلامي امت ټول امور پر وسطيت او ميانه روی ولاړ وي. په داسې توګه چې د غوره والي دغه ځلاګانې په عقيده، ايمان، تفکر، سوچ، احساساتو، غرايزو، د اړيکو او ارتباطاتو په نظام، عباداتو، طاعاتو او لنډه دا چې د ژوند په ټولو امورو کې په ځرګند ډول بربښي.

۱- په عقيده او ايمان کې منځلاريتوب

اسلامي عقيده يوه داسې عقيده ده چې پر الله تعالی باندې د ايمان او باور، د هغه پر وحدت، له ټولو عيوبو او نيمګړتياوو نه د هغه په پاکوالي، يوازې د هغه د عبادت پر وړتيا، د الله تعالی پر ملايکو، پيغمبرانو، آسماني کتابونو، د آخرت پر ورځ، پر حساب او کتاب، جنت او دوزخ او الهي تقدير باندې د ايمان او باور پر لرلو ولاړه ده. دا عقيده له دې امله د توحيد، انصاف عقيده بلل کيږي چې د دې عقيدې خاوندان هيځکله هم له الله تعالی سره شريک نه نيسي او نه هغه جل جلاله پر هغو صفاتو موصوفوي، چې د هغه له سپيځلي ذات شان سره سمون نه لري. لکه څرنګه چې يهوديانو الله تعالی پر بې وزلی او تنګ لاسی موصوف کړی وو او د هغه په هکله به يې داسې ويل: ﴿إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ﴾ آل عمران – ۱۸۱ **ژباړه:** بې شکه الله تعالی بې وزلی (فقير) دی او موږ بډايان (غنيان) يو. نصاراوو به الله تعالی د بشر پر اوصافو لکه پلارولي او داسې نورو اوصافو موصوف کاوه او داسې به يې ويل: ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ البقرة –۱۱۶ **ژباړه:** الله تعالی (د خپل ځان لپاره) زوی نيولی دی. خو د اسلام سپيڅلي دين د الله تعالی د شان په اړه له ټولو اديانو ښخه غوره، معتدله او معقوله عقيده د بشريت لپاره ډالۍ کړه. الله تعالی فرمايي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ الاخلاص- ۴-۱ **ژباړه:** ای محمده، ووايه الله يودی، الله بې نيازه دی، نه يې څوک زيږولی او نه له چا زيږېدلی دی او نه څوک د هغه لپاره سيال او برابرشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام سپېڅلي دين د ملايکو په اړه نه د يهودو په څېر دښمني اختيار کړې ده، لکه څرنګه چې قرآن کريم د هغوی په اړه خبر ورکوي: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ﴾ [البقرة –٩٧]

ژباړه:ووايه ای محمده، څوک چې له جبرائيل سره دښمني لري او نه هم د مشرکينو په څېر ملايکې د الله تعالى لوڼې ګڼي ﴿وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا﴾ [الاسراء]٤٠ **ژباړه:** او(ستاسې رب) ملايکې د ځان لپاره د لورګانو په توګه نيولې دي. بلکې ملايکې د الله تعالى مطيع بندګان ګڼي:﴿بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۞ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ [الأنبياء٢٦– ٢٧

ژباړه: بلکې هغوی د الله تعالى عزتمند بنده ګان دي، د هغه له اجازې پرته خبره نه کوي او يوازې د هغه په امر کار ته وړاندې کيږي.د پېغمبرانو په هکله د دوی عقيده داسې ده چې پر ټولو باندې يو شان ايمان واجب ګڼي او د هغوی په درناوي کې يې منځنی او معقوله لاره اختيار کړې ده: ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ [البقرة – ٢٨٥] **ژباړه:** موږ د الله تعالى د پېغمبرانو تر منځ توپير نه کوو. داسې په سلګونو نور عقيدوي موارد شته دي چې د اسلامي امت او عقيدې د وسطيت څرګندونه کوي.

اسلامی عقيده داسې يوه عقيده ده چې د انسان د روح او جسم د ودې او پايښت لپاره يې زمينه برابره کړې ده او دواړو ته په ارزښت قايل ده. دا سپېڅلې عقيده داسې نه کوي چې انساني روح يوازې پر معنوياتو تقويه او بډای کړي او تر څنګ يې د ژوند ماديات ته په کوم اهميت قايل نشي او د جسم د هلاکت لامل وګرځي، بالعکس داسې هم نه کوي چې يوازې ماديات ته مخه او معنوياتو ته شا کړي، بلکې دواړو اړخونو ته يې ځانګړې پاملرنه کړې ده.

٢- په سوچ کې منځلاريتوب

اسلام د تفکر، تدبر او سوچ په اړه په بشپړه توګه د عقل کارول نه ردوي او نه هم هغه خپلسری پرېږدي، هرشی په نظري او تجربوي علوموکې منحصر نه ګڼي او نه تجربه او ماده بې بنسټه بولي. اسلام د فکري جمود او ړوند تقليد پرخلاف دی او بې قيده او خپلسری حريت او آزادي نه مني. بلکې د فکر، سوچ او د علم او نظر اړخونو او ابعادو ته يې داسې اصول او ضوابط وضع کړي دي، که چېرې په سمه توګه پلې شي نو د دنيوي او اخروي ژوند د نېکمرغی لپاره به انسانان ښې پايلې تر لاسه کړي. قرآن مجيد د عقل صفت او ستاينه داسې کوي: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الرعد٤–] **ژباړه:** بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکه په دې کې خامخا ډېرې نښې دي د هغو خلکو لپاره چې له عقل نه کار اخلي. په بل آیت کې فرمايي: ﴿كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الروم- ٢٨] **ژباړه:** موږ په همدې توګه هغه قوم ته نښې بيانوو چې له عقل نه کار اخلي، خو د عقل د بې ځايه کارولو او الوتنو غندنه او ممانعت داسې کوي: ﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: ١٦٩]**ژباړه:** او دا چې تاسې ووايئ پر الله هغه څه چې پرې نه پو هيږئ. په دې معنا چې بايد عقل له خپلو حدودو څخه تېرى ونه کړي او په هغو مسائلو کې چې د الهي ذات، ملائکو، آخرت او هغو غيبي امورو پورې تړاو لري او د عقل له حدود څخه بهر وي، نو په دې صورت کې عقل بايد په ټوله معنا نقل ته يعنې هغه څه ته چې د الله په کتاب او نبوي احاديثو کې څرګند شوي دي، غاړه کيږدي، تر څو د عقل او نقل تر منځ د وسطيت انډول وساتل شي.

٣ - په احساساتو او غرايزو کې منځلاريتوب

د اسلام په سپېڅلي دين کې د نفسي غوښتنو، احساساتو او غرايزو د لاسته راوړلو لپاره د ټول ژوند وقف کول جواز نه لري، خو د دې تر څنګ هغه احساسات او بشري غريزې، چې د انساني طبيعت مقتضا ده، له پام څخه نه غورځوي، د اسلام سپېڅلى دين نه د انساني غرايزو اهمال غواړي او نه هم په دې لړ کې انسانان خپلسرى ته پرېږدي، بلکې د ځانګړو قوانينو او مقرراتو په وضع کولو سره د هغو تهذيب او تاديب کوي تر څو د فساد، سرغړونې مخه ونيول شي. له دې امله د ژوندانه د تلې د يوې پلې په اړه داسې لارښوونه کوي: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ [الأعراف-٣٢] **ژباړه:** ووايه اى محمده، چا حرام کړې دى زينت د الله هغه چې د خپلو بندګانو لپاره يې ايستلى دى او چا پاك او خوندور رزق حرام کړى دى. يعنې هيڅوك نشي کولاى چې د الله تعالى نعمتونه او زينتونه پر تاسې حرام کړي. تاسې کولاى شئ واده وکړئ، حلال مال ترلاسه کړئ، تفريح او سياحت وکړئ او له زرګونو نورو الهي نعمتونو څخه ګټه پورته کړئ، خو د ژوندانه د تلې په بله پله کې داسې لارښونه کوي: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ [الانعام- ١٥١] **ژباړه:** او مه نږدې کيږئ فاحشو کارونو ته، هغه چې ښکاره دي او هغه چې پټ دي.﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [البقرة – ١٨٨] **ژباړه:**او تاسې خپل مالونه په خپل مينځ کې په ناروا مه خورئ، نوتاسې ته هيڅکله هم د دې اجازه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته چې بدو کارونو او ناوړو اعمالو ته نژدې شئ یا دا چې د خلکو مالونه په ناحقه او ناروا سره وخورئ ځکه دا د غرایزو د طغیان په معنا ده په داسې حال کې چې اسلام طغیان نه خوښوي او نه هم د نعمتونو نه ګټه اخیستلو پر خلاف دی، بلکې د دې دواړو حالاتو ترمنځ یې منځنی او وسط حالت غوره کړی دی.

٤ - په نظم او نظام کې منځلاریتوب

اسلام په هغه ټولنه باور نه لري چې له نظام، حکومت، مقرراتو او قوانینو څخه خالي وي او نه هم ظالمانه او جابرانه نظامونه مني او دې ته هم اجازه نه ورکوي چې یو شمیر خلک نور انسانان خپل مریان وګرځوي او نه هم په بشري ټولنو کې د ځنګل د قانون نافذولو ته اجازه ورکوي.

همدارنګه دې ته اجازه نه ورکوي چې کومه کورنۍ مشر او مسؤول و نه لري او نه دیته جواز ورکوي چې د کورنۍ مشر(سړی) د ښځې کرامت او شخصیت تر پښو لاندې کړي. له دې امله قرآن کریم ټول مسلمانان د جماعت التزام او یووالي ته رابولي او داسې فرمایي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ آل عمران۱۰۳] **ژباړه:** او تاسې ټول د الله په رسۍ منګولې ولګوئ او مه خواره کیږئ.

همدارنګه پیغمبرﷺ هم په دې اړه فرمایي: "آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ اللَّهُ أَمَرَنِى بِهِنَّ بِالْجَمَاعَةِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ..."[۱] یعنې زه تاسو ته پر هغو پنځو شیانو امر او نصیحت کوم چې ماته د الله تعالی له لوري پر هغو امر شوی دی، د هغو له جملې څخه د جماعت التزام او د مسلمانو مشرانو اطاعت او فرمانبرداري ده، خو له بل لوري رسول اللهﷺ په څرګنده توګه دا اعلانوي چې"لا طاعة لمخلوق فی معصیة الخالق"[۲] (د الله په نافرمانی کې د مخلوق اطاعت جواز نه لري) یعنی اطاعت او پیروي په دې معنا نه ده چې مسلمان د دین او مقدساتو پر خلاف هر زور او ظلم قبول کړي، بلکې په دې چارو کې دې هم باید اعتدال وساتل شي او منځلاریتوب دې غوره کړای شي.

---

۱ – سنن ترمذی، صحیح ابن خزیمة، مسند احمد.

۲ – سنن ترمذی، مسند احمد و الطبرانی و غیرهم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥ – په اړیکو کې منځلاریتوب

اسلام د مسلمانانو د خپلمنځي اړیکو او پیوندونو په سلسله کې او همدارنګه د مسلمانانو او غیر مسلمانو سره د اړیکو په هکله منځنۍلاره غوره کړې ده. نه د اړیکو لړلو مانع کیږي او نه هم پریږدي چې دا اړیکي د مسلمانانو د دین او دنیا په زیان پای ته ورسیږي، د بیلګې په توګه له غیر مسلمو سره د اړیکو لړلو په هکله داسې فرمایي: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ [الممتحنة– ٨]
ژباړه: الله تاسې له دې څخه نه منع کوي چې له هغو خلکو سره د نیکۍ او عدل چلند وکړئ، چې هغوی د دین له امله له تاسې سره جنګ نه دی کړی او تاسې یې له خپلو کورونو څخه نه یاست ایستلي.

خو په وروسته آیت کې یې فرمایلي دي: ﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ﴾ [الممتحنة– ٩] **ژباړه:** بې شکه منع کوي تاسې الله د هغو کسانو له دوستۍ څخه چې د دین له امله یې له تاسې سره جنګ کړی او تاسې یې له خپلو کورونو نه ایستلي یئ.

نو له دې امله مسلمان باید په هر ډول اړیکو کې میانه روي اختیار کړي.

٦ – په عباداتو کې منځلاریتوب

د اسلام همیشنی غږ دا دی چې: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا﴾ [البقرة – ٢٨٦]
ژباړه: الله تعالی پر هیچا د هغه له توان څخه پورته بار نه ږدي. بناء اسلام له خپلو پیروانو څخه دا نه غواړي چې شپه او ورځ په عملي عباداتو مشغول شي، یا هر هغه څه چې لاس ته راوړي هغه ټول د الله په لاره کې ولګوي او نه د ځینو ادیانو په څیر ټول عبادتونه په څو دعاګانو، اشعارو یا په اوونۍ کې یو ځل عبادت ځای ته په تللو کې منحصروي او نه یې د حلالې روزۍ له پیدا کولو څخه منع کوي او نه د دې اجازه ورکوي چې د دنیا پلټنه د عبادت د پریښودو لامل شي. بلکې د تلې د دواړو پلو انډول برابر ساتي. د نبي کریمﷺ صحیح حدیث دی چې فرمایي: "إنَّ هذا الدِّين يُسْرٌ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غَلَبَه"[١] دا دین

---

[١] – صحیح البخاری، کتاب الایمان، باب الدین یسر

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسانه دین دی، هیڅوک دې له دې دین سره مقابله نه کوي مګر دا چې دین به پرې غالب شي.

یادونه: له پورتني حدیث شریف څخه مراد دادی چې تاسې په نفلي عباداتوکې پر ځان له وس نه زیات فشار مه راوړئ، د فرایضو په ادا کولو کې هیڅ ډول سختی شتون نه لري.

پر نورو امتونو د اسلامي امت د ګواهی څرنګوالی

په حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول اللهﷺ وفرمایل: نوح علیه السلام د قیامت په ورځ غوښتل کیږي او پوښتنه ورځنې کیږي آیا زما دعوت دې خپل قوم ته ورساوه؟ ځواب ورکوي، هو. د نوح علیه السلام قوم راغوښتل کیږي او پوښتنه ورځنې کیږي آیا تاسو ته یې تبلیغ کړی دی؟ قوم به یې وایي: موږ ته هیڅ کوم ویروونکی نه دی راغلی او موږ ته هیڅا دعوت نه دی راکړی. نو بیا نوح علیه السلام ته ویل کیږي څوک به ستا لپاره شاهدي ووایي (پردې چې تا مسؤولیت اداء کړی دی) هغه وایي: محمد او د ده امت، وروسته د الله رسول دا آیت تلاوت کړي: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾.

د اهل کتابو د مبالغې بیلګې

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو غُلُو له حد او پولې نه تیریدنې ته وایي. توپیر نه کوي که دا غُلُو د افراط په بڼه وي او که د تفریط په بڼه، د مثال په توګه نصاراوو د عیسی علیه السلام په احترام او درناوی کې افراط وکړ. کله هغه ته خدای وایي: ﴿إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾ [المائدة- ١٧]

یعني: الله هماغه مسیح زوی د مریم دی او کله یې د الله زوی ګڼي او وایي: ﴿الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ﴾ یعني مسیح د الله زوی دی او کله عیسی علیه السلام، د هغه مور مریم او خدای جل جلاله درې ګوني خدایان په نامه یادوي او وایي:﴿إِنَّ اللّهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ﴾ [المائدة ٧٣] الله دریم د دریو دی. په دې ټولو ډولونو کې په دین اوعقیده کې د غلو او الحاد څخه پرته بل څه نشته، خو د تعجب خبره دا ده چې دوی سره له دې ټولو بیا هم د توحید دعوا کوي.

یهود د نصاراوو په مقابل کې د عیسی علیه السلام په بې حرمتی او بې عزتی کې غلو کوي. العیاذ بالله هغه ګمراه بولي آن تر دې چې په ډیر ویاړ د هغه د وژلو مدعي شول او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ويل: ﴿إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ [النساء-۱۵۷] **ژباړه:** موږ مسیح، چې هغه عیسی ابن مریم دی، وواژه.

د یهودو یوه بله ډله د عزیر علیه السلام په هکله داسې غلو وکړه، لکه څرنګه چې مسیحیانو د حضرت عیسی علیه السلام په هکله عقیده درلودله هغوی به داسې ویل: ﴿عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ﴾ [التوبة- ۳۰] **ژباړه:** عزیر د الله زوی دی.

همدارنګه نصاراوو په خپل رهبانیت کې غلو وکړه او د هغه په اساس یې په غارونو او کلیساوو کې ګوښه توب غوره کړ، نکاح یې په ځان حرامه کړه چې د دوی دې کړنو ته قرآن کریم داسې اشاره کوي: ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾ [الحدید- ۲۷] **ژباړه:** رهبانیت او ګوښه والی یې د بدعت په توګه پیدا کړ په داسې حال کې چې موږ په هغوی نه و فرض کړی.

همدارنګه یهودو د حلالو خاړویو په هکله غلو وکړه او د هغوی پاکې غوښې یې پر ځان حرامې کړې. قرآن کریم د دوی دا عمل ردوي او فرمايي: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ [آل عمران ۹۳] ټول خوراکي شیان بنی اسرائیلو(یهودو) ته حلال وو، خو هغوی غلو وکړه او حلال شیان یې پر ځان حرام کړل. په پای کې قرآن کریم د دوی هغه غلو ته چې له کفارو سره د واقعي دوستۍ سرحد ته رسیدلې ده، داسې خبر ورکوي: ﴿تَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ [المائدة – ۸] **ژباړه:**ډیر له دوی څخه وینې چې دوستي کوي له کافرانو سره. دا ډول غلو کول په اهل کتابو کې ډیره ده او اوس هم شته، نو ځکه قرآن کریم دوی د اسلام منځنۍ لارې ته را بولي او دوی په دین کې له غلو کولوڅخه منع کوي چې د ټولو په سر کې په وروستني پیغمبرﷺ باندې د دوی ایمان نه راوړل دي.

فعالیت
زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي او د ښوونکي په لارښوونه دې په دین کې د غلو او مبالغې د زیانونو په اړه له یو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي

د لوست ګټې او لارښوونې

پورتني مبارک آیتونه ډېرې ګټې لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. په اسلامي احکامو کې د نسخې ثبوت او جواز، لکه څرنګه چې مسلمانانو د الله تعالی په امر له بیت المقدس نه خپله قبله د کعبې شریفې په لور بدله کړه چې دې ډول نسخې ته د بدل نسخه ویل کیږي.
۲. پر مسلمانانو تور لګول او د هغوی پر ضد پروپاګند د کفارو همېشنۍ دنده او عادت دی، نو مسلمانان باید هوښیار اوسي تر څو د کفارو د بریدونو او دسیسو ښکار نشي.
۳. پر نورو امتونو باندې د اسلامي امت د فضلیت ثبوت، ځکه دا امت د بشپړ وسطیت له مخې یو غوره امت دی.
٤. پر نورو امتونو باندې د قیامت پر ورځ د محمدﷺ د امت د شاهدۍ اثبات.
٥. د خپل امت پر عدالت او صداقت باندې د رسول علیه السلام، شهادت او ګواهي.
٦. په دین کې د زیادت او غلو کولو حرمت، ځکه دا کار په دین کې د بدعت اوګمراهۍ د رامنځته کېدو لامل ګرځي.
۷. د شرعي علم او اساس پرته د الله تعالی په شان کې د څه ویلو حرمت.
۸ په عقایدو، عباداتو او کړنو کې د اهل کتابو د ګمراهۍ، مبالغې او غلو بیان.

پوښتنې

۱) لاندیني کلمات وژباړئ.

{جَعَلْنَاكُمْ}{أُمَّةً} {شُهَدَاءَ} {لَا تَغْلُوا} {عَلَى اللَّهِ} {اِ لَّا الْحَقّ}

۲) د ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ مبارک آیت له مخکیني آیت سره، چې د قبلې د بدلون په اړه دی، څه تړاو لري؟

۳) وسط په عربي ژبه کې په څه معنا دی؟

٤) اسلامي امت ته د نورو امتونو په منځ کې څه حیثیت ورپه برخه شوی دی؟

٥) څرنګه اسلامي امت پر نورو امتونو شهادت ورکوي؟

٦) له اهل کتابو څخه مراد کوم کسان دي؟

۷) د اهل کتابو د غلو درې نمونې بیانې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په لوست کې د ورکړل شویو معلوماتو پر بنسټ د وسطیت د مختلفو جوانبو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

گټوره سوداګري

الله تعالی فرمایي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ۞
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۞ وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾.[الصف: ١٠-١٣]

د کلمو معنا

هَلْ أَدُلُّكُمْ: آيا وښايم تاسې ته؟

تِجَارَةٍ: تجارت.

تُنجِيكُم: چې تاسې وژغوري.

عَذَابٍ أَلِيمٍ: درد ناک عذاب.

مَسَاكِنَ طَيِّبَةً: د اوسېدو غوره او ښه ځایونه.

الْفَوْزُ الْعَظِيمُ: لوی او ستر بری.

ژباړه

ای مؤمنانو، آیا زه وښایم تاسې ته هغه تجارت چې تاسې له دردناک عذاب نه وژغوري؟ پر الله او د هغه پر رسول ایمان راوړئ او د الله په لاره کې پر خپلو مالونو او خپلو ځانونو سره جهاد وکړئ، دا ستاسو لپاره غوره دی که تاسې پوهیږئ.

الله پاک به ستاسې ګناهونه وبښي او تاسې به هغو باغونو ته داخل کړي چې د هغو لاندې به ویالې بهیږي او په باغونو کې به ډېر غوره کورونه درکړي. دا دی ستر بریالیتوب. او بل څه چې تاسې يې ډېرخوښوئ د الله مرسته (کومک) او ډېر نږدې بری دی او مؤمنانو ته (ای محمده) د دې زیری ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

په پورتنیو مبارکو آيتونو کې الله تعالی مؤمنان د غوره کارونو د تر سره کولو په لورهڅوي. په اصلي پانګه کې تصرف او د ګټې لاس ته راوړلو لپاره د هغې په کار اچولو ته تجارت ويل کيږي، دلته په دې مبارك آيت کې د تجارت څخه مراد ايمان او جهاد دی چې د نوموړي تجارت د تفسير او توضيح لپاره بيان شوی دی.

د﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ﴾ په جمله کې استفهام د دې تجارت په لور د مؤمنانو د ترغيب او تشويق لپاره دی. همدارنګه د ﴿تِجَارَةٍ﴾ د کلمې راوړل په نکره صيغې سره د دې تجارت اهميت، ارزښت او ستر مقام را په ګوته کوي.

د﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ مبارکه جمله يو الزامي امر دی چې د خبر په بڼه ذکر شوی دی او معنا يې داسې ده چې: ای مؤمنانو، تاسې په ايمان لرلوکې پر الله تعالی او د هغه پر پيغمبر او د هغه په لاره کې د جهاد لپاره ټينګ او ثابت قدم اوسئ چې دا کار ستاسې لپاره ډير غوره دی که چيرې تاسې پوهيږئ.

په دې مبارك آيت کې د مالي جهاد يادونه پر نفسی جهاد مخکې شوې ده او دا ځکه چې د تجارت موضوع دا ايجابوي، يعنی په تجارت کې مالونه له يو لاس نه بل لاس ته ورځي او د جهاد لپاره مال او پانګه ضروري ده او د مالونو په واسطه وسله او د جهاد نورې اړتياوې برابريږي، لکه څرنګه چې د اسلام خوږ پيغمبرﷺ فرمايلي دي: (من جهز غازياً فقد غزا) يعنی: چا چې کوم مجاهد د جهاد لپاره (په وسله او نورو لوازمو) سمبال کړ، په حقيقت کې سمبالوونکي په خپله جهاد کړی دی.

خو په: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الجَنَّةَ﴾ [التوبة: ١١١]مبارك آيت کې چې د عرض او طلب مقام دی او د دغه پلورلو او پيرودلو بيه د الله جنت دی، نو له دې امله د دې ستر قيمت پر وړاندې د انسان تر ټولو قيمتي او ارزښتناکه پانګه چې د هغه نفس دی له مال څخه وړاندې ذکر شوی دی.

په دې مبارك آيت کې الله تعالی د مجاهدينو او شهيدانو د ګناهونو د بښنې او جنت ته د ورننوتلو تر څنګ له دوی سره د ښايسته او هوسا کورونو او ماڼيو ژمنه هم کړې ده. ځينو علماوو او مفسرينو د ﴿مَسَاكِنَ طَيِّبَةً﴾ يعني د مجاهدينو لپاره د ښايسته او هوسا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورونو د يادولو مناسبت داسې څرګند کړی دی. چې مجاهدين په دنيا کې خپل کلي او کور د الله په لاره کې د جهاد لپاره پرېږدي او له خپلو کورونو څخه د جهاد لپاره لرې ځي او هر ډول ستونزې زغمي، نو الله تعالی ورته د هغه په بدل کې د جنت د ښايسته ماڼيو او هوسا استوګنې زيری ورکوي.

د مبارکو آيتونو لنډ مفهوم

په مخکينو آيتونو کې څرګنده شوه چې مشرکانو غوښتل تر څو د اسلام ځلانده ډيوه مړه کړي نو ځکه الله تعالی مؤمنانو ته د دښمنانو پر وړاندې د جهاد امر وکړ او دوی يې د الله تعالی په لار کې ايثار، سربښندنې او پر نفس او مال جهاد کولو ته وهڅول.

الله تعالی د مؤمنانو د هغې پوښتنې په ځواب کې چې له پيغمبرﷺ څخه يې وکړه چې الله تعالی په کومو کړنو او اعمالو ډير زيات خوشالېږي ترڅو يې دوی ترسره کړي. دوی ته داسې خطاب وکړ: ای هغو کسانو چې پر الله او د هغه په رسول ايمان او باور لرئ! آيا تاسې ته د داسې تجارت او سوداګرۍ لارښوونه ونه کړم چې تاسې په دنيا او آخرت کې له دردناك عذاب څخه وژغوري؟ بيا وروسته مبارك آيت ځواب ورکوي چې په دې تجارت کې اساسی پانګه دا ده چې: ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ أَنفُسِكُمْ﴾ په الله او پيغمبر يې ايمان راوړئ او د الله په لاره کې په خپل مال او نفس سره جهاد وکړئ چې دا تجارت ستاسو لپاره تر هرڅه غوره دی. که چيرې په ګټه او فايده يې پوهيږئ. بيا الله تعالی د دې تجارت ګټه او فايده په خپله بيان کړې ده چې ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ........﴾ د ګناهونو له ښښنې او د ابدي جنت باغونو ته له ننوتنې څخه عبارت ده چې د اوبو ويالې په هغه کې جاري دي او د هغه په ښايسته ماڼيو کې به د تل لپاره استوګن شي چې دا ډير ستر برياليتوب دی.

بيا الله تعالی مؤمنو مجاهدو ته يوه بله ګټه هم ور په برخه کړې ده چې دوی يې خوښوي او ډېر پرې خوشالېږي، هغه له سوبې، مرستې او پر دښمنانو د برلاسۍ او برې څخه عبارت ده؛﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد له دې نږدې سوبې او فتحې څخه د مکې او د هغې د شاوخوا سيمو فتح کېدل او د اسلام په سپېڅلي دين کې د خلکو داخليدل دي چې د الله تعالی له ژمنې سره سم يې په ډېره لنډه موده کې د عمل جامه واغوستله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرين وايي دا مبارك آيت د قرآن کريم له معجزو څخه دی چې له غيب څخه يې د فتحې خبر ورکړ او د زيري سره سم د پيغمبرﷺ په ژوندانه او ډېره لنډه موده کې مکه او نور فتوحات د رسول اللهﷺ او مسلمانانو په برخه شول. له عبدالله بن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې فرمايي مراد له دې فتحې او الهي مرستې څخه د فارس او روم فتحه ده.

په قرآن کريم کې د جهاد مفهوم

د جهاد کلمه د اسلام له نظره يوه شامله او هر اړخيزه کلمه ده چې د هلو ځلو، کوښښونو او ستونزو ټول ډولونه په ځان کې رانغاړي؛ د الله په لاره کې جهادکول د جهاد ټولو ډولونه، لکه له نفس سره جهاد، د دښمنانو او د شر او فساد پر وړاندې جهاد ټولو ډولونو پکې شامل دی. په دې ټوليز او هر اړخيز مفهوم سره په ټولنه کې د عامه افکارو د اصلاح لپاره ټولې ژبنۍ او قلمي هلې ځلې يو ډول جهاد بلل کيږي. همدارنګه د يوه ظالم او جابر نظام د تغير لپاره مبارزه او هڅه او هاند، چې پر ځای يې د عدل او انصاف پر بنسټ ولاړ يو نوی نظام رامنځته شي، د اسلام له نظره يو ډول جهاد ګڼل کيږي. همدارنګه له حق، عدالت او انساني لوړو ارزښتونو څخه د دفاع لپاره د مال او پانګې لګول، ستونزې او کړاوونه زغمل هم يو ډول جهاد دی.

په اسلام کې جهاد د(فی سبيل الله) قيد سره مشروعيت پيدا کوي او د جهاد د مفهوم لازم او نه بېلدونکی شرط دی، چې د دين حاکمولو لپاره ترسره کيږي، د ټول علماوو په اتفاق سره تر ټولو غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره جهاد دی چې د ستونزو او سختيو د ګاللو مستلزم دی او د الله په لار کې د شهادت د لوړ مقام لامل ګرځي.

له بله پلوه معلومه خبره ده چې اسلام جنګ نه خوښوي او نه ځوک ورته هڅوي، خوجهاد د الهي سترو موخو او د بشري ژوندانه د ارزښتونو د ترلاسه کولو لپاره فرض کړای شوی دی او په ځينو وختونو کې يې اړين امر بللی دی. ځکه اسلام د الله غوره دين دی، څو انسانان د کفر او شرک له تیارو او هر ډول اسارت او غلامۍ نه وژغوري او د يو الله د بندګۍ او عبادت لارې ته يې لارښوونه وکړي. د ځمکې پر مخ داسې قوتونه شتون لري چې د دغې الهي کړنلارې او پيغام پر وړاندې خنډ جوړيږي او د مخالفت او جګړې لاره غوره کوي. نو کله که اسلام او پيروان يې په داسې حالت کې واقع شي چې پرته له جنګ او مقابلې نه ورته بله لاره پاتې نشي، نوبه داسې حال کې اسلام مؤمنانو ته امر کوي. څو په پوره ځواک او ميړانې سره د دښمنانو پر وړاندې ودريږي او د خپلو ځانونو او مالونو په لګولو سره د الله په لاره کې جهاد وکړي؛ ځکه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد فريضه سره له ټولو انواعو يې پر الله تعالی د ايمان او توکل وروسته د تاريخ په اوږدو کې له اسلام نه د دفاع تر ټولوغوره وسيله ده.

په داسې حال کې مسلمانان د الله په لاره کې جهاد کوي؛ چې دا جهاد يې بايد نه د نفسي غوښتنو لپاره، نه د قوم، توکم، رنګ، ژبې، بشري شعارونو،ځمکنۍ پراختيا، نړۍ نيونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره او نه هم د غرايزو د بشپړولو او مال او شتمنۍ د لاس ته راوړلو لپاره وي.

جهاد په اسلام کې يوازې د (الله په لار کې) او د الله د دين د سرلوړۍ لپاره روا شوی دی. لکه څرنګه چې قرآن کريم فرمايي: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّه﴾ [الانفال/٣٩]

ژباړه: اوجنګ وکړئ تاسې له هغوی (کفارو) سره، ترڅو فتنه او فساد له منځه ولاړ شي او يوازې د الله دين حاکم شي.

همدارنګه پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله»[١]

يعنې: څوک چې د الله په لاره کې جنګيږي ترڅو د الله کلمه يا دين حاکم او برلاسی شي نو دا کس د الله په لارکې په جهاد بوخت دی.

په اسلام کې جهاد زيات شروط،آداب او التزامات لري چې پرته د هغو له پابندۍ او مراعاتولو نشو کولای د جهاد نوم پرې کيږدو. د جهاد آداب، احکام او شروط د اسلامي فقهې په کتابونو کې په تفصيل سره څرګند او څيړل شوي دي چې د هر اړخيزو معلوماتو د لاس ته راوړلو لپاره کولای شو هغو ته مراجعه وکړو.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په اسلام کې د جهاد د مفهوم په اړه او د جهاد او نورو مذهبي او بشري پرمختګونو لپاره د جګړو ترمنځ توپير او د نظر څرګندونه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- په مبارك آيت او همدارنګه نبوي احاديثو کې په مال او نفس سره د الله په لاره کې جهاد کول تر ټولو غوره عمل او ډېر زيات ګټور تجارت ګڼل شوی دی.
- غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره دی.
- پر الله جَلَّ جَلَالُهُ او پيغمبرﷺ باندې د ايمان لرلو او د الله په لاره کې د جهاد ثمره او پايله، د ګناهونو ببښنه، جنت ته داخلېدل او د الهي تلپاتې نعمتونو څخه ګټه اخيستنه ده.

---

[١] – صحيح البخارى، كتاب الجهاد، باب من قاتل لتكون كلمة الله هى العليا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په مبارك آيت كې پيغمبرﷺ او مؤمنانو ته د الله تعالى د ملاتړ او پر دښمنانو د هغوى د سوبې او برې زيرى دى چې دا الهي زيرى په ډېره لنډه موده كې د مكې او نورو فتحو په بڼه كې څرګند شو او د عمل جامه يې واغوستله.

❖ د جهاد كلمه په اسلام كې هر اړخيز مفهوم لري چې د مثبتو تغيراتو او انساني ښيګڼو لپاره ټولې هلې ځلې او منډې تربړې په هغې كې نغښتې دي.

❖ جهاد د اسلام له نظره له ټولو شخړو اوجنګونو سره، چې د بشري ټولنو په منځ كې په مختلفو نومونو او شعارونو، لكه د قوم، توكم، رنګ، ژبې،ځمكنۍ پراختيا، نړۍ نيونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره په لار اچول كيږي، ټوليز او بنسټيز توپير لري.

❖ جهاد په اسلام كې يوازې د (الله په لار)، د الله د دين د لوړتيا، له مرييتوب نه د انسانانو د خلاصون او د ځمكې پر مخ له مظلومانو او بيوزلانو څخه د دفاع لپاره روا شوى دى.

❖ په جهاد كې د بيګناه خلكو وژل جواز نه لري. كه هغوى ښځې وي يا ماشومان، بوډاګان وي يا كمزوري خلك او كه ښاروي وي يا نور ساكښان. همدارنګه د عبادتځايونو د علمي او مدني ودانيو ړنګول او د ميوه لرونكو ونو، كښتونو او نورو انساني محصولاتو له منځه وړل حرام دي.

پوښتنې

۱ـ لاندې كلمې شرح كړئ:

{هَلْ أَدُلُّكُمْ} { عَلَى تِجَارَةٍ} {تُنْجِيكُمْ}{عَذَابٍ أَلِيمٍ}{ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً}.

۲ـ مبارك آيت د مؤمنانو لپاره څه شى تر ټولو غوره او ګټور تجارت بللى دى؟ په خپل ځواب كې په قرآني آيت استشهاد وكړئ.

۳ـ په مبارك آيت كې په مال سره جهاد كول د بالنفس څخه مخكې ذكر شوى دى، دليل يې څرګندكړئ.

۴ـ ددې الهي وينا ﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد او اعجازي وجه په لنډه توګه شرح كړئ.

۵ـ د جهاد د كلمې مفهوم څرګند كړئ او د اسلامي جهاد توپير له نورو جنګونو سره روښانه كړئ.

كورنۍ دنده

د جګړې په ډګر كې د مجاهد لپاره د جهاد د آدابو او اسلامي لارښوونو په هكله يوه مقاله وليكئ چې له دوو مخونو څخه كمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسم لوست

د ديني زده کړې ارزښت

الله فرمايي﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً فَلَوْلاَ نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُواْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ التوبة/۱۲۲.

د کلمو معنا

لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً: ترخو ټول د جهاد لپاره ووځي.

طَآئِفَةٌ: ټاکلې او معينه ډله.

لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ: ترخو په دين کې پوهه تر لاسه کړي.

لِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ: خو خپل قوم(ټبر) د الله له عذابه وويروي.

لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ: ښايي هغوی ځانونه وژغوري.

ژباړه

له مؤمنانو سره نه ښايي چې له يوې مخې(جهاد ته) ووځي. ولې له هرې ډلې څخه ټاکلې خلک ونه وتل خو (پاتې خلک) په دين کې پوهه ترلاسه کړي او کله چې(وتلي خلک) د خپل قوم په لوري راوګرځيږي هغوی هم ترې خبر کړي، ترخو هغوی هم ځانونه (له بديو) وژغوري.

د مبارک آيت د نزول سبب

مفسرينو د دې مبارک آيت د نازليدو په هکله ويلي دي: کله چې قرآن کريم د تبوک د غزا له راستنيدو وروسته د منافقانو ناوړه نيتونه او عيبونه څرګند کړل او د دوی مخالفت او رسوايي يې په دې ستونزمنه غزا کې ښکاره کړه. مسلمانانو ژمنه وکړه چې له دې وروسته به له هيڅ سريې (يا جهادي ډلې) او غزوې څخه مخالفت نه کوي، نو له تبوک نه د نبی کريمﷺ له راستنيدو وروسته هغه وغوښتل چې ځينې سريې يا جهادي ډلې نورو سيمو ته وليږي. هماغه و چې مسلمانانو غوښتل ټول په يو ځل حرکت وکړي، نو د دوی د دې کار له امله دا مبارک آيت نازل شو او دوی ته يې حکم وکړ چې مؤمنانو ته مناسبه نه ده ټول په يو ځلې جهاد ته ووځي او پيغمبرﷺ په مدينه منوره کې يوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېږدي، بلکې یوازې هغه مهال چې پیغمبرﷺ د نفیرعام اعلان وکړي، بیا پر دوی لازمه ده چې ټول د جهاد لپاره چمتو شي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

په مبارك آیت کې د ﴿فَلَوْلاَ﴾ کلمه د تشویق او ترغیب لپاره ده؛ یعنی د مؤمنانو لپاره غوره ده چې کله د پیغمبرﷺ له خوا عام جنگ نه وي اعلان شوې او یا ټول خلك نه وي راغوښتل شوي، نومسلمانان دې ټول په یو ځل جهاد ته نه ځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وویشل شي. له هر قوم او قبیلې څخه دې یوه ټاکلې ډله د جهاد لپاره ووځي او بله ډله دې له پیغمبرﷺ سره پاتې شي او د پیغمبرﷺ څخه دې د دین حکمونه او د شریعت لارښوونې زده کړي څو خپلې زده کړې د راستنیدو څخه وروسته مجاهدینو ته ور وښیي، او دا د جمهورو مفسرینو رأیه ده، نو پردې اساس له ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ.... وَلِيُنذِرُواْ﴾ څخه مراده ډله هغه ډله ده، چې د پیغمبرﷺ سره پاتې وه او نصیحت منونکې ډله ﴿لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ د مجاهدینو ډله ده. خو د مفسرینو بله ډله د دین تعلیم کوونکې ډلې څخه د مجاهدینو ډله مراد وي چې په خپل جهادي خوځښت سره د علم د خاوندانو برى، سوبه او مرسته د کافرانو او دښمنانو پر وړاندې په عملي بڼه گوري. په ځانگړې توگه کله چې په جهادي سفر کې په خپله پیغمبرﷺ د جهاد لپاره وتلى وي او په دې توگه د اسلام حقیقت او د الله د خوښې کړې دین غوره والى او د سرکښانو او مشرکانو د پایلو په هکله چې د مسلمانانو په واسطه د الله عذاب دوى ته رسیږي، وروسته له راستنیدو یې چې څه زده کړي وي هغه خپل قوم ته ورښیي او د کافرانو له برخلیك څخه یې ویروي.

د دې نظریې علما په دې آند دي چې د اسلام پر دین سمه پوهه د تحرك پر بنسټ ولاړه ده، نو پردې اساس هغه کسان د دې دین حقیقت او مقصدونه په ښه توگه پیژندلی شي چې د هغه د لاس ته راوړلو لپاره حرکت کوي او د هغه د لارښوونو او احکامو د پلي کېدو په خاطر د ځمکې پر مخ هلې ځلې کوي، نه دا چې د کتابونو او پاڼو(اوراقو) سره په یوه گوښه کې له خلکو جلا ناسته غوره کړي؛ ځکه اسلامي فقه د اسلام له تحرك او خیربدلو نه رامنځته شوې ده. د دین په لاره کې حرکت او د بشري ټولنو په ژوند کې د هغه عملي تطبیق فقه رامنځ ته کړې ده او هغې ته یې پراختیا ورکړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

الله تعالی په دې مبارك آیت کې وفرمایل که د جهاد لپاره عمومي اعلان نه وي شوی، مناسبه نه ده چې ټول مسلمانان د جهاد لپاره ووځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وویشل شي. یوه ډله دې د جنګ ډګر ته ولاړه شي او بله ډله دې د دین د علم زده کړې او د دنیا ګټورو علومو ته مخه کړي ترڅو یو او بل ته خپلې عملي تجربې ور زده کړي چې په دې توګه مسلمانان وکولای شي په دلیل او حجت سره او هم په توره او لیندۍ سره له دین څخه د دفاع ترمنځ یووالی راولي.

په اسلام کې د دیني زده کړې ارزښت

قرآن کریم په دې مبارك آیت کې د الله په لار کې د جهاد د فریضې او د علم حاصلولو ترمنځ یوه موازنه رامنځته کړې ده، ځکه که چیرې مسلمانان په جهاد مشغول شي، شریعت به په ټپه ودریږي. او که مسلمانان د علم حاصلولو په لټه کې شي، دښمنان به په اسلامي ملت برلاسي شي. په دې توګه الله تعالی په خپل بشپړ حکمت او مشیت سره د اسلام ساتنه د مجاهدینو او د شریعت ساتنه د علماوو او زده کوونکو په غاړه ایښې ده. قرآن کریم د علماوو د شان د ارزښت په هکله د حصر او ټینګار په صیغې سره له الله نه ویره د علماوو ځانګړتیا ګڼلې ده، او داسې فرمايي: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ [فاطر/۲۸]. **ژباړه:** بیشکه د الله په بندګانو کې یوازې علماء او پوهان له هغه نه ویریږي.

الله تعالی علماء د ځمکې په مخ خپل خلفا او پر خپلو بندګانو دلیل او برهان ګرځولي دي او دوی یې د انبیاوو ورثه ټاکلي او د دوی شهادت او ګواهي یې د خپل شهادت او د پرښتو له شهادت سره یو ځای کړې ده، داسې فرمايي: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ ﴾ [آل عمران/۱۸]. **ژباړه:** شاهدي ویلې ده الله چې پرته له هغه بل هیڅ معبود نشته. او ملایکو او د علم څښتنانو هم په همدې شاهدي ورکړې.

قرآن کریم د کافرانو د خراب حالت او بدو پایلو له بیانولو وروسته، د مؤمنانو او له الله نه ویریدونکو علماوو مقام او رتبه، چې د الله په نزد ډیره لوړه او الله ته ډیر نږدې ده، داسې ښودلې ده: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ﴾ [الزمر/۹]. **ژباړه:** آیا هغه څوك چې غاړه یې ایښې، د شپې په اوږدو کې په سجده او ولاړه له آخرت نه په ډار او د خپل رب د مهربانیو هیله من وي؟ (او هغه سره برابر دي چې هیڅ پروا نه ساتي) ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمده، وواېه آیا هغه کسان چې پو هیږي له هغو کسانو سره چې نه پو هیږي برابر دي؟ بې شکه چې یوازې د عقل خښتنان پند اخلي.

په مبارك ایت کې د ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ﴾ جمله ژوره پوهه، استنباط(د احکامو را ایستل د قرآن او سنت نه) او د علم او پوهې په تر لاسه کولو کې خیړنه افاده کوي.

مفسرینو په ﴿وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [البقره/۲۶۹]. **ژباړه:** چاته چې پوهه ورکړای شوه نو یقینا لوی خیر ورته ورکړای شو. مبارك آیت کې حکمت په فقهې او پوهې سره تفسیر کړی دی. د علم او پوهې حاصلول د (فقهې او حکمت) په مفهوم په اسلامی شریعت کې ډیره لوړه مرتبه لري. نبی کریمﷺ په یوه صحیح حدیث کې فرمایلي دي: "مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ"[1] یعنی: چاته چې الله د خیر اراده وکړي، نو ده ته په دین کې پوهه ورپه برخه کوي.

پیغمبر عبد الله بن عباس ته د دین سمې زده کړې اوتاویل په هکله داسې دعا وکړه: «اللَّهُمَّ، فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ»[2] یعنی: ای الله هغه(عبدالله بن عباس) ته په دین کې پوهه ورکړې او تفسیر او تأویل ور زده کړې.

د پیغمبرﷺ د همدې دعا په برکت حضرت عبدالله بن عباسرضي الله عنه د صحابه وو له ډیرو لویو مفسرینو او فقهاوو څخه شو. او د (ترجمان القرآن) او فقیه او یا (د اسلامی امت حبر) په نامه ونومول شو او تر قیامته پورې د مسلمانانو د دعا او ستاینې وړ گرځیدلی دی.

په دې توگه د(فقه، فقیه، تفقه) کلمې د زده کړې، سمې او ژورې پوهې او څیرکتیا او حقیقت او صواب ته د رسیدنې معنا افاده کوي. د گڼورو علومو زده کړه او بل ته د هغو ښودنه په ځانگړې توگه د دیني علومو زده کړه او په هغو کې تبحر د هغو انساني اړتیاوو له جملې دي چې پیغمبرﷺ په گڼو احادیثو کې پرې زیات ټینگار کړی دی او په دین کې یې پوهه او څیرکتیا د نفلي عباداتو څخه غوره او لوړه را په گوته کړې ده.

د لوست گټې او لارښوونې

❖ په دې مبارك آیت کې د علم حاصلولو ارزښت او غوره والی د کفایي جهاد له ارزښت او غوره والي سره برابر ټاکل شوی په دې شرط چې د علم زده کړه او پوهه په خالص نیت سره وي.

❖ له دې مبارك آیت څخه دا څرگندیږي، لکه څومره چې اسلامي امت جهاد ته اړتیا لري په هماغه اندازه علم، پوهې، علماوو او پوهانو ته هم اړتیا لري.

[1] المعجم الکبیر للطبراني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د اسلام د دفاع لپاره علم او جهاد دوه مهمې وسیلې بلل شوې دي؛ ځکه علماء په دلیل او حجت سره د الله د دین له حقانیت څخه دفاع کوي او مجاهدین په توره د الهي دین له حدودو څخه ساتنه کوي.

❖ د علم او پوهې رښتینی معیار دا دی چې څښتن یې د نورو په پرتله له الله نه زیات وویرېږي او د الهي احکامو پابند وي؛ ځکه علماء او د پوهې خاوندان د نورو په پرتله د الله تعالی د قدرتونو په نښو او نښانو ډېر ژر پوهېږي او لویي یې په کایناتو کې ګوري.

❖ په دین پوهیدنه د علم او پوهې د تر ټولو لوړې درجې افاده کوي؛ ځکه«تفقه» د علم، ژورې پوهې، استنباط او اجتهاد رامنځ ته کوونکی دی. له دې امله د «فقهې او فقیه» مرتبه په اسلامي شریعت کې ډېره لوړه ده.

پوښتنې

۱ـ دلاندینیو کلمو او عبارتونو معنا څرګنده کړئ:

{لِيَنْفِرُوا كَافَّةً } {طَائِفَةٌ} {لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ} {لِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ} {عَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ}.

۲ـ ددې مبارک آیت﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً﴾ د نازلیدو سبب په لنډ ډول بیان کړئ.

۳ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ څخه کومه ډله کسان مراد دي؟ د علماوو او مفسرینو نظریې په دې هکله څرګندې کړئ.

۴ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا﴾ جمله د علم او پوهې په اړوند څه مفهوم افاده کوي؟ په اسلامي شریعت کې د فقه، فقیه او حکمت د دلالتونو په هکله د آیتونو او حدیثونو په رڼا کې توضیحات ورکړئ.

۵ـ د نبی کریمﷺ دعا د عبدالله بن عباس رضي الله عنه لپاره څه وه؟ او د هغه د دعا پایله په دې قدرمن صحابی کې څنګه رامنځ ته شوه ؟شرح یې کړئ.

کورنۍ دنده

په دین کې د پوهې د ارزښت په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

قال تعالى: ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ۝حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ۝ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ [الحج: ٣٠ – ٣٢]

د کلمو معنا

يُعَظِّمْ: درناوی وکړي.

حُرُمَاتِ اللَّهِ: (حرمات) د (حرمة) جمع ده او د الله حکمونو ته ويل کيږي چې سپکاوی يې روا نه دی.

الرِّجْسَ: پليتي.

الْأَوْثَانِ: بتان.

قَوْلَ الزُّورِ: دروغ وينا.

حُنَفَاء : له باطل څخه حق ته ميلان کوونکي.

خَرَّ: راوغورځيږي.

فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ: مرغان هغه وتښتوي.

تَهْوِي: وغورځوي.

مَكَانٍ سَحِيقٍ: لرې ځای.

شَعَائِرَ اللَّهِ: (شَعَائِرَ) د (شعيرة) جمع ده، نښو نښانو ته ويل کيږي او (الله) ته يې اضافت تشريفي دی.

ژباړه

دا (حکمونه ومنئ) او څوک چې د الله د حرماتو درناوی وکړي نو دا د هغه د رب په نزد پخپله د هماغه لپاره ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول پرته له هغو څخه چې پر تاسو لوستل کيږي، نو د بتانو له پليتی نه ځان وساتئ او دروغو له وينا نه ډډه وکړئ. د الله لپاره حق ته مخ اړونکي شئ، نه د هغه سره شريک ګرځوونکي، او څوک چې له الله سره شريک ونيسي نو داسې دی لکه له آسمانه چې راوغورځي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارغان يې وتښتوي او يا يې باد په يوه لرې ځای کې ورګوزار کړي، دا (حکمونه ومنئ)
او څوک چې د الله د شعائرو درناوی وکړي نو دا د زړونو له پرهېزګارۍ څخه ده.

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

دا د (الحج) سورت آيتونه دي چې په مدينه منوره کې نازل شوي او د موضوع له اړخه د دې سورت له تېرو شوو آيتونو سره کلک تړاو لري. په تېرو آيتونو کې د توحيد د مرکز (کعبې شريفې) د ودانولو يادونه شوې ده چې خلک به ورته د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج د فريضې ادا کولو او د الله پاک د يادولو لپاره راځي، دلته به قرباني کوي، له کعبې مبارکې څخه به طواف کوي او د الله پاک له حکمونو سره سم به د حج نور مناسک ادا کوي.

په(ذَٰلِكَ) سره تېرو شويو احکامو ته اشاره ده او مسلمانانو ته ښيي چې د همدې حکمونو

سرته رسول ستاسو دنده او بايد چې دا اوامر تاسو ومنئ.

له ﴿حُرُمَاتِ اللَّهِ﴾ څخه مقصد ټول هغه شيان دي چې الله پاک يې درناوی او احترام پر مسلمانانو واجب کړی، که هغه عبادتونه او د حج مناسک دي، که کعبه شريفه او د حرم سيمه ده، که د ډالۍ په توګه بيت الله ته وړل کېدونکي څاروي دي او که د الله پاک اوامر او نواهي دي.

د مؤمن لپاره د يادو شويو شيانو درناوی او احترام ساتل هغه غوره کار دی چې الله پاک پرې بنده ته اجر ورکوي.

د ﴿اللَّهِ﴾ لفظ ته د ﴿حُرُمَاتِ﴾ اضافت دې ته اشاره ده چې شيان او سيمه په خپل ذات کې کومه سپېڅلتيا او حرمت نه لري بلکې د حرمت اصلي لامل د الله حکم دی او بس. له همدې امله عمر (رضي الله عنه) به حجرالأسود ته ويل: زه پوهېږم چې ته له يوې تيږې پرته بل څه نه يې. نه چا ته زيان رسولای شې او نه ګټه، که ما رسول اللهﷺ ستا په ښکلولو نه وای ليدلای نو ما به ته ښکل کړې نه وای.

د حرماتو له يادونې وروسته الله پاک د مشرکانو هغه باطله عقيده رد کړه چې د يو لړ څارويو غوښې او شېدې يې د درناوي په توګه له کوم دليل پرته پر ځان حرامې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. الله تعالی فرمايي: ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ د مسلمانانو لپاره د ټولو څارويو غوښې او شېدې خوړل روا دي مګر هغه چې په (الأنعام) او نورو سورتونو کې په تفصيل سره ذکر شوي دي. څرنګه چې د ځينو څارويو په اړه د مشرکانو تحريم او درناوي له شرکي عقيدې څخه سرچينه اخيستې وه نو الله پاك د شرك رد وکړ او ويې فرمايل: ﴿ فَٱجْتَنِبُواْ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَـٰنِ وَٱجْتَنِبُواْ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴾ په دې مبارکه جمله کې دوه اړخونه ډېر د پام وړ دي:

لومړی: دا چې الله پاك د شرك څخه يوازې د منع کېدو امر نه بلکې د (اجتناب) يعنې شرك څخه د لرې اوسېدو امر کوي.

دويم: دا چې شرك او بت پالنه يې د غليظ نجاست﴿ ٱلرِّجْسَ ﴾ په ټکي سره ياد کړل؛ ترڅو د شرك بدوالی مخاطب ته ښه روښانه شي.

﴿اوثان﴾ د (وثن) جمع ده او وثن بت ته ويل کيږي چې جسم لري.

څرنګه چې مشرکانو د څارويو په حراملو کې په الله پاك باندې دروغ ويلي وو نو آيت له دروغجنې وينا څخه د ځان ساتلو امر وکړ او د زيات ټينګار په بنسټ د ﴿ وَٱجْتَنِبُواْ ﴾ ټکی بيا تکرار شو. رسول الله ﷺ په صحيح حديث کې د دروغو شاهدي له کبيره ګناهــونو څخه شمېرلې. څرنګـــه چې شرك هم دروغجنه وينا او دعوه ده نو د ﴿ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴾ سره په يوه جمله کې ذکر شو.

د لغت له مخې (زُور) اوښتولو ته وايي او د دروغو په شاهدۍ کې هم انسان له حق او رښتينې وينا څخه اوړي. ﴿حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ﴾ (حنفاء) د (حنيف) جمع ده، حنيف هغه چا ته ويل کيږي چې له باطل څخه حق ته مايل وي. مومن حنيف د الله سره په ذات او صفتونو کې د هيڅ شريکوونکی نه وي. د شرك د بدو پايلو بيانولو په موخه الله پاك د مشرك لپاره مثال بيان کړ او ويې فرمايل: ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ يعنې: د مشرك حال د هغه چا په څېر دی چې له اسمانه راخوشې شي او ځمکې ته له رسېدو وړاندې يې مرغان په هوا کې ونيسي او ويې تښتوي. يا دا چې په ځمکه راوغورځيږي او باد يې له ځان سره يوې بلې خوا ته يوسي او په کوم لرې ځای کې يې وغورځوي. څرنګه چې له آسمانه راخوشې شوی تن په هيڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول له تباهۍ ژغورل کېدای نشي نو د مشرك پایله هم له هلاکت پرته بل څه نه ده. په دې مثال کې د تمثیلي تشبیه په توگه د مشرك حالات د تباه کېدونکي شخص له حالاتو سره ورته ښودل شوي. د ځینو مفسرینو په وینا په دې تشبیه کې اسلام د آسمان، شهوات د مرغانو او شیطان د باد په بڼه انځور شوی. یعنې له اسلامه تښتېدونکی مشرك شخص د شهواتو او شیطان لاسونو ته غورځېږي چې هغوی ورباندې لوبې کوي او په پای کې یې د هلاکت کندې ته سپاري.

په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره د تېرو حکمونو د عملي کولو غوښتنه ده چې تشریح یې لږ وړاندې تېره شوه.

په ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ جمله کې د شعائرالله درناوی د هغو زړونو کار دی چې له الله څخه وېره لري. شعائر د شعیرة جمع ده، شعیرة نښې او علامې ته ویل کېږي. په آیت کې د شعائرالله څخه مقصد د دین نښې او په ځانگړې ډول هدایا (دقربانۍ څاروي) او د حج مناسك دي. له همدې امله به صحابه وو کعبې ته وړل کېدونکي څاروي څربول او د هغوی درناوی به یې کاوه. د شعائرو د تعظیم څخه مقصد درناوی او په ښه ډول د حکمونو ترسره کول دي. د تقوا اضافت زړه ته شوی ځکه د تقوا اصلي ځای د انسان زړه دی، له همدې کبله رسول الله ﷺ فرمایي: «التقوی ههنا و أشار بیده إلی صدره ثلاث مرات»[1].

د تقوا ځای دا دی او په لاس سره یې زړه ته درې ځله اشاره وکړه.

---

[1] – مسند احمد و السنن الکبری للبیهقی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

د آيتونو لنډ مفهوم

په لوستل شويو آيتونو کې الله پاک د خپلو اوامرو او نواهيو د منلو او درناوي غوښتنه کړې او د څارويو د حراموالي په اړه يې د مشرکانو باطله عقيده رد کړې چې له شرک څخه يې سرچينه اخيسته. پر دې سربېره يې له شرک او د دروغو له وينا څخه خلک منع کړل او د يوه مثال په بيانولو سره يې خلک د شرک له ناوړو پايلو څخه ووېرول. په وروستي آيت کې د شعائرالله درناوی د زړه تقوا او د مخلص مسلمان کار ګڼل شوی.

د حرمات الله او شعائرالله درناوی

د دې لوست آيتونه د حرمات الله په تعظيم پيل او د شعائرالله په تعظيم پای ته رسېدلي دي. د آيتونو په تحليل کې مو ولوستل چې د (حرمات الله) او (شعائرالله) ټکي د الله تعالی حکمونو، د حج مناسکو او ټولو هغو ديني نښو او مقدساتو ته شامليږي چې الله پاک يې د درناوي حکم کړی. شعائرالله يا ديني مقدسات کله د سيمو په بڼه وي لکه کعبه شريفه، نبوي مسجد، د اقصی مسجد، د مشعرالحرام سيمه او د ځمکې په مخ ټول مسجدونه. د وخت او زماني په بڼه هم ديني مقدسات وجود لري لکه د رمضان مياشت، د عَرَفې او اخترونو ورځې، د عاشورا ورځ، د ذوالحجې د مياشتې لومړنی لس ورځې او داسې نور.

پر دې سربېره د الله حکمونه ټول په ديني مقدساتو کې شامل دي لکه لمونځ، روژه، زکات، حج، جهاد، حدود، قرآني آيتونه، د توحيد کلمه او داسې نور.

د خوږ پيغمبر حضرت محمدﷺ، اهل بيتو (کورنی)، صحابه وو، تابعينو او د امت د حق پالونکو عالمانو مقام ته درناوی او احترام د مسلمان دنده ده.

د ﴿ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ ﴾ جملې تفسير دا په ډاګه کوي چې د شعائرالله څخه د کوم شي د شمېرلو لپاره د شرعي دليل موجوديت ضروري دی. د شرعي دليل د نه موجوديت په صورت کې نه کوم شی د شعائرالله څخه شمېرل کيږي او نه يې مسلمانان په درناوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکلف دي. همدا راز هغه شيان چې د نورو دينونو پيروان يې مقدس ګڼي خو د اسلام له نظره له مقدساتو څخه نه وي، د مسلمانانو لپاره يې مقدس شمېرل روا نه دي.

الله پاك په (المائدة) سورت کې په څرګند ډول د شعائرالله له سپکاوي څخه منع کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُحِلُّوا شَعائِرَ اللَّهِ﴾ [المائدة:٢] **ژباړه**: اې مومنانو! د شعائرالله بې حرمتي مه کوئ.

د (النساء) سورت د شعائرالله د سپکاوي يوه بېلګه بيانوي او فرمايي: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾ [النساء:١٤٠] **ژباړه**: (الله) په (دې) کتاب کې په تاسو (دا امر) نازل کړی چې که (په هر ځای کې) واورئ چې د الله په آيتونو کفر کيږي او ټوکې ورپورې کيږي نو له هغوی سره مه کينئ تر هغه چې هغوی په بله خبره کې بوخت شي.

قرآني آيتونه د شعائرالله په سر کې ځای لري. قرآن کريم ته د نيمګړتيا نسبت کول او يا په هغه پورې ټوکې او مسخرې کول د کفر سبب کيږي. که چېرې د مومنانو په وړاندې د قرآن کريم او نورو ديني شعائرو پورې ټوکې يا سپکاوی وشي نو په مومنانوفرض دي چې ټوکې کوونکي له دې کار څخه منع کړي، که يې د ضعف له امله د منعې کولو وس نه درلود بايد چې له هغه مجلس څخه ووځي.

په قرآني آيتونو پورې ټوکې کول د يهودانو او منافقانو کار و چې په اړه يې پورتنی آيت نازل شو او مسلمانان ورسره د ټوکو په حال کې له ناستې څخه منع شول.

قرآني آيتونه او د توحيد کلمه په ځمکه غورځول او يا د پښو لاندې کول، صحابه وو ته کنځل کول، د لمانځه او روژې پورې ټوکې کول او سپکې سپورې ويل د ديني شعائرو سپکاوی دی چې په ټينګه ورڅخه ځان ساتل پکار دي.

لکه څنګه چې د ديني شعائرو سپکاوی د يهودو او منافقانو عمل دی په همدې توګه د ديني شعائرو احترام او درناوی د الله تعالی د هغو مخلصو بندګانو کار دی چې په زړه کې له الله څخه وېره لري او د هغه سره محبت کوي.

د شرك بدوالی

د الله تعالی سره شريك نيول تر ټولو ستره او نه بخښل کېدونکې ګناه ده. د قرآن کريم په خورا زياتو آيتونو کې په بېلابېلو ډولونو له شرك څخه منع شوې او انسانان د الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی د توحید منلو ته رابلل شوي. د شرکي عقېدې څخه پاکوالی د ایمان د صحت لپاره شرط دی.

په صحېحینو کې له ابو بکرة څخه روایت شوی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «ألا أُنبِّئكم بأكبر الكبائر قلنا : بلى يا رسولَ الله، قال: الإشراكُ بالله، وعقوقُ الوالدين، –وكان متَّكئا فجلس– ألا وشهادةُ الزور، وقولُ الزور فما زال يكرّرُها حتى قلنا: ليته سكتَ». [١]

ژباړه: آیا تاسو ته تر ټولو ستره ګناه ونه ښیم؟ موږ وویل: ولې نه ای د الله رسوله. هغه وفرمایل: د الله تعالی سره شریک نیول او د مور او پلار خبره نه منل. رسول الله ﷺ تکیه کړې وه نو راپاڅېده او ویې ویل: خبر اوسئ! او د دروغو وینا، خبر اوسئ! او د دروغو شاهدي. رسول الله ﷺ دا جمله دومره تکراروله چې موږ وویل: کاش چې رسول الله چوپ شي (او دا جمله نوره تکرار نه کړي.)

فعالیت

زده کوونکي دې د شرک د حراموالي په اړه د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې اولارښوونې

پورتنی لوست ډېرې ګټې او لارښوونې لري چې ځنې یې په لاندې ډول دي:

- د حرمات الله درناوی کول غوره کار او د اجر لامل کیږي.
- د څارویو د غوښو خوړل روا دي پرته له هغو چې په قرآن کریم او نبوي احادیثو کې بیان شوي.
- بتان نجس او پلیت دي، عبادت کول یې شرک او لویه ګناه ده.
- له دروغو وینا څخه ډډه کول فرض دي ځکه چې الله تعالی ورڅخه په قرآن کریم کې منع کړې او په مبارک حدیث کې لویه ګناه ګڼل شوې ده.
- مشرک د داسې هلاکت سره مخامخ دی چې هیڅوک یې ورڅخه ژغورلای نشي.
- د دیني شعائرو درناوی او احترام واجب او څوک چې د دیني شعائرو درناوی کوي دا یې د زړه د تقوا نښه ده.

---

[١] – متفق علیه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني

۱- لاندې ټکي معنا کړئ:

(ٱلرِّجۡسَ، ٱلۡأَوۡثَـٰنِ، قَوۡلَ ٱلزُّورِ، خَرَّ، فَتَخۡطَفُهُ ٱلطَّيۡرُ)

۲ـ په آيت کې په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره کوم شي ته اشاره شوې؟ روښانه يې کړئ.

۳- له ﴿ حُرُمَـٰتِ ٱللَّهِ ﴾ څخه مقصد کوم شيان دي؟

٤- د ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ په جملې سره د کومې عقېدې رد شوی دی؟

٥- د ﴿ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ ﴾ معنا بيان کړئ.

٦- د شرک او دروغ وينا د حراموالي په اړه يو نبوي حديث بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (ديني مقدساتو د سپکاوي څخه د مخنيوي لارې چارې) تر عنوان لاندې يوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنیز عدالت د قرآن په رڼا کې

قال تعالی: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُونُواْ قَوَّامِينَ لِلّهِ شُهَدَاء بِالْقِسْطِ وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ۸)

د کلمو معنا

قَوَّامِينَ لِلَّهِ: (قوامین) د (قوام) جمع ده، په ښه توګه همیشه د کار ترسره کوونکي.

شُهَدَآءَ: ګواهي ورکوونکي.

بِٱلۡقِسۡطِ: په عدل سره.

وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ: تاسو دې نه اړباسي.

شَنَـَٔانُ: دښمني او کینه.

ژباړه

ای مومنانو، د الله ﷻ لپاره کلک ولاړ او د عدل شاهدان اوسئ. د کومې ډلې دښمني دې تاسې دې ته اړ نه باسي چې له عدالت څخه واوړئ. عدالت وکړئ. عدالت تقوا ته نږدې دی او له الله پاک نه وډار شئ. بېشکه الله پاک ستاسو په کړنو ښه خبر دی.

تفسیر

د آیت شرحه او څېړنه

په پورتني مبارک آیت کې الله پاک مومنانو ته امر کوي چې د هغه د اوامرو په عملي کولو او حق ټینګ ودرېږي. ﴿ قَوَّامِينَ ﴾ د (قوام) جمع او د مبالغې صیغه ده. (قوام) هغه چا ته ویل کیږي چې یو کار په تکرار او همېشه والي سره کوي، داسې چې نوموړی کار یې عادت او کسب وګرځي او په ډېر ښه او بشپړ ډول یې سرته رسوي. په مبارک آیت کې د (لِلَّهِ) ټکی راغلی او دا څرګندوي چې د اوامرو منل او د حق په ځای کول به یوازې د الله د رضا لاس ته راوړلو په خاطر وي نه د کوم دنیوي غرض او ځان ښودنې لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مومنانو څخه د مبارك آيت دويمه غوښتنه ﴿ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ﴾ په عدالت د گواهی ورکول دي. مومنان بايد د قاضي، حاکم او هر چا په وړاندې رېښتيني گواهي ووايي او واقعيتونه پټ نه کړي. د گواهۍ ويلو په مهال د خپلوانو، ملگرو او مادي گټو په خاطر حق پټ نه کړي او هم د چا د دښمنۍ، وېرې او بې وزلۍ له امله په حقايقو کې بدلون رانه وړي.

د دښمنانو په اړه انصاف کول او د هغوی حقونه پوره ورکول د انساني طبيعت له مخې آسانه کار نه دی نو الله پاک يې په دې جمله ﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُواْ ﴾ کې ځانگړې يادونه وکړه چې مومنان به د کافرانو سره هم له عدالت څخه کار اخلي او ځوك دې دا گمان نه کوي چې د کافر په معامله کې عدالت پرېښودل روا دي. مبارك آيت يوازې په ځانگړې يادونه بسيا ونه کړه بلکې د ﴿ ٱعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ﴾ په امريه جملې سره يې يو ځل بيا په عدالت کولو ټينگار وکړ او دا يې جوته کړه چې عدالت د گناهونو او د الله پاك د عذاب څخه د ځان ساتلو لار ده. عدل په لغت کې برابروالي ته وايي او د ظلم ضد دی، د شرعي اصطلاح له مخې هر حقدار ته د هغه حق ورکول عدل بلل کيږي. د دوست او دښمن دواړو سره يو رنگ عدالت او انصاف کول په حقيقت کې يو ستر مقام او غوره صفت دی، دا مقام او صفت هغه وخت انسان ته په برخه کيږي چې په ځان کې تقوا او د الله پاك څخه وېره پيدا کړي. الله ﷻ په دې آيت کې په تقوا امر کوي: ﴿وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ په خپلو زړونو کې د الله وېرې ته ځای ورکړئ (څو عدالت کول درته آسانه شي،) دا هم په ياد لرئ چې هغه ستاسو په پټو او ښکاره عملونو او ستاسو په نيتونو ښه خبر دی. (او تاسو ته به ستاسو د عملونو سزا او اجر درکوي.)

په دې آيت کې د ﴿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ﴾ په عنوان سره خطاب شوی او مؤمنانو ته هغه ژمنه او تعهد يادوي چې د توحيد د کلمې په ويلو سره يې د الله پاك سره کړی. پر دې سربېره په آيت کې د (قوامين) او (القسط) ټکي راغلي او په بېلابېلو صيغو د عدالت کولوغوښتنه شوې، په دې هم بسيا نده شوې بلکې عدالت د تقوا سره تړل شوی او په پای کې دا زياته شوې چې الله ستاسو په عدالت کولو او عدالت پرېښودلو باندې ښه خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. د دومره تاکیداتو وروسته د یوه مومن په وړاندې د عدالت د ارزښت او فرضیت په اړه هیڅ پوښتنه نه پاتې کیږي.

د آیتونو لنډ مفهوم

په مبارك آیت کې مومنانو ته د دنیا او آخرت د نیکمرغیو لاس ته راوړلو په اړه لارښوونې شوې، له مومنانو څخه غوښتنه شوې چې د الله پاك د رضا کولو لپاره دې تل پر حق ولاړ اوسي، په ګواهی ویلو کې دې له دروغو او ظلم څخه ځان وساتي، آن د دښمن او کافر قوم په وړاندې دې هم له انصاف څخه کار واخلي او د هغوی په حق کې دې له حد څخه تیری نه کوي ځکه بې عدالتي او ظلم د ټولنې سوکالي او امن له منځه وړي. تقوا چې د مومن خوی دی له عدالت سره ټینګې اړیکې لري او مومن عدالت کولو ته رابولي. د آیت په پای کې الله ﷻ مومنانو ته د تقوا غوره کولو سپارښتنه کوي او دا هم ورته یادوي چې که د عدالت ځای مو ظلم ته پرېښود نو هغه متعال ذات ستاسو په عملونو ښه خبر دی.

اسلام د دنیا او آخرت دین دی

الله پاك انسان د توحید منلو لپاره پیدا کړی او د الله ﷻ پر عبادت سربېره یې هغه ته د نړۍ د ودانولو دنده هم سپارلې او فرمایي: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ (البقرة: ۳۰)
ژباړه: زه په ځمکه کې د یوه خلیفه پیدا کوونکی یم.

د ځمکې د ودانولو، پرمختګ او سوکاله ټولنې د رامنځته کولو لپاره یې هغوی ته د عدالت او انصاف کولو امر کړی. که انسان د عادلانه نظام راوستلو په ترڅ کې د دنیا نیکمرغیو ته رسیږي، له بل پلوه په همدې کار سره د الله تعالی رضا لاس ته راوړي او په اخرت کې یې د بریالیتوب لامل کیږي.

د ﴿ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ ﴾ جمله د انسان دنیوي هلې ځلې او کوښښ د اخروي کامیابی سره تړي. انسانان یوازې هغه مهال یو بشپړ عادلانه نظام رامنځته کولای شي چې د الله څخه وېره او د آخرت تمه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدل ګواهي ورکول

ګواهي ورکول د حق د ښکاره کولو او عدالت د خوندي کولو وسیله ده. د اړتیا پر مهال په حقه شاهدي ویل د الله پاک د دې وینا په اساس واجب دي چې فرمایي: ﴿وَلا يَأْبَ الشُّهَداءُ إِذا ما دُعُوا﴾ (البقرة: ۲۸۲) **ژباړه:** کله چې له ګواهانو څخه د ګواهۍ ورکولو غوښتنه وشي، نو هغوی دې ډډه نه کوي. په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَلا تَكْتُمُوا الشَّهادَةَ. وَمَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ (البقرة: ۲۸۳) **ژباړه:** او شاهدي هیڅکله مه پټوئ، څوک چې شاهدي پټوي د هغه زړه په ګناه خیرن دی.

له مؤمن څخه د قرآن غوښتنه دا ده چې ګواهي به یوازې د الله لپاره وایي او د پوره ریښتینولۍ او امانت څخه به کار اخلي. په ګواهۍ کې به له حق پرته د بل هیڅ شي پروا نه کوي. قرآن کریم د النساء په سورت کې دا موضوع په لړ تفصیل سره روښانه کړې او فرمایي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَداءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلى بِهِما فَلا تَتَّبِعُوا الْهَوى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ (النساء:۱۳۵) **ژباړه:** ای مومنانو، د عدالت علمبرداران او د الله لپاره شاهدان اوسئ که څه هم ستاسې د عدالت کولو او شاهدۍ زیان په خپله تاسې یا ستاسو مور او پلار یا ستاسې خپلو خپلوانو ته رسیږي. د معاملې لورى شتمن وي او که بېوزله، الله له تاسې نه زیات د هغه خیر غوښتونکی دی، په دې اساس د خپلو نفسي غوښتنو د پیروۍ له امله عدالت مه پرېږدئ، او که تاسې ګډې وډې وواياست یا له ریښتیا ویلو نه ډډه وکړئ نو وپوهېږئ چې څه کوئ الله پرې خبر دی.

لنډه دا چې ریښتیا ویل او په حق ګواهي ورکول د الله امر دی، که ددې ګواهۍ زیان د انسان ډېرو نږدې خپلوانو یعنې مور پلار او آن د انسان خپلو شخصي ګټو ته هم رسیږي نو له ریښتیا ویلو به نه تیریږي، د چا شتمني او بې وزلي هیڅکله د حقایقو د بدلولو لپاره دلیل کېدلای نشي او نه څوک د الله له عذابه ژغورلای شي.

په مبارك آیت کې د شهید جمع (شُهَداءَ) راغلی. (شهید) دصفت مشبه صیغه ده او د عربي ژبې د پوهانو په وینا دغه صیغه د هغه چا لپاره کارول کیږي چې په تکراري او همېشنۍ توګه يو کار سرته رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت غوښتنه دا ده چې مومنان به تل د الله لپاره ګواهي ورکوي او دا د هغوی یو نه جلا کېدونکی خوی دی.

همدا راز الله پاک د (الانعام) په سورت کې فرمايي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُواْ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ۱۵۲) **ژباړه:** او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يي وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

په مخکنيو آيتونو کې د (شهداء) ټکی راغلی و خو په دې آيت کې د (قلتم) ټکی راغلی، پايله دا راوځي چې که په محکمه او د قاضي په وړاندې ګواهي وي او که په عام ډول د چا په اړه خبره کول وي، په ټولو ځايونو کې له عدالت څخه کار اخيستل واجب دي، د خپلوی او پردیتوب، دوستی او دښمنی، سيمې، ژبې او قوم لپاره په ګواهی او قضاوت کې توپير کول ناروا او د ريښتينو مومنانو له خويونو څخه نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې

ټولنيز عدالت

عدل د شريعت اساس او د سوکالۍ ټولنې د رامنځته کولو وسيله ده. د خلکو حقونه يوازې د عدل په مټ خوندي کېدای شي. د قرآن کريم له مخې عدل د ژوند په يوه اړخ پورې محدود نه دی، بلکې د ژوند په ټولو اړخونو کې عدل واجب دی که هغه قانون وي، که سياست وي، که اقتصاد وي او که د ژوند بل اړخ، آن دا چې قرآن کريم د پيغمبرانو د لېږلو موخه د عدالت پلي کول ښيي او فرمايي: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ (الحديد:۲۵) **ژباړه:** موږ خپل پيغمبران له ښکاره نښانو سره ولېږل او له هغوی سره مو کتاب او تله نازل کړل تر څو چې خلک پر عدل ولاړ وي.

څرنګه چې په بشري ټولنه کې له عدالت پرته نه نظم راځي او نه ګډوډي له منځه ځي، نو الله پاک د نورو ټولنيزو لارښوونو په سر کې د عدالت يادونه کوي او فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ﴾ (النحل:۹۰) **ژباړه:** الله پاک د عدل، ښېګڼې او خپلوی د پالنې حکم کوي او له بدۍ، بې حيايۍ او زور ظلم څخه منع کوي.

کله چې عدالت له ټولنې څخه کډه وکړي، نو سملاسي يې ځای ظلم نيسي. ظلم د ټولو بدمرغيو او د دنيوي او اخروي عذابونو ستر لامل دی. قرآن کريم په دې اړه فرمايي: ﴿فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا﴾ (الحج:٤٥) **ژباړه:** څومره د ظالمانو سيمې دي چې موږ هغه تباه کړي دي او نن هغه په خپلو چتونو باندې نسکورې پرتې دي.

د عدالت د زيات اهميت او اړتيا له کبله قرآن کريم په بېلابېلو صيغو او عبارتونو د عدل يادونه کړې؛ کله د پيغمبرانو د لېږلو موخه عدالت کول ښيي؛ کله مومنانو ته د عدل کولو امرکوي او کله بيا رسول اللهﷺ ته په عدل امر کوي. د (الشورى) په سورت کې راغلي: ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ﴾ (الشورى:١٥) **ژباړه:** ما ته امر شوی چې ستاسو په منځ کې عدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾ (الأعراف: ١٥) **ژباړه**: زما رب ما ته د انصاف کولو امر کړی دی. په دې حکمونو سربېره قرآن کريم د ځانګړو موضوعاتو په اړه هم د عدالت په پام کې نيولو حکم کړی لکه:

١ - **په تله او پيمانه کې عدالت**: قرآن کريم د بيعې په مهال په تللو او پيمانه کولو کې د عدل او برابرۍ امر کوي او فرمايي: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بالقسط﴾ (الأنعام:١٥٢). يعنې: تله او پيمانه په عدل سره پوره تلئ.

٢ - **په وينا کې عدالت**: له مومنانو څخه د قرآن کريم غوښتنه دا ده چې د عامو خبرو کولو پر مهال به هم له عدالت څخه کار اخلي او د خلکو په اړه به هغه څه وايي چې رېښتيا او واقعيت وي. د (الأنعام) سورت موږ ته داسې لارښوونه کوي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ١٥٢) **ژباړه**: او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يې وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

٣ - **په ګواهۍ کې عدالت**

د قاضي او محکمې په وړاندې په ګواهۍ ويلو کې عدالت کول د قرآن غوښتنه ده چې څو ځلې تکرار شوې او لږ مخکې يې يادونه وشوه.

٤ - **په پرېکړه کې عدالت**

قرآن کريم مومنانو ته حکم کوي چې د پرېکړې او قضاوت کولو پر مهال له توپير پرته عدالت وکړي، فرمايي:﴿وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُواْ بِالْعَدْلِ﴾ (آل عمران:٥٨) **ژباړه**: او کله چې د خلکو په منځ کې پرېکړه کوئ نو په عدالت سره يې وکړئ.

په دې بنسټ د پرېکړې پر مهال د خپلوۍ، قوم، ژبې او سيمې لپاره عدالت قرباني کول د الله پاک له حکمونو څخه سرغړونه ده.

دا آيت په څرګند ډول له مسلمانانو څخه غواړي چې قانون بايد په شتمن او بې وزله، آمر او مامور او د ټولنې په واکمنو او بې وسو خلکو يو ډول پلی شي. د صحيح البخاري د روايت له مخې د رسول اللهﷺ په زمانه کې يوې ښځې غلا وکړه، د نوموړې ښځې د قبيلې خلکو د پيغمبرﷺ خوږ ملګری اسامه (رضي الله عنه) هغه ته واسطه کړ څو له سزا ورکولو تېر شي. رسول اللهﷺ د سپارښتنې او واسطې په دې کار سخت غوسه شو او خلکو ته يې وويل: له تاسو څخه پخواني امتونه له دې امله تباه شوي وو چې که شتمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرړي به غلا وکړه نو له سزا پرته به يې پرېښودو خو که بې وزله به غلا وکړه لاس به يې ترې غوڅولو. په خدای قسم که د محمد لور فاطمې غلا کړې وای هم به مې لاس ترې غوڅ کړی و. عايشه رضی الله عنها فرمايي چې پيغمبرﷺ نومورې ښځې ته سزا ورکړه او هغې هم توبه وويسته چې وروسته يوه پرهېزګاره ښځه ترې جوړه شوه.

۵ – د دښمنانو په اړه عدالت

قرآن کريم د دښمنانو او کافرانو په حق کې هم د عدالت د پرېښودلو اجازه نه ورکوي او داسې حکم کوي: ﴿وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ﴾.

رسول اللهﷺ د هغو نامسلمانو معاهدو خلکو په اړه چې د اسلامي حکومت تر بيرغ لاندې اوسيږي، فرمايي: «أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[۱] **ژباړه:** چا چې پر معاهد ظلم وکړ، يا يې هغه ته زيان ورساوه، يا يې له توان څخه په پورته کار وګوماره او يا يې هم له هغه څخه د هغه له خوښې پرته څه شی واخيست نو د قيامت په ورځ به يې زه پخپله مدعي يم.

کله چې قرآن کريم د کافرانو په اړه د عدالت امر کوي نو د مومنانو او دوستانو سره ظلم کول خو په هيڅ ډول روا نه دي.

په عدالت د امر کولو سربېره قرآن کريم ظلم او ظالمان سخت غندلي، هغوی يې د الله پاک له رحمت څخه لرې ګڼلي او د دردناک عذاب ژمنه يې ورسره کړې چې فرمايي: ﴿أَلاَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ (هود: ۱۸) **ژباړه:** خبر اوسئ! په ظالمانو د الله لعنت دی. همدا راز فرمايي: ﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ابراهيم: ۲۲) **ژباړه:** بېشکه د ظالمانو لپاره دردناک عذاب دی.

رسول اللهﷺ هغه شخص هم د الله په عذاب اخته ګڼلی چې د ظالم مرسته کوي، فرمايي: «مَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بِظُلْمٍ، أَوْ يُعِينُ عَلَى ظُلْمٍ، لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللهِ حَتَّى يَنْزِعَ»[۲] چا چې په کومه شخړه کې د ظلم مرسته وکړه، تر هغې به د الله پاک په غضب اخته وي څو چې دا مرسته پرېږدي.

۱– سنن ابي داود

۲– رواه بن ماجه في سننه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عدالت د قرآني آيتونو او مبارکو حديثونو دومره زيات ټينگار دا جوتوي چې مومن يوازې په فردي توگه په عدالت کولو مکلف نه دې بلکې له مومنانو څخه د شريعت غوښتنه دا ده چې دوی بايد په نړۍ کې د عدالت د بيرغ پورته کوونکي او د ځمکې په مخ د يوه نړيوال عادل نظام راوستونکي وي.

پورتني آيتونه په ټولنه کې د هر اړخيز او بشپړ عدالت غوښتنه کوي چې لاندې موارد يې د بېلگې په توگه وړاندې کيږي:

۱ - په اسلامي ټولنه کې بايد قوانين له توپير پرته پر شتمن او بې وزله، آمر او مامور، ځواکمن او بې وسه يو ډول تطبيق شي او ټول د قانون په وړاندې په عملي توگه يو برابر وي.

۲ - چارواکي اود ټولنې واکمنان بايد دشمنۍ په وېش کې عدالت اوانصاف مراعات کړي، او ټولو افرادو ته به د هغوی د وړتياوو سره سم د کار يو ډول فرصتونه رامنځته کوي.

۳ - د زده کړو آسانتياوې به ټولو وگړو ته له توپير پرته چمتو کيږي څو ټولنه له طبقاتي نظام څخه وژغورل شي او وگړي له کوم تبعيض پرته د وروڼو په څېر ژوند وکړي.

له الله ﷻ څخه ويره

﴿اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

د تقوا لغوي معنا ساتنه او دفع کول دي. د شرعې په اصطلاح کې د نېکيو په کولو او د بديو په پرېښودلو سره د الله پاک له عذاب څخه ځان ژغورلو ته تقوا ويل کيږي.

له ابوهريره رضی الله عنه څخه د تقوا د معنا په اړه پوښتنه وشوه. هغه وويل: آيا په ازغنه لاره تللی يئ؟ پوښتونکي وويل: هو. ابوهريره رضی الله عنه وويل: په ازغنه لار څه ډول تيرېږې؟ پوښتونکي وويل: کله چې ازغي وينم لاره بدلوم او ځان ترې ساتم. ابوهريره رضی الله عنه وويل: همدا تقوا ده.

يعنې د گناه په ليدو سره له هغې څخه لاره بدلول او ورڅخه ځان ساتل تقوا گڼل کيږي.

په قرآن کريم کې د تقوا په اړه خورا زيات آيتونه راغلي او مومنانو ته په تقوا خپلولو امر شوی.، الله پاک فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ﴾ (آل عمران: ۱۰۲) **ژباړه:** ای مومنانو! له الله نه داسې ووېرېږئ څنگه چې له هغه نه د وېرېدو حق دی. په مومن کې د عدالت خوی د تقوا په نتيجه کې رامنځته کيږي. مومنان يوازې هغه مهال بشپړ او هر اړخيز عدالت رامنځته کولای شي چې په ځانونو کې تقوا پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقوا د ټولنې په سوکالۍ او پرمختګ کې زيات اغېز لري، کله چې په واقعي توګه د الله وېره د انسانانو په زړونو کې ځای ونيسي، دا وېره د دې لامل کيږي چې خلك په هر ځای کې له خيانت، غلا، ظلم، فحشا او ټولو ناوړو کارونو څخه ځانونه وژغوري او ټولنې ته امن راشي. همدا راز له الله څخه وېره انسانان د خالق او مخلوق حقونو ادا کولو ته اړباسي.

رسول الله ﷺ په دې اړه داسې امر کوي: «اتق الله حيث ما كنت، وأتبع السيئة الحسنة تمحها، وخالق الناس بخلق حسن» [1] **ژباړه:** هر چېرې چې ياست له الله نه ووېرېږه! په بدۍ پسې نيکي کوه څو له منځه يې يوسي او د خلکو سره ښه چلن کوه.

د تقوا ګټې

تقوا زياتې دنيوي او اخروي ګټې لري چې ځينې يې په لنډ ډول داسې څرګندوو:

١ – **د الله پاک مرسته او ملتيا:** الله پاک فرمايي: ﴿وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (التوبه: ٣٦) **ژباړه:** وپوهيږئ چې الله د متقيانو ملګرى دى. بل ځای فرمايي: ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ٥٢) **ژباړه:** هغه کسان بريالي دي چې د الله پاک او د هغه د پيغمبر امر ومني او له الله څخه ووېرېږي.

٢ – **د ګناهونو بخښنه:** الله پاک فرمايي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ (الطلاق: ٥) **ژباړه:** څوك چې له الله نه ووېرېږي الله پاك به د هغه ګناهونه وبخښي او اجر به يې زيات کړي.

٣ – **جنت ته ننوتل:** متقيان به په جنت کې وي: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ [الحجر:٤٥] **ژباړه:** متقيان به په جنتونو او چينو کې وي.

٤ – **د زړه ډاډ او د ستونزو هواريدل:** په دې اړه الله پاك فرمايلي: ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ۞الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ [يونس: ٦٢-٦٣] **ژباړه:** خبر اوسئ! څوك چې د الله دوستان دي پر هغوى کومه وېره او کړاو نشته، هغوى چې ايمان يې راوړى او تقوا يې خپله کړې.

په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا﴾ (الطلاق: ٢) **ژباړه:** څوك چې له الله نه ووېرېږي، الله به د هغه لپاره له ستونزو نه د وتلو لار پيدا کړي.

---

[1] – مسند البزار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ په هر وخت او هر ځای کې د الله اطاعت د مومن دنده ده.
- ❖ په ګواهۍ ورکولو کې باید ریښتیا او واقعیت په پام کې ونیول شي. نه خپلوي، دوستي او یا کومه بله اړیکه.
- ❖ له چا سره دښمني باید د عدالت د پښو لاندې کولو لامل نه شي.
- ❖ په پټو او ښکاره ځایونو کې له الله پاك څخه وېره کول.
- ❖ تقوا غوره کول د عدالت لامل کیږي.
- ❖ په تقوا غوره کولو سره انسان ډېرې دنیوي او اخروي ګټې ترلاسه کوي.
- ❖ عدالت یوازې په محکمه کې په پرېکړو پورې منحصر نه دی بلکې په عامو خبرو او هر ځای کې عدالت کول فرض دی.

فعالیت

زده کوونکي دې له یادو څخه د تقوا په اړه مبارك آیتونه او حدیثونه له ژباړې سره خپلو ملګرو ته ولولي.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

(قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلۡقِسۡطِ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ)

۱- د لوستل شویو آیتونو لنډ مفهوم روښانه کړئ.

۳- (قوامین) کومه صیغه ده او هم یې معنا روښانه کړئ.

٤- د عدل لغوي او اصطلاحي معنا وواياست.

٥- د عدالت کولو په اړه دوه قرآني آیتونه ولولئ.

٦- د تقوا لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ.

٧- د تقوا دنیوي او اخروي ګټې کومې کومې دي؟

کورنۍ دنده

(پر ټولنې باندې د عدالت اغېزې) تر سرلیك لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د وينو تويولو حرمت

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ [سورة الإسراء: ٣٣]

د کلمو معنا

وَلاَ تَقْتُلُواْ: او تاسې مه وژنئ.

النَّفْسَ الَّتِي: هغه نفس چې.

إِلاَّ بِالحَقِّ: مگر په حق سره (چې قصاص،رجم او ارتداد دی).

وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا: او څوک چې مظلوم (په ظلم) ووژل شي.

لِوَلِيِّهِ: د وژل شوي د وارث لپاره.

سُلْطَانًا: زور او برلاسي.

فَلاَ يُسْرِف: اسراف دې نه کوي، يعنی له وژونکي پرته دې بل څوک نه وژني.

مَنْصُورًا: مرسته کړی شوی.

ژباړه: او مه وژنئ تاسې هغه نفس چې الله يې وژل حرام کړي دي مگر په حق سره يې وژلی شئ او څوک چې مظلوم ووژل شو نو موږ يې وارث ته د غچ (بدل) اخيستلو قوت او توان ورکړی دی، نو په وژنه کې دې تېری او اسراف نه کوی، بيشکه له وارث سره کومک شوی دی.

تفسير

۱ـ د آيت شرح او څېړنه

دا مبارک آيت چې د (اسراء) سورت ۳۳ آيت دی د يو لړ الهي منهياتو په ترڅ کې راغلی دی چې د هغو له جملې څخه له الله تعالی سره شريک نيول، د مور او پلار آزارول، د اسراف او تبذير څخه ځان ژغورل، د بيوزلی او تنگ لاسی له ويرې د اولادونو وژنه، له زنا او بی حيايئ څخه لری والی، د يتيم د مال خوړل او په پای کې د تکبر، غرور او ځان ښودلو څخه ځان ساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اما د پاملرنې وړ ټکی دا دی چې د نفس له وژلو څخه دوه ځله او په بیلابیلو بڼو منع راغلې ده.

د لوست له آیت څخه دوه آیته وړاندې داسې راغلي دي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاقٍ﴾ یعنې: خپل اولاد د فقر او بیوزلۍ له ویرې مه وژنئ، یعنې د بې ګناه نفس وژنه مه کوئ، بیا وروسته له زنا او بې حیایۍ څخه منع راغلې ده او بیا په هغه پسې سمدلاسه د نفس د وژنې مسئله او د هغه حرمت وروسته له خاصې یادونې دویم ځل په عام ډول یادونه شوې ده چې دویم ځلي ټینګار په خپله دا څرګندوی چې د انسان وژنه ډیره لویه ګناه ده، ځکه اسلام د انسان وجود ته داسې ګوري چې ګواګې دا یوه بنا(تعمیر) ده چې د الله تعالی له خوا جوړه شوې ده نو هیچا ته اجازه نشته چې دا تعمیر ونړوي او ړنګ یې کړي مګر دا چې د هغه اجازه یې لاس ته راوړې وي.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ﴾ په دې مبارک آیت کې له نهی څخه سربیره د بې ګناه نفس د وژنې په حرمت هم تصریح شوې ده، نو هر کله چې نهی هم حراموالی دی او ښکاره حرمت هم راغلی نو ګواګې دوه ځلې یې په حرمت ټینګار او تاکید شوی دی په دې وجه په هغه حدیث کې چې بیهقی او نسایي او نورو محدثینو له پیغمبرﷺ څخه نقل کړي: چې د مسلمان د وژنې ګناه د ټولې نړۍ له نړولو څخه لویه ګڼل شویده.

د الله رسولﷺ وفرمایل: "لَزَوَالُ الدُّنيا أَهْوَنُ على الله مِن قتلِ رجل مسلم"[۱]. **ژباړه:** د ټولې نړۍ له منځه تلل د الله په وړاندې د مسلمان له وژنې څخه ډیره بې ارزښته ده؛ یعنی که یو تن ټوله نړۍ ونړوي او خرابه یې کړي دا د یو مسلمان له وژنې څخه ډیره کمه ده.

نو د همدې ټینګار پر اساس و چې حضرت ابن عباسؓ به پر دې فتوی ورکوله چې د مسلمان د قصدي او عمدي وژونکي توبه هیڅکله هم نه قبلیږي او هغه به د تل لپاره په اور کې سوځیږي.

(إلا بالحق) په (لا تقتلوا) پورې اړه لري او دا له عامو حالتونو څخه استثناء ده، یعنی په هیڅ حالت د حالتونو کې هغه مسلمان نفس چې الله تعالی یې وژنه حرامه کړې ده مه وژنئ مګر دا چې د داسې څه مرتکب شوی وي چې د ده وژنه مباح کوي، د "إلا بالحق" توضیح او تفسیر په هغه حدیث کې چې بخاري او مسلم نقل کړی راغلی دی چې رسول

---

۱ – سنن نسائی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷺ فرمايلي دي: "لا يَحِلُّ دَمُ امرئ مسلم يشهدُ أَن لا إِله إِلا الله وأني رسول الله، إِلا باحدى ثلاث: الثَّيِّبُ الزَّاني، والنّفْسُ بالنَّفسِ، والتَّارِكُ لدينِهِ، المفارقُ للجمَاعَةِ"[١]. يعني: د هغه مسلمان د وينې تويېدنه چې د الله په وحدانيت او د رسول عليه السلام په رسالت ګواهي ورکوي روا نده مګر په ارتکاب د يو له درېو شيانو: د نفس وژنه(چې په قصدي توګه وي)، زنا کول د محصنتوب په حالت کې، يعنی چې زاني نکاح کړې وي اوبل د دين پرېښودونکی(مرتد)کوم چې د مسلمانانو له ډلې څخه جلا شوی وي.

دلته دا خبره د يادولو وړ ده چې د کافر وژنه هم په هغه صورت کې، چې محارب نه وي، يعنی د مسلمانانو پر ضد د جنګ په صف کې ولاړ نه وي، د همدې مبارک آيت په حکم سره روا نه ده، ځکه په آيت کې د اسلام قيد نه دی ياد شوی بلکې نفس مطلق ذکرشوی دی، نو هغه کافران چې له مسلمانانو سره ژمن(معاهد) دي يا هغه کافران چې د مسلمانانو په سيمو کې ژوند کوي (ذميين) يا هغه کسان چې د ويزې او پاسپورټ د اجازې له لارې اسلامي هيوادونو ته سفر کوي، د دې ډول خلکو وژنه روا نه ده. اسلام د وينو بهولو او وژلو دين نه دی، بلکې د امن او رحمت دين دی او يوازې د هغو کافرانو د وژلو اجازه ورکوي چې د اسلام د دين د دعوت د خپرېدو مخه نيسي او جنګ ته پرسولې ترجيح ورکوي.

﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا﴾ د دې مبارک آيت دا برخه موږ ته دا را په ګوته کوي چې د اسلام سپېڅلی دين د خلکو له وينو څخه په ټوله معنا داسې ساتنه کوي لکه څنګه چې د خلکو د مالونو عزت او حيثيت څخه ساتنه کوي. اسلام له يوې خوا د خلکو په زړونو کې د اخروي جزا ويره پيدا کوي او فرمايي: ﴿مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ (المائده/٣٢). **ژباړه:** څوک چې يو نفس پرته له بدل يا فساد نه په ځمکه کې وژني نو لکه چې ټول خلک يې وژلي وي.

ترڅو خلک د وينو تويېدو د اخروي جزا په لوېوالی وپوهېږي او د داسې جرم له ارتکاب څخه لاس واخلي، له بلې خوا يې قاتل ته سخته دنيوی سزا وټاکله چې هغه قصاص دی، ځکه که چيرې شيطان هغه تېر باسي او له آخرت څخه يې غافله کړي نو له دنيوي سزا څخه به ووېرېږي او د خلکو وينې به و نه بهوي، او د مبارک آيت دا برخه همدې دنيوي

[١] – صحيح البخاری، کتاب الديات باب قول الله تعالى أن النفس بالنفس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سزا ته اشاره کوي، فرمايي څوک چې په مظلومه توګه ووژل شي يعنی پرته له داسې عمل کولو چې د ده د وژلو لامل وي نو موږ د ده د ولي او د ده د وينو وارث ته برلاسي او قدرت ورکړی دی. له ولي څخه هغه څوک مراد دی چې د وژل شوي د وينو بدله غواړي لکه پلار يی زوی يا ورور يی او يا د نږدې خپلوانو څخه يی کومٌ بل تن. او په هغه صورت کې چې وژل شوی کس هيڅ ولي ونه لري، نومسلمان حاکم د هغه ولي ګڼل کيږي او د سلطان څخه هغه قوت مراد دی چې اسلامي شريعت د وژل شوي ولي ته وربښلی دی په داسې توګه چې هغه ته يی په يو له دريو شيانو عام او تام اختيار ورکړی دی: يا له وژونکي څخه بدل (قصاص) يا د وينې بيه(ديت) يا عفو او بښنه. څرنګه چې شريعت د وژل شوي لوري ته زياته پاملرنه لري نو ځکه څوک د ده د مطلقی آزادی او خپلواکی مخه نشي نيولی، البته داسې نصيحت ورته کولای شي چې د قصاص په ځای عفوه غوره کړي يا ديت واخلي خو زور پرې نشي کولای.

﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ د مبارک آيت دا وروستنی برخه د وژل شوي وارث او ولي ته داسې ارشاد کوي چې هرکله اسلامي شريعت ده ته دا قوت ورکړی او د ده په څنګ کې د ده د حق ورکولو لپاره دريدلی دی نو په وارث هم لازمه ده چې د ټاکلو پولو څخه تيری ونه کړي مثلاً دوه تنه د يو تن په بدل کې مړه نه کړي يا له قاتل پرته بل کوم خپلوان يی د قصاص لپاره غوره نه کړي يا وژونکی له قصاصه وروسته مثله نه کړي يعنی د بدن غړي يی پرې نه کړي. له اسلام نه مخکې د جاهليت له عادتونو څخه دا هم و چې په وژونکي سربيره به يې د هغه د کورنۍ نورغړي هم وژل او يا دا چې وژونکی به د لوړې او شريفې کورنۍ څخه نه و نو دوی به دا وژونکی پريښود، د هغه له قوم او ټبر څخه به يی بل تن چې د وژل شوي سره به په رتبه کې مساوي و هغه به يی واژه، خو په اسلام کې دا ټول په وژنه کې اسراف او تيری ګڼل شوی او منع دی.

د ﴿ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ جمله په حقيقت کې په وژنه کې له اسراف څخه په منع تعليل او استدلال دی. او د (إنه) ضمير د وژل شوي ولي ته راجع دی، يعنی په وژنه کې دې دا ولي اسراف او تيری نه کوي ځکه الله تعالی د هغه سره د خپل شريعت له لارې مرسته کړيده او د مسلمانانو حاکم يی ورته د مرستندوی په توګه ټاکلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست
د تېر لوست پاتې برخه

د انسان د وينو تويولو حرمت

په مبارک آيت کې غور او سوچ

د لوست مبارك آيت لكه څنګه چې يو شمير مفسرين فرمايي، لومړنی آيت دی چې د قتل په هکله نازل شوی دی. هرکله چې انسان په هغه کې ژور فکر او نظر واچوي، نو ډيرې لويې چارې به پکې ومومي. په لومړي قدم کې د هغه عمل له ترسره کولو نه په ډيرشدت او ټينګار سره منع راغلې ده چې د لويو ګناهونو له جملې څخه ګڼل کيږي او د الله د قهر او غوسې لامل ګرځي چې هغه د بې ګناه نفس وژنه ده او په صراحت سره يې په اړه په بل آيت داسې فرمايلي دي: ﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ [النساء/۹۳].

ژباړه: او هغه څوك چې ووژني مؤمن په قصد سره نو د هغه جزا جهنم دی، هميش به وي په دې کې او غضب کړی دی الله پر هغه او لعنت يې کړی پر هغه او تيار کړی يې دی د هغه لپاره عذاب لوی.

او په بل ځای کې د نفس له وژنې څخه ممانعت د شرك نه د نهې سره يوځای ذکرشوی دی الله تعالی فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ [الفرقان/۶۸].

ژباړه: او(د الله نيك بندګان) هغه کسان دي چې د الله ترڅنګ نور خدايان نه بلي او نه وژني هغه نفس چې پرته له حق نه يې وژل الله تعالی حرام کړي دي.

همدارنګه په دې هکله د رسول اللهﷺ په احاديثو کې هم منع راغلې ده، په هغه حديث کې چې بخاري او مسلم دواړو بيان کړی دی د الله رسولﷺ د قيامت په ورځ د خلکو په منځ کې لومړنی الهي فيصله او پريکړه د وژنې او وينې تويونې ټاکلې ده او داسې فرمايي: "أَوَّل مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ القِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ" [۱]. يعنې: د قيامت په ورځ لومړنی شی چې د هغه په هکله فيصله کيږي هغه د وينې تويونې فيصله ده.

---

۱ – صحيح البخاری، کتاب الديات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل حدیث کې راځي: "لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الأَرْضِ اشْتَرَكُوا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَأَكَبَّهُمُ اللهُ فِي النَّارِ"[۱]. یعنی: که چیرې د آسمانونو او ځمکې خلک د یوه مسلمان په وژنه کې راټول او شریک شي نو پاک الله به ټول په دوزخ کې واچوي. په دې شدیده منع کې اصلي لامل دا دی چې وژنه د ټولنې د وګړو ترمنځ د کینو، دښمنیو او جګړو خپریدو لامل ګرځي.

دلوست مبارک آیت په دویم قدم کې د وژل شوي د اولیاوو لپاره داسې لارښوونې کوي چې د هغوی نفس آراموي، قهر او غوسه یې کموي او د غچ اخیستلو جذبه یې له منځه وړي، ځکه دوی په ډاډمن زړه په قصاص برلاسي کوي، حکومت او قوت ټول د دوی په واک کې ورکوي.

دا حقیقت دی چې انساني فطرت د خپلوانو د وژلو په صورت کې په ډیره تیزۍ سره د غچ اخیستلو غوښتونکي دي او که داخلي آرامتیا او هوساینه ونه مومي، نو هر ډول ناسمو کړنو ته لاس اچوي، خو کله چې پوه شي چې الله او د الله شریعت او د مسلمانانو حاکم ټول د ده په طرف دي او په آسانۍ سره خپل مقصد ترلاسه کولی شي، نو په خپل سر او خپله خوښه څه کار ته لاس نه اچوي.

د آیت لنډ مفهوم

په لنډه توګه ویلای شو چې د دې لوست مبارک آیت په ډېر ټینګار سره د نفس له وژلو او وینو تویولو څخه منع کوي، برابره ده چې مسلمان وي یا غیر مسلم خو چې محارب نه وي، البته د مسلمان د وژلو ګناه د نورو په پرتله ډیره زیاته ده، همدا لامل دی چې ډېر فقهاء (پرته له احنافو) په دې آند دي چې مسلمان د اهل ذمه په وړاندې نه قصاص کیږي خو د هغو وژنه روا نده او وژونکی ډیره لویه ګناه ترسره کوي نوځکه د تعزیر او سزا وړ دی، د تاکید او ټینګار قوت له دوو شیانو څخه څرګندیږي یو تعمیم وروسته له تخصیص، یعنی وروسته له ځانګړې منعې څخه چې د اولاد له وژلو څخه په مخکینې آیت کې راغلې ده او په دې دویم آیت کې په عمومي توګه د مطلق نفس له وژلو څخه منع راغلې ده او هم یې په حرمت تصریح شوې ده، البته د عمومي نهې څخه ځینې ځایونه استثناء شوي دي چې د نبي کریمﷺ مبارکو احادیثو هغه معین کړي دي، د دې تر څنګ د ناحقه وژنې په صورت کې اسلامي شریعت د مقتول ورثه پر قاتل برلاسې کوي

---

۱ – سنن ترمذی، باب الحکم فی الدماء

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي که وغواړي له هغه څخه قصاص يا د خپل وژل شوي د وينو ديت واخلي يا وروسته له بشپړي برلاسي يې معاف کړي چې دا کار د شريعت ترغيب او تشويق هم له ځانه سره لري، د آيت په وروستي برخه کې دې ته اشاره شويده چې هرکله له قاتل څخه د مقتول د غچ اخيستلو په هکله محمدي شريعت د مقتول د ولي مرستندوی دی، نو بايد هغه د اسلام له چوکاټ څخه ونه وځي او په داسې کارونو لاس پورې نه کړي چې ناروا او د قرآن په تعبير سره اسراف او تيری بلل کيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دريو ډلو وويشل شي او د لاندينيو دريو موضوعگانو په هکله دې بحث او څيړنه وکړي:

۱ـ د اسلامي قوانينو او احکامو ټولنيزوالی ۲ـ د اسلامي احکامو او قوانينو فطري والی ۳ـ د امن او جگړو په له منځه وړلو کې د اسلام نقش.

د لوست گټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې يوې گوښې ته يې اشاره کيږي:

- د بيوزلۍ يا د شرم او ننگ له ويرې د اولاد وژلو حراموالی لکه چې د جاهليت په وخت کې به يې خپلې لورگانې وژلې.
- پرته له حقه د نفس د وژلو حرمت.
- په دغو صورتونو کې د نفس د وژلو جواز: کله چې څوك قصداً ووژني، دا چې محصن زنا وکړي او يا دا چې له دين څخه وگرځي او د مسلمانانو ډله پريږدي په دې شرط چې په خپله خوښه يې ايمان منلی وي.
- د دې خبرې اثبات چې اسلامي احکام په بشپړه توگه د انساني فطرت سره برابر دي.
- حکومتي چارواکو ته دنده سپارل که هغوی قاضيان وي يا حاکمان ترڅو د مقتول له ورثې سره مرسته وکړي.
- د مقتول د قوم او ټبر د بيځايه تيريو مخه نيول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{وَلَا تَقْتُلُوا} {إِلَّا بِالْحَقِّ} {مَظْلُومًا} {لِوَلِيِّهِ} {سُلْطَانًا} {مَنْصُورًا}

۲ـ د منهیاتو په هکله چې د لوست د مبارك آیت څخه معلومیږي خپل معلومات ولیکئ؟

۳ـ هغه دوه اړخونه چې د نفس د وژنې پر ممانعت دلالت او ټینګار کوي، څرګند کړئ؟

۴ـ د نفس وژنه په کومو حالاتو کې جواز لري؟

۵ـ له قصاص، دیت او عفوې څخه څه مراد دي او کوم یوغوره دی؟

۶ـ دا جمله: ﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ تفسیر کړئ؟

۷ـ په مبارك آیت کې له «سلطان» څخه څه مراد دی؟

۸ـ د جاهلیت د خلکو عکس العمل د وژنې په هکله څه و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لاندې دوو موضوع ګانو څخه یوه موضوع غوره کړي او د هغې په هکله دې یو مخ لنډ تفسیر ولیکي.

۱ـ د قرآن کریم په آیتونوکې د نفس د وژنې ګناه.

۲ـ د نبي کریمﷺ په احادیثو کې د نفس د وژنې ګناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوويشتم لوست

د خلکو پر شتمنيو د تيري حرمت

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء ۲۹]

د کلمو معنا

آمَنُواْ: ايمان مو راوړی، يعنی الله او د هغه رسول رښتينی ګڼئ.

بِالْبَاطِلِ: په ناحقه او ناروا توګه.

تِجَارَةً: پيرودل او پلورل، اخيستل او خرڅول، سوداګري.

عَن تَرَاضٍ: د دواړو خواوو په خوښه.

وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ: او خپل ځانونه مه وژنئ، د يو او بل د نفسونو او ارواحو د له منځه وړلو لامل نه شئ.

ژباړه

ای مؤمنانو، مالونه مو په خپلو منځونو کې په ناروا مه خورئ، مګر هغه چې د طرفينو د خوښې په رڼا کې د راکړې ورکړې له لارې وي. او مه وژنئ ځانونه مو، بيشکه الله پاك پر تاسې ډير مهربان دی.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

دا مبارك آيت د قرآني آيتونو څخه يو ډير عظيم آيت دی چې د بشر لپاره د ژوند کولو اصول او قواعد بيانوي او هغوی ته د دې لارښوونه کوي چې په ټولنه کې بايد د ځنګل قانون حاکم نه وي او نه هم خلك د خپلو مالونو په ساتنې کې د ظلم اوتيري ښکارشي او يا په چل او دوکې سره د هغوی مالونه او پانګې لوټ شي. همدارنګه بايد د خلکو په نفسونو حمله ونشي او يا يې بيځايه وينې ونه بهيږي. ټول شيان بايد محفوظ او ساتلي واوسي، خو يوازې د اړتياوو او ستونزو د له منځه وړلو لپاره يو شی د تجارت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه(پلورل او پیرودل) چې په هغه کې د خلکو مصلحت دی روا او مباح دی هغه هم په دې شرط چې د دواړو خواوو په رضایت او خوښۍ سره وي.

د یادولو وړ ټکی دا دی دا مبارك آیت د هغو آیتونو په لړ کې ځای لري چې د ژوندانه چارې تنظیموي، لکه د کورنۍ تشکیل، د محرماتو بیانول، د میراث ویشل او داسې نورمسایل. له دې آیت څخه وړاندې د احکامو آسانۍ، د شرعي قوانینو تخفیف او د انساني فطرت سره د دې احکامو مطابقت او برابرۍ ته اشاره شوې ده چې زموږ د همدې لوست آیت له فطرت سره د اسلام د دین دمطابقت او برابرې لپاره یوه غوره بېلګه ده. ځکه انسان فطرتاً هیچا ته اجازه نه ورکوي چې پرته د هغه له رضا او اجازې د هغه په اړوندو مالونو کې تصرف وکړي. بناء قرآن کریم داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ مفسرین وايي: د محرماتو یا هغو ښځو یادونه چې نکاح یې پر انسان حرامه ده په مخکني آیت کې او ورپسې آیت کې په ناحقه توګه د خلکو د مالونو د خوړلو د حرمت یادول، پر دې دلالت کوي چې په کومه اندازه د انسان مور، خور او داسې نور پر هغه حرام دي د نورو کسانو مالونه هم په هماغه اندازه پرانسان حرام او ناروا دي. له دې امله که انسان فکر وکړي دا مسئله ډېره حساسه او دقیقه ده. له ﴿ لاَ تَأْكُلُواْ﴾ څخه مراد یوازې خوراك نه دی، بلکې موخه یې ټول ناروا تصرفات دي. هرکله چې په غالبه توګه د یوه شي اخیستل د هغه د خوړلو لپاره وي نو دلته هم د اکل په کلمې سره ورځنې تعبیر شوی دی. له ﴿بِالْبَاطِلِ﴾ څخه مراد هر هغه طریقه او لاره ده چې د اسلامي شرعې خلاف وي، لکه سود، جوارې، خیانت، ظلم او داسې نور. د مبارك آیت د دې جملې معنا داسې ده چې یو د بل په مالونو کې د شرعې پر خلاف هیڅ ډول بیځایه تصرفات مه کوئ، ځکه تاسو ایمان غوره کړی دی او هغه د خلکو د حقوقو د مراعاتولو غوښتونکی دی.

﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ دا استثناء منقطع استثناء ده، په دې معنا چې تجارت د باطلو مواردو لاندې نه راځي، نو باید داسې تعبیر ونشي چې مه خورئ خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله توګه مګر دا چې د تجارت او یو د بل په رضایت سره وي، بلکې دا جمله په ځانګړې توګه د یو د بل د مالونو په خوړلو سره په حقه او صحیح توګه ښوونه کوي. یعنی که د تجارت په طریقه او د دواړو خواوو د بشپړ رضایت په شرط یو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مالونه وخورئ. دا جواز لري. البته د نورو د مالونو خوړل یا یی تر لاسه کول څه نورې جایزې طریقې هم لري لکه صدقه او خیرات ورکول، میراث وړل، د کار په مقابل کې مزدوري اخیستل او داسې نور، خو کله چې تجارت تر ټولو زیاته دودیزه او پراخه لاره ده، نو ځکه په آیت کې هغه ته اشاره شوې ده.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د(**انفسکم**) کلمه په دوو معناوو اخیستلای شو:

یو دا چې په خپله د هماغه کس (شخص) نفس مراد دی یعنی خپل ځانونه مه وژنئ او خپل نفسونه مه هلاکوئ.

دویم دا چې له نفس څخه د مسلمان وروړنفس مراد دی چې په منعې او رټنې کې د مبالغې له امله ورځخه په نفس تعبیر شوی دی، ګواکې د یوه مسلمان وژنه داسې ده لکه چې یو انسان خپل نفس وژلی وي.

مفسرینو د دې مبارک آیت د تفسیرپه ترځ کې دا هم څرګند کړي دي د دې وروستی جملې څخه کولای شو دا ومومو، کومو محرماتو ته چې په دې مبارک آیت او مخکنیو آیتونو کې اشاره شوې ده او د دغو ګناهونو ترسره کول، د نفس د قتل سره د ګناه له حیثه برابره ده. یعنی که چیرې تاسې په خپلو کې د یو او بل مالونه په ناحقه وخورئ او د فطرت خلاف نور ګناهونه ترسره کړئ نو ګواکې ځانونه مو هلاک کړي او له منځه مو وړي دي.

د پیغمبرﷺ له صحابه وو څخه یو صحابي د دې مبارک آیت څخه ځانګړی مطلب اخیستی چې د دې آیت د تفسیریوه برخه ګڼل کیږي او د اسلام د مقدس دین آسانې څرګندوي. دا پیښه ډیرو مفسرینو او محدیثینو نقل کړې ده.

ابن کثیر رحمه الله وایي: امام احمد له عمرو بن العاصرضی الله عنه څخه روایت کوي چې هغه وایي: رسولﷺ زما په مشری یوه ډله صحابه یو ځای ته ولیږل، نوتقدیر یوه شپه چې ډیره سړه وه، زه احتلام شوم او د مرګ له ویرې مې غسل ونه کړ، تیمم مې وکړ او صحابه وو ته مې د سهار د لمانځه امامت هم ورکړ او کله چې رسولﷺ ته حاضر شوم، قصه مې ورته وکړه. دوې وفرمایل: ای عمرو! په داسې حال کې چې جنب وې یارانو ته دې لمونځ هم ورکړ؟ عمرو وایي ومې ویل، ای د الله رسوله شپه ډیره سړه وه او زه له مرګه وویریدم، نو د الله دا وینا مې را په یاده کړه چې فرمایي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د الله رسولﷺ وخندل او څه یې ونه ویل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د الله د رسول سکوت د دې نښانه وه چې د عمرو پوهه او مرام له مبارک آیت څخه صحیح و.کولای شو چې دا پیښه د دې آیت د تفسیري مواردو برخه وګڼو. او د ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ جمله دلالت په دې کوي چې کومه سلسله احکام په دې آیت کې راغلي دي ټول د الهي حکمتونو پر بنسټ او زموږ په ګټه دي، باید دا په خپلو ځانونو کوم بوج و نه ګڼو، ځرنګه چې الله تعالی پر خپلو بندګانو بی حده مهربانه دی، نو خپل بندګان د دنیا او آخرت له ښیګڼو څخه پرته په بل څه نه مأمورروي.

د نبي کریمﷺ د حدیث په رنا کې د مالونو حرمت

په هغه حدیث کې چې صحیح مسلم او یوه ډله لویو محدثینو نقل کړی راغلي دي رسولﷺ په **حجة الوداع** یعنی د ده په وروستني حج کې تر ټولو غوره او شامله خطبه وړاندې کړه او د څو زرو نفرو په لویه ټولنه کې یې په لوړ آواز پوښتنه وکړه ای خلکو تاسې په کومه میاشت کې یاستئ؟ آیا دا میاشت د ذوالحجې میاشت نه ده؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ: هو، ده ای د الله رسوله، آیا دا دحرمت ښار(مکه مکرمه) نه دی؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ، ولې نه، دی. دریم ځل یې پوښتنه وکړه، تاسو په کومه ورځ کې یاستئ؟ آیا دا د اختر ورځ نه ده؟ صحابه وو ځواب ورکړ، ولې نه ده، ای د الله رسوله، بیا وروسته په داسې حال کې چې له دې پوښتنو مخکې یې د درې شیانو د حرمت او عظمت اندازې ته اشاره کړې وه، ویې ویل: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا»[١] یعنی: پوه شئ او خبر اوسئ چې ستاسو وینې او ستاسو مالونه پر تاسې حرام دي، لکه د ستاسو د نن ورځې، د دې میاشتې او د دې ځای حرمت، یعنی لکه ځنګه چې له یوې خوا د دې میاشې احترام، د دې ورځې احترام او د دې مقدس ځای احترام پر تاسو لازم او اړین دی، په همدغه اندازه د یو او بل د مال او نفس احترام پر تاسو واجب او لازم دی. له بله اړخه لکه ځنګه چې له قوانینو څخه تیری او ماتول یې په ځانګړې توګه په دې درې ګونو ځیزونو کې حرام او ناروا دي، په هماغه اندازه ستاسو په مالونو او نفسونو کې تیری هم حرام او ناروا دی. رسول الله ﷺ د دې مثال په وړاندې کیدو غوښتل څو د ګناه لویوالی یعنی د مسلمانانو په مالونو او نفسونو تیری د دوی په ذهنونو کې ښه ځای ونیسي او خپل امت دې مهم کار ته متوجه کړي،

---

١ – صحیح البخاری، کتاب الفتن

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هيڅکله د يو او بل پانګو او يا نفسونو او يا د يو د بل آبرو او عزت ته(لکه څنګه چې په ځنو روايتونو کې د(اعراضکم) يعنی د عزت او آبرو کلمه هم راغلې ده) د تېري او لاس اوږدولو جرات ونه کړي.

د آيت لنډ مفهوم

ذکر شوی آيت د ليکنې د ترتيب په اعتبار د قرآن مجيد له سورتونو څخه د څلورم سورت يعنی د نساء د سورت آيت دی. دا سورت مدني سورت دی چې په هغه کې ډېر احکام او ټولنيزې مسئلې بيانيږي. لکه څرنګه چې د دې مبارك آيت اسلوب او طريقه د کورنۍ ژوند د نظم او ترتيب، حل او حرمت په هکله ده او تر ټولو ارزښتناکه يې هغه موضوع ده چې په دې آيت کې ورته اشاره شوې ده، يعنی د مالونو او نفسونو حرمت.

دا مبارك آيت د ايمان څښتنانو ته خطاب کوي چې ای مؤمنانو، آسماني حکم ستاسو لپاره دا دی چې خپل مالونه په خپلو کې په ناروا طريقو لکه سود، جواري، رشوت، غلا، ظلم، دوکو او داسې نورو طريقو مه خورئ، البته که غواړئ چې د مالونو د حاصلولو سمه لاره او طريقه ومومئ نوتاسو ته د داسې تجارت لارښوونه کوم چې له چل او دوکې څخه پاك وي او هغه داسې تجارت دی چې د دواړو خواوو په عام او تام رضايت ترسره شوی وي.

د دې تر څنګ تاسو ته الهي امر دا دی چې نفس په ناحقه مه وژنئ، که ستاسو خپل نفسونه وي او يا د نورو مسلمانانو نفسونه. ځکه د مسلمان وينه، د مسلمان مال، د مسلمان عزت او آبرو ټول په اسلامي ټولنه کې بايد ساتلی او محفوظ وي او که کوم سړی له دې اوامرو څخه سرغړونه وکړي نو سزا به يې هغه وي چې وروسته آيت يې څرګندونه کړې ده: ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا﴾ (النساء/۳۰).

ژباړه: او هر څوك چې د تيري او تجاوز له مخې دا ناوړه کار وکړي نو ډېر ژر به يې اور ته ننباسو او دا کار الله پاك ته ډير آسان دی.

فعاليت

زده کوونکي دې د هغو ستونزو او کړاوونو په هکله، چې زموږ ټولنه ورسره د دې لوست د آيتونو او نبوي احاديثو د لارښوونو د نه عملي کولو له امله مخامخ شوې ده، له يو بل سره د محترم استاد په مرسته بحث او خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې يوې ګوښې ته يې اشاره کيږي:

- ❖ د مسلمانانو د مالونو څخه په ناسمه توګه د ګټې اخيستلو حرمت چې په هرې طريقې سره وي.
- ❖ د تجارت اباحت، روا والى او هغه ته د خلکو هڅول او تشويقول.
- ❖ پر هغو کسانو باندې رد کول چې د ناپوهۍ او توکل په پلمه کسب او کار منع ګڼي.
- ❖ په بيع او تجارت کې د رضايت او خيار د مسئلې ثابتول.
- ❖ د مسلمان لپاره د نفس د وژنې حرمت، که هغه خپل نفس وژنه يا په ناحقه د بل نفس وژنه وي؛ ځکه مسلمانان ټول د يوه بدن په څير دي.
- ❖ د قاتلانو او مال لوټوونکو لپاره د شديد او دردناک عذاب وعيد.

پوښتنې

١ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{بالباطل} {تجارة} {عن تراض} {و لا تقتلوا أنفسكم}

٢ـ د مالونو د خوړلو د څو بيلګو چې د باطلو په مفهوم کې داخلې دي د نومونو يادونه وکړئ.

٣ـ د﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ جمله تفسير او تشريح کړئ.

۴ـ د دې مبارک آيت مخکينى او وروستنى آيت څه مسئلې بيانوي؟

۵ـ د ښځو د حرمت، د احکامو د آسانى او فطرت په اړوند د آيت د ربط په هکله څه پوهيږئ؟

٦ـ له ﴿أَنْفُسَكُمْ﴾ څخه څه مراد دى او توجيه يې څرنګه ده؟

٧ـ د نفس او مال د حرمت لويوالى په حديث شريف کې څرنګه بيان شوى دى؟

٨ـ په معامله کې د اسلام علماء د بشپړ رضايت نښه څه شى ګڼي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دې لوست لنډيز په يو مخ کې د آيتونو او احاديثو په رڼا کې وليکي او په مختصره توګه دې وژباړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

ګډ ژوندون او خواخوږي

قال الله تعالی: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ...﴾ [الفتح: ۲۹]

د کلمو معنا

{وَالَّذِينَ مَعَهُ}	او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي.
{أَشِدَّاءُ}	ډېر سخت.
{رُحَمَاءُ}	رحم کوونکي او خواخوږي.
{تَرَاهُمْ}	ته هغوی وینې.
{رُكَّعًا سُجَّدًا }	درکوع او سجدې په حالت کې.
{يَبْتَغُونَ}	غواړي، په لټه او هڅه کې دي.
{فَضْلًا}	مهرباني، اجر او ثواب.
{وَرِضْوَانًا}	او رضا، خوښي.
{سِيمَاهُمْ}	نښې او علامې د هغوی.

ژباړه

محمد ﷺ د الله جَلَّ جَلَالُهُ رسول دی ، او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي هغوی پرکافرانو سخت او په خپلو مینځو کې خواخوږي دي. ته چې کله هغوی ګورې په رکوع او سجده، او د الله د فضل او د هغه د رضا په طلب کې يې بوخت مومې. د سجدو نښې نښانې د هغو پر وچولیو موجودې دي چې په هغې سره هغوی بیل پیژندل کیږي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ دا مبارک آیت د (الفتح) د سورت وروستنی مبارک آیت دی چې په ټولیزه توګه او بیا په ځانګړې ډول وروستی نیمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه يې د مؤمنانو د حالاتو او صفاتو بيانوونکې ده. له دې آيت څخه په ورانديې آيتونو کې د رسول اللهﷺ نه د مسلمانانو د بې ساري اطاعت او فرمانبردارۍ، کوم چې د بيعت الرضوان پر مهال ځرګند شو او له دې مطيع امت نه د رضايت اعلان او يادونه شوې ده. وروسته بيا د مسلمانانو د ځلاندې راتلونکې ورانديونه داسې شوې چې ډېر ژر به دوی سره له وياړه مکې مکرمې ته ننوځي او څرنګه چې د دوی دين د هدايت دين دی نو پر ټولو اديانو به غالب شي.

په پای کې دغه مبارک آيت د مؤمنانو اوصاف بيانوي چې دوی څه ډول کسان دي او په تورات، انجيل او قرآن کې څرنګه تعريف شوي دي، الله تعالی فرمايي: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ لومړی جمله د الله تعالی د پيغمبرﷺ لپاره چې د دې امت قائد او لارښود دی جميل وصف بلل کيږي. له دې څخه به بل لوی وصف څه شی وي چې د عالميانو باچا په بشپړ ټينګار سره دا فرمايي: محمد د الله رسول دی، يعنی داسې ونه ګڼئ چې محمد يوازې يو نابغه او يا کوم پوه او عالم دی، بلکې د هغه مقام(له دې صفاتوسربېره) له دوی څخه ډېر لوړ او اوچت دی. هغه د الله تعالی رالېږل شوی او په ځمکه کې د هغه ځانګړی استازی دی. او د جميل وصف دويمه جمله د پيغمبرﷺامت دی چې دوی د کفر، الحاد او طغيان په مقابل کې ډېر سخت او شديد دي، خو د مؤمنانو پر ورانديې که هغوی له هر قوم، قبيلې، توکم، ژبې او رنګ څخه وي ډېر خواخوږي، نرم او مهربانه وي، ابن عباس رضي الله عنه فرمايلي دي: له ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې په حديبيې کې حاضر وو، خو د جمهورو مفسرينو نظر دا دی چې مراد ترې ټول اصحاب کرام دي، دلته د مسلمانانو د لومړني نسل نه د نمونې په ډول يادونه شوې ده څکه ټول امت له هغوی څخه پېروي کړې ده او د هغوی پر پله روان دي نو دا صفات لومړی په دوی کې او بيا په ټول امت کې ځرګنديږي.

﴿تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ د مبارک آيت دا برخه د پيغمبرﷺ د ريښتينو يارانو د مواصفاتو بل اړخ ته اشاره کوي، يعنی سره له دې چې دوی د کفر، الحاد او طغيان په ورانديې ډېر سخت او شديد دي او د مؤمنانو پر ورانديې نرم او مهربانه دي، دوی هر وخت د الله تعالی په عبادت کې بوخت او مشغول وي د رکوع او سجدې له حالت نه مراد د لمونځ ادا کول دي، د عربي ژبې قواعدو ته په کتلو سره د(تراهم) صيغه د مضارع صيغه ده چې په دوام او استمرار دلالت کوي او پر لمانځه د مداومت او پابندۍ پايله ترې اخيستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيږي په دې معنا چې خپل لمونځونه په پابندۍ سره ادا کوي او له فرايضو سربېره نوافل هم ادا کوي. دلته يوه پوښتنه پيدا کيږي چې له دې نرمۍ، خواخوږۍ، شدت، رکوع او سجدې نه موخه او هدف څه شی دی او دوی ولې دغه کارونه ترسره کوي؟ نو د دې پوښتنې ځواب په همدې آيت کې راغلی دی او هغه دا دی چې ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ هغوی په خپلو ټولو کړنو او تحرکاتو سره د الله د فضل، ثواب، رضا او خوښۍ غوښتونکي دي.

﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ سيما د يو شي نښې او علامې ته ويل کيږي. له وجوه څخه مراد وچولي او يا مطلق مخونه دي. کله چې يوانسان ډېرزيات لمونځونه ادا کوي نو الله تعالی يې ځيرې ته يوه ځانګړې رڼا ورپه برخه کوي او کله هم د لمونځ کوونکي په وچولي کې د د زياتو سجدو له امله يوه ځانګړې نښه ښکاري، نو مفسرين کرام وايي چې کېدای شي له دې دوو رايو څخه يوه مراد وي، خو که څوک وغواړي چې په خپل وچولي کې قصدا داسې نښه راپيداکړي چې د هغه د سجدو پر کثرت دلالت وکړي نو له دې کار څخه په شريعت کې منع راغلې ده، ځکه دا کار د ريا او ځان ښودنې ښکندونه کوي چې په دې سره د انسان د اعمالو اجر او ثواب له منځه ځي، په هر حال که د مبارک آيت اشاره د اصحاب کرامو په وچولي کې هماغې ظاهري نښې ته وي نو بياهم مخکينۍ جملې دا څرګنده کړه چې د هغوی موخه او مقصد په خپلو ټولو کړنو سره د الله تعالی د ثواب، رضا او خوښۍ تر لاسه کول و.

ښېګڼه او خواخوږي د آيتونو په رڼا کې

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ...﴾ (المائده: ۵۴).

ژباړه: ای مؤمنانو که له تاسې نه څوک له خپل دين نه واوړي (نو وادې وړي) الله به نور ډېر داسې خلك پيداکړي چې الله ته ګران وي او الله هغوی ته ګران وي چې له مؤمنانو سره به نرمي کوي او پرکافرانو سختي، د الله په لاره کې به هلې ځلې وکړي اود هيڅ ملامتوونکي له پېغور پروا نه کوي. په دې مبارك آيت کې الله تعالی په څرګند ډول راښيي چې څوك د مسلمانانو پر وړاندې له نرمۍ او مهربانۍ او د کافرانو پر وړاندې له سختۍ او غوسې څخه کار اخلي نو دوی د الله سره رښتينې محبت لري او د دغه محبت نښه دا ده چې الله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی خوښوي، ځکه بنده که هر څومره د الله تعالی د محبت دعوا وکړي خو که دغه دعوی د الله له لوري تایید نشي او هغه ورسره د محبت څرګندونه ونکړی نو دعوا یې بې بنسټه ده.
که څه هم د مفسرینو په وینا د دې آیت د نازلیدو لومړی لامل او مصداق حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه او هغه کسان دي چې د ده ترمشرۍ لاندې د مرتدینو سره وجنګیدل او دا مبارک آیت د قرآن د غیبي خبرونو او معجزو څخه ګڼل کیږي ځکه د کوم شي خبریې چې ورکړی ؤ همغه پیښ شو او د رسول اللهﷺ له رحلت وروسته یوه ډله خلک له دین څخه وګرځیدل او مرتد شول. د مسلمانانو لومړي خلیفه د خپلو یارانو په مرسته له دوی سره جهاد وکړ خو په قرآني الفاظو کې د لفظ عمومیت ته اعتبار او ارزښت ورکول کیږي، نو دا مبارک آیت پر دې دلالت کوي چې الله تعالی د خپلو بندګانو په وجود کې درې صفتونه خوښوي، یو دا چې د مومنانو پر وړاندې نرم خویه او مهربانه وي او د کافرانو په مقابل کې ډیر کلک او شدید. دویم دا چې د الله په لاره کې جهاد وکړي. دریم دا چې د حق په پیروۍ کې د هیڅ ملامتوونکي له ملامتیا څخه ونه ویریږي.
﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ...﴾ (الحشر: ۹).

دا مبارک آیت د نبي کریمﷺ د انصارو یعنې د مدینې منورې د خلکو په ستاینه کې راغلی دی او د هغوی د دوستۍ او مهربانی وصف، بلکې د هغوی سربښندنې او ځان تیریدنې د تعظیم او تمجید وړ ګرځوي او فرمایي: او هرڅه چې هغو ته ورکړل شي د هغو څه اړتیا قدرې هم دوی په خپلو زړونو کې نه احساسوي او پرخپل ځان باندې نوروته ترجیح ورکوي اګر که په خپله محتاج هم وي.
قرآنکریم داسې صفتونو ته په درنه سترګه ګوري او ټول دې ته ترغیب او تشویقوي څو په خپله او هم د اسلامی ټولنې په نورو غړیو کې دا صفتونه ژوندي او پیدا کړي او خلک سوله ایز ژوند، نرمی او ښو اخلاقو ته راوبولي، پرته له شکه د الله د رسولﷺ له خوا یوه روزله شوې ډله داسې وه چې قرآنکریم یې کیسه داسې کوي: دوی له حده زیات په خپلو منځونو کې مهربانه وو په هره نوې لیدنه کې به یې یو او بل په غیږ کې نیول سره له دې چې په ځینو چارو کې دوی د نظر او رأیې اختلاف هم درلود خو یو او بل ته په احترام قایل وو حاکمانو په رعیت رحم او شفقت درلود او رعیت حکومت ته تابع او فرمان برداره ؤ، نومسلمانان باید په هر وخت او زمانه کې همداسې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

په ذکر شوي مبارك آیت کې د رسول اللهﷺ ستاینه او همدارنګه د ده د رښتینو پیروانو تعریف او ستاینه شوې ده. په لومړي پړاو کې د پیغمبرانو د سردار حضرت محمدﷺ رسالت ثابتوي او په دویم پړاو کې ځو شیانو ته اشاره کوي: لومړی دا چې د محمدﷺ پیروان او صحابه د کافرانو پر وړاندې د دوی د کفر پر اساس ډېر غلیظ، شدید او سخت خویه وو، نه د ذاتي او شخصي دښمنۍ پر اساس، خو د مؤمنو او دیندارو ورونو پر وړاندې مهربانه او نرم خویه وو. دویم دا چې دوی په داسې شي التزام او پابندي لري چې دوی دې نیکو صفتونو ته هڅوي او هغه د لمانځه اداء کول دي، د پاك قرآن د وینا پربنسټ ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ [العنکبوت: ۴۵] لمونځ انسان له ټولو بې حیاییو او ناوړتیاوو څخه منع کوي او پرته له شکه بدخویي او سختي د مسلمانانو په وړاندې یو ناوړه او بد عمل دی چې د حقیقي لمانځه په واسطه مسلمان ورځنې ژغورل کیږي.

دریم دا چې دوی د اخلاص خاوندان دي، یعني په خپلو کړو وړو سره د الله له رضا پرته بل هیڅ موخه او هدف نه لري. څلورم دا چې د پاکۍ او ایمان نښې د دوی له سر او مخ څخه روښانه څرګندیږي چې خلك یې په سمه توګه پېژندلی شي او د دوی له لوري امن او ډاډ احساسوي.

دا مبارك آیت د لومړنیو مسلمانانو د صفتونو په بیانولو او د مسلمانانو پر وړاندې د دوی په نرمۍ او مهربانۍ باندې د آسماني تایید سره په اسلامي ټولنه کې د خواخوږۍ، ګډ ژوند او نرمۍ بنسټونه ږدي او پر دې اساس چې اسلامي امت د حقیقت د لارې د مخکښانو په پیروۍ مکلف دی ګواکې ټول دې نرمۍ ته رابلي او دا د هغوی دیني وجیبه ګڼي نو مسلمانان باید په خپلو کې سوله ایز ژوند ولري، جغرافیوي پولې د مذهبونو او نظریو اختلاف اویا د ژبو، قوم او رنګ اختلاف باید د مینې او ایماني محبت او ښه نیت او په خپل منځ کې د نیکې معاملې خنډ ونه ګرځي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ټولګي کې د مسلمانانو تر منځ د نرمۍ او ګډ ژوند ګټې او د بې ځایه سختۍ او تشدد زیانونه په خپلو کې تر بحث او څېړنې لاندې ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتني آيت کې ډېرې ګټې او لارښوونې شتون لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي.

- د حضرت محمدﷺ د نبوت او رسالت اثبات او تاييد.
- د رسول اللهﷺ او د هغه د يارانو د دې صفت بيانول چې هغه د مسلمانانو پر وړاندې نرمي کول او د کفارو پر وړاندې شدت کول دي.
- د ګډ ژوند، ښېګڼې او خواخوږي د روحيې په لور د مسلمانانو ترغيب او تشويق کول.
- په خشوع، خضوع، رکوع او سجود سره د لمانځه د فضيلت بيانول.
- په کړنو، اعمالو او د الله د رضا په حاصلولو کې د اخلاص فضيلت.
- د اصحاب کرامو د مقام او مرتبې لوړوالی او په تورات او انجيل کې د هغوی د اوصافو يادونه.

پوښتنې

۱- لاندې کلمات وژباړئ.

{ أَشِدَّاءُ }، { رُحَمَاءُ }، { رُكَّعًا سُجَّدًا }، { يَبْتَغُونَ }، { فَضْلًا }، { رِضْوَانًا }، { سِيمَاهُم }.

۲- د ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ مبارک آيت د کوم سورت برخه ده؟

۳- په دې آيت کې د صحابه ؤ کرامو څو صفاتو ته اشاره شوې ده؟

۴- قرآن مجيد د رسول الله ﷺ د يارانو د صفاتو په بيانولو سره له مؤمنانو څخه څه غوښتنه کوي؟

۵- د ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ جمله تفسير کړئ.

۶- د مسلمانانو دښمنی د کفارو له ذات سره ده که دهغوی له کفري صفاتو سره؟

۷- د دې لوست له ګټو اولارښوونو څخه څلور ګټې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه د لاندينيو دوو موضوعګانو په هکله يوه لنډه مقاله وليکي:

۱- په اوسني عصر کې تفاهم او ګډ ژوند ته د اسلامي امت اړتيا.

۲- د قرآن مجيد د آيتونو په رڼا کې د تفاهم او ګډ ژوندون فضيلت او ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قران کریم کې نمونه ځوانان

قال الله تعالی: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى۞ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ [الكهف: ١٣- ١٤]

د کلمو معنا

{نَبَأَهُم}	د دوی عجیبه خبر
{بِالْحَقِّ}	په رښتینولۍ او باور سره
{فِتْيَةٌ}	ځوانان وو
{زِدْنَاهُمْ هُدًى}	دوی ته مو هدایت زیات کړ
{وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ}	محکم مو کړ زړونه د دوی
{لَنْ نَدْعُوَ}	هیڅکله نه راغواړو او عبادت نکوو
{شَطَطًا}	بیکاره او دروغ خبره

ژباړه

موږ د هغو اصلي قصه تاته (ای محمده) اوروو هغوی ځوتنه زلمیان وو چې پرخپل پروردګار یې ایمان راوړی ؤ او موږ هغو ته په هدایت کې زیاتوالی وربه برخه کړ. موږ د هغو زړونه په هغه وخت کې محکم کړل چې کله هغوی پاڅیدل او اعلان یې وکړ چې زموږ رب فقط همغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې رب دی موږ به له هغه پرته نور کوم معبودان ونه بلو که موږ دغسې وکړو نو بیخي بابیزه خبره به مو کړې وي.

تفسیر

د آیتونو شرح او څېړنه

یاد شوي مبارك آیتونه د (الکهف) له سورت څخه دي چې څلور ډېرې لویې پیښې رانغاړي: لومړی د کهف د اصحابو کیسه . دویم د هغو خلکو کیسه چې الله ورته دوه سمسور بڼونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربښلي وو. دريم د حضرت موسی‎عليه السلام کيسه د الله دنيک بنده سره او څلورم د ذوالقرنين کيسه. خو د دې سورت ډېر آيتونه د کهف د ملګرو په کيسې پورې تړاو لري، چې د ايمان د پياوړتيا يوه بيلګه ده او د دنيا پر مال او ښايست آخرت ته ترجيح ورکوي. د دې کيسې په اتلانو کې د هغو ځوانانو لپاره غوره لارښوونه او اقتداء ده چې د خپلې عقيدې او ايمان لپاره د ظلم او زياتي پر وړاندې درېږي او له يو الله پرته د بل هيچا څخه ويره نه لري.

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ وروسته له دې چې په څو وړاندينيو آيتونو کې د کهف د ملګرو کيسې ته لنډه اشاره کيږي او له دې پيښې څخه د الله د يوې عجيبې نښې په عنوان يادونه کيږي، دادي په دې مبارک آيت کې په مفصله توګه د کهف د ملګرو کيسه پيليږي او فرمايي: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ﴾ موږ د دوی زړه وړونکی خبر په رښتيني او حقيقي توګه تا ته ای محمده، بيانوو.

(نبأ) په عربي ژبه کې هغه خبر ته ويل کيږي چې د ستر ارزښت لرونکی وي.

﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ (فتية) د (فتی) جمع ده، فتی هغه ځوان ته ويل کيږي چې تر او تازه وي يا د ځوانۍ په اوصافو بشپړ وي، نو د مبارک آيت تفسير داسې کيږي: هغوی تنکي ځوانان وو د ځوانۍ په صفتونو ستايل شوي چې په خپل پالونکي الله يې ايمان راوړ او موږ د دوی په ايمان کې زياتوالی راوست، د ايمان له زياتوالي څخه مراد په ايمان ثابت قدم پاتې کيدل او د الله له لوري د نيک عمل په توفيق مشرف کيدل دي.

﴿وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (ربط)په عربي کې د يوه شي تړلو ته وايي او په مجازي توګه په مبارک آيت کې د صبر او زغم ورکولو ته ويل کيږي، په دې معنا چې د دوی زړو ته مو د داسې استقامت څخه ډک کړل چې هيڅکله د ظالم پادشاه ويرې اود ښځې، زامنو او تاټوبي په پريښودلو د دوی قدمونه ونه لړزيدل، البته دا د زړونو تړل او استقامت هغه وخت د دوی په برخه شو چې کله په خپلو پښو ودريدل يعنې ټينګ هوډ يې وکړ او چيغې يې کړې چې ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ يعنې زموږ پروردګار همغه د اسمانونو او ځمکې پروردګار دی او موږ پرته له هغه بل الله نه پيژنو او له هغه پرته د بل هيڅ معبود لمانځنه نه کوو، ځکه که داسې وکړو نو په حقيقت کې به مو د حق نه لرې خبره ويلې وي ﴿لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (شطط) اصلا هغه څه ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل کیږي چي لرې او ناممکنه وي، په دروغو، دوکې او ظلم یې هم اطلاق کیږي او دا ټولې معنا ګاني د مبارک آیت له لفظ څخه مرادیږي.

د آیتونو د نزول سبب

د کهف د ملګرو د کیسې په اړوند د آیتونو د رالیږلو لامل دا ؤ چې د مکې مشرکانو د یثرب (مدینې) له یهودیانو څخه وغوښتل چې څو دوی ته د داسې شیزونو لاربښونه وکړي چې په هغه سره د الله رسول و ارزوي او په دې توګه یې د رسالت صحت او عدم صحت څرګند کړي. یهودو خبر ورکړ چې د دریو شیانو په اړه له ده څخه پوښتنه وکړئ: لومړی دا چې د کهف د ملګرو کیسه څرنګه وه. دویم د ذوالقرنین او دریم د روح په باره کې، که چیرې هغه دوه لومړنیو پوښتنو ته ځواب وویل اود دریمې په هکله یې چُپتیا غوره کړه نو هغه د الله استازی دی. کله چې مشرکانو دا پوښتنې وکړې نو الله تعالی ورته د اصحاب کهف او ذوالقرنین دواړه پیښې د کهف په سورت کې مفصلا بیان کړې. او د روح په هکله آیت نازل شو چې ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الاسراء : ۸۵] **ژباړه:** ووایه روح یو امردی چې زما الله پورې اړه لري او تاسې ته علم نه دی درکړې شوې مګر ډیرلږ.

د اصحاب کهف کیسه

د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه لکه څرنګه چې په کابلي تفسیر کې ټوټه ټوټه راغلې ده داسې بیانوو:

وایي چې دا څو رومې تنکي ځوانان وو چې د کوم ظالم او زورور باچا په وخت کې یې ژوند کاوه چې نوم یې ځینو «د قیانوس»یاد کړی دی. دا باچا په بوت لمانځنه کې ډیر غرق ؤ او په ظلم او زیاتي سره یې بوت لمانځنه خوروله، خلکو د ده د جبر او عذاب له ویرې او یا د څو ورځو دنیوي ګټو په خاطر خپل مذهبونه پریښودل اود بوت په عبادت مشغول شول په دې وخت کې څو ځوانان چې د حکومت د لویو کورنیو او چارواکو پورې یې تړاو درلود په دې فکر شول چې د مخلوق د خوشحالۍ په وجه د خالق رضا له لاسه ورکول مناسب کار نه دی نو څرنګه چې د دوی زړونه د ایمان او تقوی اود الله د ویرې څخه ډک وو او الله تعالی دوی ته د صبر، ثبات، توکل او له مجازي خدایانو څخه د بې زارۍ وسه او توان ورکړې وه نو د باچا پر وړاندې یې هم یوه مستانه چیغه وکړه چې ﴿لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شَطَطًا﴾ او په دې توګه يې خپله زړ ورتيا، خپلواکي او عقيده څرګنده کړه او ټول خلک يې حيران کړل، باچا له يوې خوا د دوی پر ځوانی رحم وکړ او له بلې خوا څه چارې او مصلحتونه د دې مانع شول چې دوی سمدستي ووژني نو په دې وجه يې هغوی ته څو ورځې مهلت ورکړ څو په خپلو کارونو کې فکر او غور وکړي، دوی له مشورې وروسته پريکړه وکړه چې په هر حال خطر خو راته متوجه دی او اورمرو د هغه د ظلم او زياتي څخه عاجز او قدمونه مو ښوييږي نو مصلحت دا دی چې د ښار په شا او خوا د کوم غره په غارکې پټ شو او ښارته د راستنيدو لپاره يوه مناسبه موقع ولټوو د خپل ورانديز په ټينګار يې دعا وکړه چې يا الله ستا په ځانګړي رحمت زموږ کارونه سم کړه او موږ ته د کاميابۍ او هدايت لاره وښيه او په پای کې زموږ واړه کارونه سم کړه! همغه وه چې له ښاره ووتل او ښار ته نږدې د يوه غره په يو غار کې پټ شول او په خپلو کې يې يوتن وټاکه چې خپل حالت بدلوي او کله ناکله ښار ته ځي څو خپلې اړتياوې او ضرورتونه له بازاره واخلي اود ښار له حال احوال څخه هم ځان خبر کړي کوم کس چې د دوی له ډلې څخه د دې کار لپاره ټاکل شوی ؤ يوه ورځ يې خبر راوړ چې نن د حکومت جاسوسان په ښار کې زموږ پلټنه کوي او زموږ خپل او خپلوان دې ته اړ باسي چې زموږ پټ ځای هغوته وښيي، په همدې يادونه کې وو چې ناڅا په الهی قدرت پردوی د خوب غلبه راغله او پلټونکو چې هر څومره پلټنه وکړه د دوی پته يې ونه لګوله، ناهيلي شول او له پلټنې څخه لاس په سر شول باچا امر وکړ چې د سرپو(فلز) په تخته د دې ځوانانو نومونه د دوی د کيفيت او احوالو سره يو ځای وليکي او په خزانه کې يې وساتي تر څو راتلونکي نسلونه ويوهيږي چې څو تنه په حيرانوونکي توګه ورک شوي دي ښايي په راتلونکې کې له دوی څخه څه اثر ظاهر شي او کومې عجيبې پيښې ورځنې څرګندې شي. دوی په لمريز حساب پوره درې سوه کاله په همغه غار کې ويده وو چې د سپوږمي په حساب نه کاله وربانديې زياتيږي ـ له يوې اوږدې مودې څخه وروسته راجګ شول او په خپلو کې يې يادونه وکړه چې موږ به څومره موده ويده شوي يو؟ څنو وويل چې يوه يا نيمه ورځ (يعني ډير لږ) نورو وويل چې په دې هکله خبرې کول فايده نه لري الله پوهيږي چې موږ به څومره وخت ويده شوي وو ـ اوس غوره داده کار وکړو يو تن دې دغه روپۍ له ځانه سره واخلي او ښار ته دې لاړ شي اوله يوه دوکان څخه دې حلال او پاک خواړه راوړي، يو تن روپۍ واخستې، ښار ته ولاړ خو دغه ښار هر څه يې متغير او نوي وموندل ـ ښاريانو چې کله هغه سکه وليده حيران شول چې د کوم باچا نوم په هغې ليکل شوی او دا به کوم وخت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو وپتیله چې دې سړي کوم ځای خزانه موندلې ده، پلټنې په دې هکله دوام ومونډ تردې چې پیښه د باچا حضورته ورسیده، باچا خبر شو او هغه پخوانی تخته چې د څو ځوانانو هویت او د دوی د ورکې تاریخ ورباندې لیکل شوی ؤ او ډېره زمانه ساتل شوې وه نو خپل حضور ته یې وغوښتل او پلټنه یې پیل کړه او بالآخره وپوهیده چې دا هماغه ورکه ډله ده. په هغه وخت کې په ښار کې د ﴿بعث بعد الموت﴾ په هکله بحثونه او مناظرې روانې وې ځینو ویل له مرګه وروسته څوک بیرته نه راژوندي کیږي، ځینو به ویل بعث یوازې روحاني وي نه جسماني، ځینو دواړه منل ـ د وخت باچا چې یو حق پرست او انصاف کوونکی سړی ؤ غوښتل یې چې کومه بیلګه له کومې لورې نه په دې هکله لاس ته راوړې تر څو د خلکو عقل یې په آسانی سره ومنې نو الله تعالی دا بیلګه دوی ته راولیږله اودا کار ددې لامل شو چې د آخرت څخه انکار کوونکي هم د دې حیرانوونکې پیښې له لیدلو او اوریدلو وروسته د قیامت د ورځې په راتلو ایمان راوړ.

د آیتونو لنډ مفهوم

دواړه مبارک آیتونه د هغو ځوانانو په هکله دي چې د بشریت په تاریخ کې د اصحاب کهف په نامه مشهور دي، الله تعالی هغوی د بیلګې په توګه د ټولو مسلمانانو او په ځانګړې توګه د ځواني طبقې لپاره په خپل سپیڅلي کتاب کې ذکر کړي که چېرې تاسې غواړئ چې په خپل دین ټینګ واوسی، که غواړئ چې حق ته پر باطل ترجیح او غوره والی ورکړئ، که غواړئ د آخرت د لاس ته راوړلو لپاره د ظالمانو او متکبرانو له رټنې او تهدید څخه ونه ویریږئ نو په دې ډله پیاوړو ځوانانو پسې اقتداء وکړئ او پوه شئ چې د عالمیانو د خالق او پالونکي غیبي مرسته به ستاسو سره مل او ملګرې وي بلکې تاسوته به ډېرې لویې ویاړنې در په برخه کړي لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ملګروته وربښل شوې وې.

له بلې خوا دا آیتونه اودا کیسه په ټولیزه توګه له مرګ وروسته د ژوندانه واقعي بیلګه وړاندې کوي، د روایتونو پر بنسټ په هغه زمانه کې چې دا پیښه رامنځ ته شوې وه وروسته له مرګه د بیا ژوندي کیدو پدیدې د آخرت څخه انکار کوونکي د شک او شبهې سره مخ کړي وو او یوه ډله خلک یا مطلقاً د ژوندي کیدو څخه منکروو یا یې د دې دعوه کوله چې یوازې روح ژوندی کیږي نه جسم، خو د اصحاب کهف په ویښیدلو سره وروسته له ۳۰۹ کلونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه دا شك او شبهه له منځه ولاړه او خلكو د سر په سترګو وليدل چې پرته له شكه الله تعالى كولاى شي مړ بدن ته دويم ځلي روح وروبښي او په حركت يې راولي.
دريم شى چې مبارك آيتونه ورته اشاره كوي دا دى چې د مومنانو لپاره هيڅكله له الله سره شريك راوړل د زغملو وړنه دى او واقعي مسلمان نشي كولاى د مشركانو سره هم نظره او هم عقيده واوسي، شرك كاملا باطل دى او په قرآني تعبير سره (شطط) دروغ، ظلم او له حق او حقيقت څخه لرې ته ويل كيږي.

په قرآن كريم كې څو نور نمونه ځوانان

ابراهيم خليل الله عليه السلام

حضرت ابراهيم عليه السلام د الله پيغمبر ؤ چې د الله په لاركې د سترو ځان ښندنو په خاطر د خليل الله يعني د الله د ځانګړي دوست لقب وركړل شو، هغه د ځوانى په منګ كې په بشپړې ميړانې سره داسې كارو ته وكړل، چې د نمونه(مثالي)ځوانانو په ډله كې شميرل كيږي. د اتلولى له كارونو څخه يې يو دا ؤ چې په كوڅه او بازار كې به د ظالم نمرود له ويرې پرته ګرځيده او بتان چې د نمرود او نمروديانو معبودان وو هغه يې باطل او بې بنسټه بلل. او په دې يې هم بسنه ونكړه او كله چې يې مناسبه موقع ومونده، تبرېې راواخست او د باطل پرستو يو يو بت يې مات او له منځه يوړ. هركله چې د بتانو عبادت كوونكي د ظالم باچا په ملتيا راوګرځيدل له داسې عجيبه كار سره مخامخ شول چې هيڅكله يې په ذهن كې هم نه ؤ انځور شوى. كله يې چې د دې كار له كوونكي څخه پلټنه وكړه يوې ډلې ووېل: ﴿سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ﴾ [الانبياء :۶۰] يعنى له يوه ځوان څخه چې ابراهيم نوميږي اوريدلي مو دي چې د دې بوتانو بدي يادوي نو دا لوى جرم او ګناه له ده څخه پرته بل چا نه ده كړې. د ابرهيم خليل اود نمرود د اور بليدنه مشهوره ده.
موخه دا ده څو وپوهيږو چې پاك قرآن هغه د نمونه ځوان په توګه يادوي ځكه چې هغه د باطل په ماتولو او ځپولو كې د ځوانانو لارښود او مقتدا دى.

اسماعيل ذبيح عليه السلام

دا د ابراهيم خليل زوى دى چې وروسته هغه هم پيغمبر شو، خو مخكې له پيغمبرۍ څخه يې د تنكۍ ځوانۍ په منګ كې داسې لويه سرښندنه د الله حضورته وړاندې كړې ده چې د ذبيح

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله (د الله لپاره حلال شوي) لقب ورکړی شوی دی دا پیښبه داسې وه چې پلار یې په خوب کې ولیدل چې یوازنی ګران زوی د قربانولو ځای ته وړي اود الله لپاره یې حلالوي. څرنګه چې د پیغمبر خوب حق دی، هغه باید دا خوب عملي کړی وای، خو اندیښنه دا وه چې آیا دا تنکی ځوان سرښندنې ته تیاریږي او یا د زور له مخې دي کار ته لاس واچوي، نو ځکه یې لومړی د ده سره د مشورې لپاره مسئله شریکه کړه. ابراهیم علیه السلام له داسې ځواب سره مخ شو چې د دې ځوان تر ټولو د لوړ ایماني قوت ښکارندوی ؤ. قرآنکریم له دې پیښې څخه داسې یادونه کوي ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ [الصفات: ۱۰۲]. **ژباړه :** کله چې هغه(اسماعیل علیه السلام) د هلوځلو(مرستې کولو) مرحلې ته ورسیده نو ابراهیم علیه السلام ورته وویل:زوی جانه، زه په خوب کې ګورم چې تا حلالوم، ته ووایه چې ستا نظر څه دی؟ زوی یې وویل : پلار جانه، څه چې درته حکم کیږي هغه وکړه. ان شاء الله ما به صابر ومومې.

همغه وه چې دا پاک فطرته ځوان تر هغه شیبې پورې چې چاړه یې پرمری راښکل کېده د غره په څیر مستحکم ولاړ و او نوره کیسه یې مشهوره ده. دلته موخه دا ده ترڅو وپوهیږو چې اسماعیل ذبیح الله د قرآني نمونه ځوانانو څخه هغه ځوان دی چې په صبر، زغم اود الله په عبادت او فرمان منلو کې د ټولو مقتدا او لارښود دی.

یوسف عليه السلام

یوسف عليه السلام د یعقوب عليه السلام زوی اود اسحق عليه السلام لمسی اود ابراهیم عليه السلام کړوسی دی چې د پیغمبرۍ نعمت په مسلسله توګه د دې کورنۍ په برخه شوی دی. د حضرت یوسف د ځوانۍ د وخت کیسه چې الله تعالی ورته بې اندازې حسن او ښایست ورکړی ؤ په هغه اندازه زړه راښکونکې او له عبرته ډکه ده چې په قرآنکریم کې په احسن القصص یعنې بهترینه کیسه یاده شویده . د دې کیسې د تفصیل ځای دغه لنډ لوست نه دی یوازې باید دومره وپوهیږو چې هغه د ځوانانو لپاره ډیره غوره بیلګه ده چې غوښتل یې خپل ځان د اخلاقي مفاسدو له لومو څخه وژغوري. هغه د خپلې ځوانۍ په ډیرو ښایسته ورځو کې ؤ او په ډیر غوره ناز او نعمت کې یې ژوند کاوه او د هغه زماني تر ټولو ښې او لوړې طبقې ښځې ورڅخه وغوښتل چې د زړه مرام یې پوره کړي، خو هغه د بند تنګه او تیاره ګوښه په هغه ټولو نعمتونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوندونو غوره کړه او ویې فرمایل: ﴿ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ [یوسف: ۲۳] **ژباړه:** په الله له دې بدۍ نه پنا غواړم او بر سېره پر دې زما رب زه ډېر ښه ساتلی یم او ظالمان هېڅکله خلاصېدلی نشي.

که اوسني ځوانان په دې نیکه نمونه پسې اقتداء وکړي پرته له شکه الله تعالی به یې د دنیا او آخرت پایله داسې نیکه کړي او هغو ته به داسې عزت ورپه برخه کړي لکه څرنګه چې یې یوسف علیه السلام ته وربښلی ؤ.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوه ډلو وویشل شي او په خپلو کې دې د هغو حکمتونو او عبرتونو په هکله بحث او څېړنه وکړي کوم چې د اصحاب کهف له کیسې څخه څرګندیږي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتنیو آیتونو کې ځینې ګټې او لارښووونې شته چې عبارت دي له:

- د کهف د کیسې په نازلیدو سره د حضرت محمدﷺ د رسالت اثبات.
- د حق خبرې د څرګندولو غوره والی که څه هم په هغه کې د وژلو یا د وهلو او ټکولو او بندي کولو ویره وی.
- د توحید د عقیدې او د سپیڅلې کلمې(لااله الاالله) د بیانولو ارزښت، لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ځوانانو وویله.
- له الله پرته د نورو مخلوقاتو د عبادت او لمانځنې بطلان او پر هغه د عقلي او نقلي دلیل نشتوالی.
- د دین او عقیدې د ساتنې په خاطر د الله په لار کې د هجرت د فرضیت او ارزښت ثبوت.
- د ځوانۍ اود هغه د منګ ارزښت، ځکه انسان په دې دوران کې لوی لوی کارونه په آسانۍ سره تر سره کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د الله په غیبي مرستې سره د ربښتینو مؤمنانو د برلاسی ثبوت، لکه څرنګه چې یې د اصحاب کهف ځوانانو ته په هدایت کې زیادت وکړ او د دوی زړونه یې ټینګ او ثابت کړل.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې وژباړئ:

{نَبَأَهُم} ، {بِالْحَقِّ }،{ فِتْيَةٌ }، {وَرَبَطْنَا} ،{شَطَطًا}.

۱- د کهف په مبارك سورت کې څو کیسوته اشاره شوې ده؟

۲- د اصحاب کهف په کیسې پورې د اړوندو آیتونو د نازلیدو سبب څه ؤ؟

۳- د ربط قلوب لفظی معنا او مراد په ذکر شوي آیت کې بیان کړئ؟

۴- د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه بیان کړئ؟

۵- د اصحاب کهف د ویده کیدو موده څو کاله وه؟

۶- د دې لوست د آیتونو له ګټو او لارښوونو څخه څلور ګټې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په قرآن کریم کې د نمونه ځوانانو د سیرت نه په استفادې سره د (دځان، کورنۍ او ټولنې په اصلاح کې د ځوانانو ونډه)ترسرلیك لاندې یوه مقاله ولیکي، چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library